

מתווכים

גליון רל"ג
ויקרא, תשפ"ה

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
מקושרים
גיליון שבועי בנתיב חתנת ויכארי תורת החפילה
מס' שנת 2014

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
גיליון שבועי בחיבת מור האור החיים דתן זיילא
מס' שנת 2014

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
גיליון שבועי בחיבת מור האור החיים דתן זיילא
מס' שנת 2014

על המדף <<<

פנינים ואמרות

הגדה של פסח "ממעונות אריות"

הגדת השנה' - ההגדה נערכה מתוך שיעוריו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, בתוספת משלים וסיפורי הוד מצדיקי הדורות, הנהגות ופנינים מאירים, משובצים על סדר ההגדה. מלאים זיו ומפיקים נוגה להרבות בסיפור יציאת מצרים. בנויה על ההשקפה הנכונה והאמיתית, ונותנת מבט נכון על ניסי הפסח ויציאת מצרים, תוך הבנת הדברים ומבט מעמיק בהבנת עוצמת הגאולה בימים ההם בזמן הזה.

של זקיה"ק בהבינה כבר את הענין, ונכנסה החדרה ואמרה לו, חתן צא מפה ולך לך לביתך, אל תוסף לשמוע עוד פן יבולע לך. נעימות החיים (עמ' רכ"ט)

גוי איני יכול להבין שגם אחר יהנה מכספו

ואם זבח שלמים קרְבָנו (ג, א). וברש"י שלמים שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים. מסופר, על הגאון רבי חיים מוולאזין זצ"ל, ששלח משולח לאסוף מעות לשיבתו המפורסמת ישיבת וולאזין. ונדיב אחד לא רצה ליתן באמרו, אנכי רוצה בעצמי לתת לר' חיים. אמנם הגאון רבי חיים לא רצה לקחת ממנו, ואמר לו הנדיב רציתי שיהיו כל מעותי במלואם ושלא יקבל המשולח מזה חלקו עבור טרחתו. נענה ר' חיים ואמר לו: שזה מנהג עכו"ם כשנותן מעות לבית התיפלה שלהם אינם נותנים ע"י אמצעי, אבל אנו נותנים ע"י אמצעי שגם ישראל אחר יהנה מזה. דהדין הוא שמקבלין קרבנות מעכו"ם רק עולות ולא שלמים, והטעם דכשנותן דעתו שקרבנו יהיה כולו לה' ועולה כולה כליל, ושלמים בעלים אוכלים וגם הכהנים, והוא אינו מבין זה, שהוא יתן קרבן לה' ואנשים אחרים ייהנו ממנו.

הגדה של פסח "אור החיים"

הגדה של פסח עם ליקוט מכתבי האור החיים על התורה, במהדורה מבוארת עם הערות וצייונים, 'מאורי אור' ו'מאורי החיים', במהדורת פאר מאירת עיניים, עם פירוש ראשון לציון על שיר השירים במהדורה מבוארת ומאירת עיניים.

פרדס יוסף (בפרשתנו)

תפארת שלמה המבואר פסח

תפארת שלמה לפסח להרה"ק רבי שלמה מראדמסק זיע"א, במהדורה מבוארת, ביאור נרחב להבנת דבריו, ובתוספת הערות וצייונים, הטקסט כולו הוגה ע"פ דפו"י ונערך מחדש ונוקד בניקוד מלא, נוספו כותרות משנה לכל קטע, מפתחות המקורות ומפתחות עניינים. ובתוספת סידור קטעים רבים שנדפסו שלא במקומם והושבו למקומם בכל פרשה ומועד.

ה"שועות יעקב: אתה צריך לבקש יותר על 'גמור חתימה טובה'

והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' (ה, כג). מספרים, אשר בעל "ישועות יעקב", רבי יעקב אורנשטיין ז"ל, רבה של לבוב, שהיה ידוע בכח ההיתרא שלו, בהיפך לטבעו של אחד הדיינים שלו, אשר היה ידוע למחמיר גדול.

כאשר ברכו איש את רעהו, בערב יום כפורים בברכת "גמור חתימה טובה", אמר אליו ה"שועות יעקב, אתה צריך להתפלל על זה יותר ממנו. הדיין שאל בתימהוון, מדוע? ואמר לו הרב: אני מפחד רק שמא הכשרתי את הטרפה, אבל באופן זה חטאתי בין אדם למקום, ועל זה יום כפורים מכפר. אבל אתה, באם שהטרפת את הכשרה, אז הפסדת את חברך ממון, זה הוא חטא שבין אדם לחברו, ועל זה אין יום כפורים מכפר. ויקהל משה-בפרשתנו

כשעשיר מודיע עצמו לחוטא זה פלא...

וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד: (ה, א). וברש"י עומד למטה, וזורק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזויות.

הרה"ק החוזה מלובלין זצ"ל אמר: הנה דם מקרבן 'בהמה עולה' מזים למטה מחוט הסיקרא, ו'מחטאת' למעלה מחוט הסיקרא, ובעוף להיפך בעולה למעלה וחטאת למטה. וי"ל הטעם לפי שבהמה מקריב עשיר, ועולה נדבה ואין עושין מזה מעלה יתירה, והדם למטה כי אין להתפעל כל כך שעשיר הביא קרבן, אבל חטאת עבור חטא וזאת הוא פלא שעשיר יודיע עצמו לחוטא, ועבור זה שווה שינהג עמו כבוד ולכך זורקין למעלה מסיקרא.

אבל קרבן עוף מביא עני, ואצלו להיפך חטא למטה, כשעני יודיע עצמו לחוטא אינו רבותא כל כך, אבל כשהביא נדבה עולה היא רבותא גדולה, ועבור חשיבותו זורקין למעלה מסיקרא.

פרדס יוסף (בפרשתנו)

החזרת חתן ביום חופתו בתשובה ע"י קריאת שמו"ת

וְקָרְבוּ וּכְרַעְיוּ יִרְחֵץ בַּמַּיִם (א, ג). שח הרה"ק השפע חיים מצאנז זצ"ל: סיפר לי יהודי מתושבי עיר סיגעט, כי ביום חתונתו שהתקיימה בערב שב"ק פ' ויקרא, נלווה אל אביו בלכתו להזמין את זקני הקדוש בעל הייטב לב זצ"ל, להשתתף בשמחתו ולכבדו בסידור הקידושין. וזקיה"ק אמר לאביו, שיתענה גם הוא באותו היום, ואני אסייע לבנך החתן לעשות תשובה כדבעי.

וציוה על החתן לישאר אצלו, והושיבו על כסא סמוך אליו בעת שהחל להעביר הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. ויהי כשמעו את קול קריאתו של זקיה"ק, החל להיזכר מעצמו בכל מעשיו ומעלליו מעודו עד היום הזה במחשבה דיבור ומעשה, כולם נצבו לנגד עיניו אחת מהנה לא נעדרה, ואזי פרץ בבכי גדול ומקור דמעותיו נפתח.

ובהגיע זקיה"ק לפסוק 'וקרבו וקרעו ירחץ במים' ואמרם בנעימה חודרת, החל החתן לצעוק געוואלד בקול רם ונתעורר עד למאוד, עד שזקנתי הרבנית ע"ה ששהתה אז בקומה אחרת של הבית, נודעקה לחדרו

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

חשיפה: מסירות נפשו של מורן הדברי חיים' מצאנז בעת שאיבת מים שלנו | עמ' ז'

האור החיים הק': האיל של אברהם הוקרב לעולה, קנינו נשמרו לשופרות | עמ' ב'

אקטואליה: לכוון כשמברך 'על אכילת מצה' על כל מצות שאוכל בימי הפסח | עמ' ט'

פניני אביר יעקב | עמ' ה' מסר מספרי אביר יעקב לפרשת השבוע עמ' י"ד

שבת הגדול - מוקדם:

זמן אמירת דרשת שבת הגדול בערב פסח שחל להיות בשבת

כתב מהרי"ל (הלכות שלשים יום קודם לפסח), דבערב פסח שחל להיות בשבת דורשים בשבת שלפניו. והובא באליה רבה (או"ח סי' ת"ל אות ב').

והטעם פשוט, דהא עיקר תכלית הדרשה בשבת הגדול הוא כדי להורות לעם חוקי אלקים ותורתיו, וכדי לדעת את כל ההלכות הרבות של חג הפסח, ואם כן אם חל ערב פסח בשבת צריכין לדרוש בשבת שלפניה כדי שידעו את כל הלכות בעוד מועד.

ובמהרי"ל (הלכות שבת הגדול - נ"ג ע"א) - כתב עוד, שאם חל ערב פסח בשבת אומרים גם פיוט אדיר דר מתוחים - אשר שם נכתבים כל הלכות הפסח שרגילים לאמרו בשבת הגדול - ועכשיו אומרים בשבת שלפני שבת הגדול, דאם ימתינו עד שבת הגדול שהוא ערב פסח מה צורך בו וכל הנעשה נעשה עיין שם.

אולם כהיום נוהגים שאת הפיוטים אומרים בשבת הגדול ולא בשבת שלפניו, וכמו שכתב האליה רבה (סי' ת"ל אות ב') ופרי מגדים (סי' ת"ל משבצות זהב סק"א). ויתכן הטעם, דבימי מהרי"ל ז"ל עדיין

לא היה ספר שולחן ערוך מסודר על כל ההלכות של פסח, ולכן לא ידעו הקהל הלכות פסח אלא מה שכתוב בפייט - אדיר דר מתוחים או א' אלקי הרוחות - אשר בו מסודרים בקצרה כל הלכות פסח, ועל כן כאשר חל שבת הגדול בערב פסח הוצרכו להקדים את אמירת הפייט כדי לדעת את ההלכות בעוד מועד, אבל כעת שיש בידינו ברוך ה' שולחן ערוך אשר בו מסודרים כל הלכות פסח, וכל אחד יוכל ללמדו אם בארוכה אם בקצרה, וההלכות הנזכרות בפייט הן רק בקצור גדול, לכן נוהגים בזמן הזה שלא להקדים לומר את הפייט בשבת שלפני שבת הגדול.

האם לשבת זו יש את המעלה של שבת הגדול

והנה לכאורה השבת הזאת אין לה המעלה והתואר שבת הגדול, דהא טעם קריאת שם שבת הגדול לשבת שקודם הפסח, מבואר בטור (או"ח סי' ת"ל) לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב (בא"ב ג') בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית, ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום חמישי כדאיתא בסדר עולם, ונמצא שעשירי בחודש היה שבת, ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו שיניהם קהות

על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול עכ"ל. והנה טעם זה שייך רק בשבת שלפני הפסח שאז היה הנס במצרים.

אולם מבואר בראשונים עוד טעם לשבת הגדול, והוא בס' שבלי הלקט (סי' ר"ה) "לפי שמאחרים העם בשבת שלפני הפסח לשמוע הדרשה עד אחר חצות סמוך למנחה, עד שדורשין שם הלכות ביעור חמץ, והלכות שמירת המצות, הלכות מלאכת יו"ט הלכות חולו של מועד, הלכות עשיית ליל ערב הפסח, ועוד כדי לספר גבורות אלקינו, איך באו אבותינו במצרים, איך הוציאם בתועפות ראם לו וקרע לנו את היים, ולספר ולדרוש בקהל את כל אשר עשה, ומושך רבה, והעם אינו נפטרינן לבתינו עד שישמענו שיגמור את הכל, שאם לא ישמעו עכשיו אימתי ישמעו, הרי פסח יבוא בשבוע זאת שלאחר שבת, ושמו עד עכשיו לא שמעו, אי נמי שמעו, עכשיו הוא העיקר לחזור ולהזכירם, ומפני משך זה נראה בעיני העם היום גדול וארוך יותר מיום אחר, ועל כן קראו לשבת זה שבת הגדול. כיוצא בדבר אתה אומר צום הגדול צומא רבה, לפי שכל היום הן עומדין להתפלל בבית הכנסת להתפלל נראה היום ארוך וגדול, ועל כן קראו שמו גדול ורבא" עכ"ל. והנה לטעם זה, גם שבת הזאת יש לה מעלה של שבת הגדול, דכיון שדורשין בשבת זו הלכות פסח ועניני הפסח, אם כן על ידי הדרשה נעשית שבת הגדול, וזוהו מקיימין מה שנאמר (תשא לא, טז) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם, ופירש האור החיים ז"ל דלא סגי בשמירת שבת שנצטוו בידי שמים, אלא מוסיפין מחול על הקודש, והיינו "לעשות" את השבת שישראל יעשו את השבת. וכמו כן כשאומרים דברי תורה ברבים בשבת זו, על ידי זה עושין את השבת לשבת הגדול ויש לה חשיבות יתירה.

גם נראה לומר במה שכתב השבלי לקט דמפני משך הדרשה נראה בעיני העם כאילו היום גדול וארוך יותר משאר ימים, דבאמת מחמת שדורשין ביום זה באריכות בדברי תורה ברבים, על ידי זה נעשה באמת היום ארוך וגדול יותר, וכמו שמצינו ביהושע (י' יב) שאמר שְׁמַעְשׁוּ גִבְעוֹן דוֹם וְיָרַח גַּעֲמֹק אֶלְזוֹן, וכמו כן בשבת הגדול אשר בו מרבים ללמד תורה לישראל, אין השמש רוצה לשקוע, כי היא משתוקקת שיאמרו דברי תורה לאורה יותר ויותר, ועל כן נקרא היום הזה שבת הגדול כיון שהוא גדול באמת משאר ימים.

(הגה"צ רבי נתן גוטסטר זצ"ל - ספר דרשות שבת הגדול ח"ב - דרשה לשבת פרשת ויקרא שבת שלפני שבת הגדול - שנת תשנ"ד לפ"ק)

ווארט מהאור החיים הק'

איך לא הקריב אברהם אבינו את הקרניים של העולה ועשה מהם שופרות

והקטיר הפנהו את הכל המזבחה עלה אשה ריח ניחוח ליהוה (א, ט). דרשו חז"ל (תוי"כ כאן) לרבות הקרניים והטלפים. שגם אותם צריך להקריב בקרבן עולה.

מקשה האור החיים הק' א"כ שצריך להקריב גם הקרניים, למה לא הקריב אברהם את השא לעולה בקרניו וגו' והניח קרניו לשופרות וכדאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק לא) רבי חנינא בן דוסא אומר: אותו האיל לא יצא ממנו דבר לבטלה, אפרו של איל, הוא יסוד שעל גבי המזבח הפנימי וכו', שתי קרניו של איל - שופרות, בשל שמאל תקע בו הקדוש ברוך הוא על הר סיני, שנאמר: "ויהי קול השופר" (שמות יא, יט) וקרן של ימין, הוא גדול מן השמאל, ועתיד הקדוש ברוך הוא לתקוע בו לעתיד לבוא בקיבוץ גלויות, שנאמר: "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול" (ישעיה כז, ג).

ולכאורה, אם הקריב אברהם את האיל לעולה, היה לו להעלות גם את הקרניים לעולה כליל לה? ומתרץ האור החיים עפ"י מה שאמרו בזבחים (פג) וכולן שפקעו מעל המזבח לא יחזיר. ופירש רש"י: שאם נפלו מהמזבח לארץ אין צריך להחזיר. והשתא יש לומר, שלעולם אברהם הקריב את כל האיל, אולם הקרניים נפלו מעל המזבח ולכן לא הקריבם.

תירוצ נוסף מתרץ: "או אפשר לומר, שנתלש מעליו קודם זריקה, ולא נתרבו הקרניים להקרבה אלא בעודן מחוברים, אבל נתלשו, אפילו עלו לראש המזבח ירדו, וכדאיתא במסכת זבחים (שם): פירשו לא יעלו, אמר רבה: הכי קאמר, לא שנו אלא שפירשו לאחר זריקה, אבל פירשו קודם זריקה אתאי זריקה ושריטתיהו אפילו למעבד מינייהו קתא דסכיני (מותר לעשות מהן אפי' בית יד לסכינ) עכ"ל ק."

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		ניו יורק		לונדון	
מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת
18:25	19:39	20:19	19:41	18:40	19:06	20:15	20:37	20:32	20:53

מחברים
מחילים את היום!
הגוף היחיד מבית עוז והדר - אור לישרים
שירות למיל האיש להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

מחברים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפוי
"ספרי אור החיים"

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אלעזר בן הרוקנס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 10 • נתניה: 18 פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי **אור החיים**
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

קו 'מחברים'
שע"י ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

ניצוב ועימוד: שוקי קטר

וְהִשִּׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ:

**האברך שהתעקש מידי בוקר לברך בסבר פנים יפות את נהג האוטובוס בברכת 'צפרא טבא'...
גם שביקש ממנו להפסיק המשיך במנהגו הטוב, עד שחזר בתשובה שלימה, הסכיתו ושמעו:**

הלומדים אל האברך ואמר לו שמאן דהוא מחכה לו בחוץ, בלב חרד יצא האברך החוצה אך למרבית הפלא רץ לקראתו בשמחה וחיבקו באהבה רבה, 'דע לך אברך' אמר לו נהג האוטובוס 'ניצחת אותי!', וסיפר לו, שמאן שהתחיל לנסוע עמו ולברכו התחילו לעלות בקרבו הרהורי תשובה, הוא ראה איך שהחרדים מתנהגים בנימוס ובכבוד לכל אחד, לעומת השאר שכל אחד עסוק בענייניו ואינו פנוי להסתכל על השני, והדבר עשה עליו רושם כביר, הוא התחיל לחשוב שגם הוא רוצה להיות כמוהו ולחזור בתשובה, אך היצר הרע לא הניח אותו ומשך אותו בכח לצד השני.

'מלחמה כבדה התחוללה בקרב' שיתף נהג האוטובוס, 'והרגשתי שאני נקרע בין שני הצדדים, רציתי להפסיק את ייסורי הנפש הללו ולכן הזהרתיך שתפסיק לברכני, כך חשבתי שאוכל להסיח את דעתי מכל העניין ולהמשיך בחיי, אך אתה התעקשת ולא הנחת לי ולכן גברה בליבי ההחלטה לחזור בתשובה, אך היצר המשיך עדיין להסית אותי ולטעון שמי יאמר שכל החרדים מתנהגים כמוך, שמא אתה יוצא מן הכלל, לפיכך באתי אליך אל הכולל להסתכל כיצד מתנהגים שאר האנשים הנראים כמוך, והנה פגשתי אנשים עם מידות טובות, שאוהבים זה את זה, ועוזרים ומסייעים זה לזה, עתה כבר לא נשאר לי שום ספק ובאתי לבשרך שניצחתי, ובזכותך אני עומד לחזור בתשובה ולהפוך אורחותי לשומר תורה ומצוות במלואם.' ע"כ המעשה.

(גליון המאיר)

מסופר מעשה פלא שאירע בארץ ישראל, על אברך אחד שהיה נוהג לנסוע בכל בוקר עם 'האוטובוס' ממקום מגוריו לעבר הכולל שבו למד. כל יום נסע בשעה קבועה עם נהג קבוע וכמעט מעולם לא קרה שאיחר. מנהג יפה היה לו לאותו אברך שהיה מקדים שלום לכל אדם, וכן היה נוהג גם עם נהג האוטובוס.

בכל יום ויום בעלותו על 'האוטובוס' בירך אותו ב'צפרא טבא', ועל אף שהלה, לא היה שומר תורה ומצוות, והיה מתעלם ממנו, עם כל זאת לא הפסיק ממנהגו והמשיך לברכו תמיד בכל יום.

פעם אחת כאשר בירך את נהג האוטובוס בבוקר כמנהגו, פנה אליו ואמר לו בתקיפות: 'שמע נא, איני חבר שלך, אני מבקש ממך שתפסיק לומר לי 'בוקר טוב'...', אך האברך הלז לא נבהל וגם למחרת בירך אותו כדרכו, והלה כעס וצעק עליו: 'דע לך אני מתכוון באמת! אם לא תפסיק לברכני תקבל מכות!', אולם האברך, שהבין מסתמא שתחת מעטה הכעס מסתתר רצון עז להכרה ולתשומת לב, התעלם כליל מכל האיומים והמשיך לברכו בחמימות כמנהגו מדי יום ביומו בעוד נהג האוטובוס מתעלם ממנו במכוון.

יום אחד בשעה שישב בהיכל הכולל הבחין פתאום האברך בנהג האוטובוס העומד מחוץ לבית המדרש ומתבונן בו מבעד לחלון, הוא נבהל מאוד וחשב לעצמו שעתה הגיע עת הפירעון ומסתמא הגיע לקיים את הבטחותיו ולהטעימו מנחת זרועו, אולם כעבור שעה קלה סר מן החלון והסתלק משם. למחרת שוב הגיע להשקיף מן החלון, כעבור זמן מה הגיע אחד מן

אָדָם כִּי יִקְרִיב:

ביקש ברכה מחנן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל עבור עסקיו. ראש הישיבה יעץ לו לתרום מחצית מההשקעה ללומדי תורה. הגביר התמהמה, והחל להפסיד סכומי עתק. רק כאשר התעשת ותמך בלומדי תורה, היטיב עמו הקב"ה והפך את ההפסדים לרווחים עצומים - פי מאה!:

אלף דולר בעסקת הביש בה רכש את המניות הללו, ואיך יוכל לתרום עוד מאה אלף? הוא שב והמתין להתפתחויות הכלכליות, שהגיבו עבורו בשורה רעה במיוחד: ערך המניה צנח שוב בחמישים אחוז, ומהשקעתו האגדית בת 400,000 דולר - לא נותרו אלא מאה אלף דולר עלובים...

הפעם הוא ממש נלחץ, ושב ושלח את הרב וייסבורד לבקש עצה מראש הישיבה. ראש הישיבה לא הופתע מהמידע, ושב ואמר בביטחון: 'תתקשר אליו ותגיד לו, שעוד לא מאוחר להציל את המצב. עדיין הוא יכול לתרום חמישים אחוז מהנותר - כחמישים אלף דולר להחזקת התורה, ולהכניס את התורה כשותף. אם התורה תהיה שותפה בעסק - הוא ירוויח פי מאה!' - בירך ראש הישיבה...

הפעם, כשמוע הגביר את התשובה, לא השתהה עוד. על אתר העביר העברה חמישים אלף דולר, היישר לחשבונם של עמלי התורה. כעבור זמן, בשל התפתחות מפתיעה בכלכלה העולמית, החלה המניה לעלות ולזנק, שוברת את השיאים של עצמה בכל יום מחדש...

כעבור כמה שנים, התקשר הגביר אל הרב וייסבורד כדי להודיע: 'ההבטחה התקיימה במלואה, עד הסנט האחרון! המניות ששוויין אז היה חמישים אלף דולר - התייצבו היום על מחיר של חמישה מיליון דולר, והיד עוד נטויה...' סיפור זה, שקרה בזמננו וגיבוריו מעידים עליו כיום, זועק אף הוא: החזקת התורה אינה תרומה, גם אין טעם לעסוק בה ממקום של רחמים. זו שותפות אמיתית, איכותית, עוצמתית, מפתחת ומצמיחה!

לכולנו יש כלכלה לנהל. לאחד יש עסק, לשני יש בית, לשלישי יש רק ארנק... לפעמים יש גם מינוס מעיק בבנק, או לחילופין - עיסקת ענק שעתידיה לוט בערפל. בכל המצבים האלו, הכנסת התורה כשותף בעסק, היא סגולה בטוחה המבטיחה פתיחת שערי שפע, כי עץ חיים היא ותומכיה מאושר!

(פניני פרשת השבוע)

היה זה בעיצומו של עוד מסע חובק עולם, אותו ערך הרה"ג רבי אלחנן וייסבורד שליט"א, לצורך החזקת רשת הכוללים 'יששכר באוהליך' שבראשותו. ביום מן הימים, לאחר ששוחח עם גביר אחד וביקשו להיות שותף בהחזקת התורה, ביקש ממנו הגביר טובה קטנה:

'תעשה לי טובה', ביקש הגביר, 'בשובך לארץ, תסור בבקשה אל ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל, ותבקש את ברכתו להצלחת מניותיה של חברה פלונית, בה השקעתי זה עתה סכום עתק - ארבע מאות אלף דולר...' - ביקש הגביר, והרב וייסבורד נענה בשמחה.

בשובו לארץ, כפי שהבטיח, שם פעמיו לביתו של ראש הישיבה, ופרש את בקשת הגביר. ראש הישיבה לא השתהה אף רגע, והשיב מיד: 'צא ואמור לו, כי אם הוא חפץ שהמניות תצלחנה - כדאי לו להכניס שותף בעסק, ולהשקיע מחצית הסכום - \$200,000 בעולם התורה, כדי שבורא עולם ייכנס כשותף בעסק שלו...'.

נבון ותמה, אך אמון על העברת דברי ראש הישיבה ככתבם וכלשונם, התקשר הרב וייסבורד לארצות הברית, ובישר לגביר על תשובת ראש הישיבה. הגביר חפץ מאוד לתמוך בלומדי התורה, אך לא העלה על דעתו להשקיע ב'שותף' בעסק סכום כה גדול... הוא מיהר להתחמק מההוראה הישירה, והמשיך בסדר יומו...

חלפו מספר שבועות, אך לצערו ולדאבון לבו, ערך המניה צנח בחמישים אחוז! ארבע מאות אלף הדולרים שהושקעו במניות הללו, הפכו למאתיים אלף בלבד, והגביר פקר ידיו בייאוש, מאוכזב ועצבני. הוא שב ושלח את הרב וייסבורד לבקש ברכה למענו מראש הישיבה, אך ראש הישיבה השיב באותה מטבע לשון: 'לך תגיד לו להכניס את התורה כשותפה בעסק, שיתרום עכשיו חמישים אחוז מהנותר - מאה אלף דולר להחזקת התורה, ואז יראה ברכה!' - אלא שהגביר עדיין התקשה לעכל את ההוראה. הן כבר הפסיד מאתיים

שְׁעָרֵי דְמָעוֹת לֹא נִנְעָלוּ:

אם נואשת מתפללת לגורל בנה המופרע, הנושא שם של גדולי תורה. בטעות גורלית, משוך בנה לבתו של ראש ישיבה. חרף קשייו העצומים בלימוד, אמונת אשתו והתמדתו מביאים אותו לגדולה בתורה, כיום אחד מחשובי מרביצי התורה:

'ורק בשורות טובות'. ראש הישיבה הוריד את השפופרת ושאל את עצמו - מה אני עושה? נמתין שבוע עד שהוא יקום מהשבעה? היה לא תהיה! מי יודע אם היהלום לא ייחטף בתוך אותו שבוע!

מיד לאחר הלוויית אביו של השדכן, הגיע ראש הישיבה לנחם. ביקש סליחה ומחילה ואמר שעקב דחיפות העניין הוא מבקש רשות להעביר את ניהול השידוך לאחד מתלמידיו שמתגורר בארץ, הוא מתחייב שאם השידוך יעלה יפה, יבוא השדכן על שכרו באופן מושלם, כאילו הוא, ורק הוא, ניהל את כל השידוך מרישא ועד גמירא. להצעה כזו לא יכול השדכן לסרב... מיד פנה ראש הישיבה לתלמידו, ביקש ממנו ליטול על עצמו 'מצוה שאינה יכולה להיעשות בידי אחרים...'

ואז נזכר ראש הישיבה שאפילו את הטלפון של המשפחה לא לקח מהשדכן. אז מה עושים? אין ברירה, תיסע לשיבה, תקרא ל'יעקב זלמן הגדול' ותבקש ממנו את הפרטים של הוריו. שים לב: יש שם שני בחורים באותו שם. 'יעקב זלמן סתם', ו'יעקב זלמן הגדול' אל תטעה ביניהם! מיהר התלמיד-השדכן לשיבה, תפס את הבחור הראשון שנקרה בדרכו ובקש ממנו לקרוא ל'יעקב זלמן הגדול'. לא חלפו כמה דקות והצדיק ניצב מולו. שוחח עמו מעט, ביקש את הפרטים ויצא לדרכו.

דבר אחד לא ידע ראש הישיבה: באותו יום נכנסו לפני כיסא הכבוד הדמעות הרבות שהוריו של יעקב זלמן (הקטן), והראיה: הבחור שהשדכן החדש ביקש ממנו לקרוא ליעקב זלמן הגדול, היה בחור שהגיע לשיבה ל'חיזוק'. הוא עדיין לא למד לעמוד על ההבדלים שבין 'יעקב זלמן' ל'יעקב זלמן הגדול', אבל כיון ששמע את הכינוי 'הגדול' הבין שהכוונה ל'גדול' במידות גופו. לא חשב פעמיים וקרא ל'יעקב זלמן' שלנו - ממנו קיבל את פרטי ההורים.

אמו של יעקב זלמן עונה לטלפון. מתוך הכרות עם הצעות קודמות שהגיעו, הבינה שחלה טעות. היא מכירה את המשפחה שמציעים, ואין סיכוי שיבחרו בן שלה כחתן. כדי למנוע מבוכה, מבקשת מהמתקשר לברר עוד על הבן, אך הוא מילא את פיו בשבחים והסביר שכבר יש לו תשובה חיובית מהצד השני... השפופרת נפלה. קיצורו של דבר, הזוג הקים בית נאמן בישראל!

בשבתות שהתארח אצל חמיו הכין דבר תורה בעזרת חבריו, ואיכשהו העניינים הסתדרו. מה שצלצל באזניו כל הזמן היה הפתגם של אשתו, 'במה זכיתי לשמש ספר תורה?', הוא לרגע אחד לא הבין את זה, הוא הרי מכיר את עצמו ויודע היטב עד כמה הוא לא ספר תורה! אבל היא חוזרת על זה שוב ושוב, אז אולי יש בזה משהו...? יום רדף יום, וספר תורה רדף ספר תורה. האמון האדיר שנטעו בו - מתוך מחשבה מוטעית שהוא ספר התורה המדובר... לחל אל ליבו ויצר את המהפך, הוא דבק בתורה, עד שהפך בעצמו לספר תורה.

ביום הנישואין העשירי שלהם אמרה לו אשתו שהיא צריכה לתת שבח והודיה מיוחדת לה יתברך, כי בישיבה שלמד היה עוד יעקב זלמן, אבל הוא לא היה כזה מיוחד כמוך!, שמע את הדברים וחשב להתעלף... כיום הוא מחשובי מרביצי התורה בארץ ישראל. מדובר בסיפור אמיתי - מסיים הרב דרוק - ואם היה בידי, הייתי מביא את אמו שתציץ בחלון הישיבה בה הוא מרביץ תורה ותוריד דמעות, אך הפעם של שמחה!...

(גליון פניני בית לוי)

לפנינו סיפור אמיתי שסיפר מגיד המישרים רבי אשר דרוק שליט"א: במשפחה מסוימת נפטר הסבא, ר' זלמן, שהיה תלמיד חכם אציל נפש ובעל מידות טובות. באותה תקופה הלך לעולמו אחד מגדולי ישראל ושמו ר' יעקב זצ"ל, שגר בשכנות עם המשפחה. כאשר נולד במשפחה בן זכר, הוחלט לקרוא על שמו של הסבא וגם על שמו של אותו גדול יחדיו, ונקרא שמו בישראל 'יעקב זלמן'. עם השמות הנפלאים בהם זכה הרוך הנולד, היו כולם משוכנעים שיסב נחת גדולה להוריו.

אבל כאשר החל הילד לגדול, אפילו יום אחד של נחת לא היה ממנו. בהתחלה גוננו עליו ההורים ומצאו הסברים לכל התלונות, אבל עד מהרה נאלצו להודות שהבעיה צומחת בביתם. לא בחיידר ולא בקרב חבריו. מה עשו ההורים? התפללו. לא הפסיקו להתפלל. מי שהיה רואה את אמו מדליקה נרות בערב שבת קודש, היה בטוח שקרה פה היום אסון - המילים המוכרות: 'זכנו לגדל בנים ובני בנים חכמים ונבונים, אוהבי ה' יראי אלוקים, אנשי אמת, זרע קודש בה' דבקים, ומאירים את העולם בתורה ובמעשים טובים ובכל מלאכת עבודת הבורא' - מילים אלו נאמרו בבכיות ובהתרגשות נפש עצומה.

כאשר סיים הילד את שנות החיידר, המליץ המלמד לחפש לו מקום שמשלב רכיבת סוסים וכדו', כי במסגרת סטנדרטית אין לו סיכוי. מצאו לו מקום וגם שם לא ראו ממנו נחת. אבל איכשהו חלפו השנים, ולישיבה גדולה הצליח להשתחל למקום סטנדרטי. בכל זאת, דמעות של אמא בהדלקת נרות... באותה ישיבה למדו מאות תלמידים, וביניהם נמצא עוד בחור שאף הוא נקרא בשם 'יעקב זלמן'.

בין שני ה'יעקב זלמנים' היו שני הבדלים. ההבדל הראשון פיזי, יעקב זלמן השני היה רזה וגבוה - יעקב זלמן 'שלנו' הפוך. ההבדל השני והגדול יותר, היה ברמה הרוחנית: יעקב זלמן 'שלנו' בקושי למד, ואילו 'יעקב זלמן' השני - בדיוק להיפך! מתמיד, עדין נפש, פשוט כליל המעלות. איך מבדילים בישיבה בין שני ה'יעקב זלמן'? אם מגיעה שיחת טלפון למשל, איך ידעו למי הכוונה? החליט מי שהחליט, להצמיד ליעקב זלמן המתמיד את התואר 'גדול' שהרי דרכו לגדולות סלולה ועומדת! אז היה את 'יעקב זלמן' והיה את 'יעקב זלמן הגדול'.

חלפו עברו השנים, והבחורים הגיעו לפרק 'האיש המקדש'. יום אחד הגיע לארץ ראש ישיבה מארצות הברית, אשר תר אחר חתן לבתו המהוללה. ניגש אליו שדכן והודיע לו שאם ברצונו לחגוג בליל החתונה גם 'הכנסת ספר תורה', יש לו הצעה מתאימה עבורו - ספר תורה חי! איך קוראים לו? 'יעקב זלמן הגדול'. שאל ראש הישיבה את השדכן, 'הגדול?' - 'כן, זה כינוי שנועד להבחין בינו למישהו אחר בשם דומה, אך ממש לא גדול'.

ראש הישיבה יצר קשר עם בחורים בישיבה, והאינפורמציה כמעט שיכרה אותו. 'הבחור הכי טוב בישיבה' היה השבח הבסיסי, מכאן זה רק עלה ל'בחור הכי טוב בכל עולם הישיבות'. שאל בחור שני, שלישי ורביעי, ישישי, שביעי וכולם פה אחד נמנו וגמרו בשבח מעלתו. ראש הישיבה סבר וקיבל. יצר מיד קשר עם השדכן. השדכן ניסה לומר משהו, אך ראש הישיבה בהתלהבותו כי רבה, דחק בו לסדר מיד את השידוך שכן 'הבת שלי הגיעה איתי לארץ!'. משהשתתק הצליח השדכן להתנצל לספר שאביו נפטר לפני שעתים - 'הלוויה בשעה שתיים עשרה' אמר השדכן. 'סליחה', התנצל ראש הישיבה,

עצות וסגולות:

פרישות מעיני עוה"ז (ב')

אין שום שמחה ותענוג בהנאות העולם

לא אהבתי בעולם הזה כי אם המצות, ואין לי שמחה ושעשוע כי אם בקיימם, ואין לי שום נחת רוח ושעשוע בהנאות העולם ותענוגיו, כי לא נבראתי כי אם לעשות צדקה.

(אלף בינה אות ו' א' 1)

היצר מצוי עם האדם כל העת

כא לומר על יצר הרע וגונדא דילה, דאינם נפרדים מן האדם, יום וליילה לא ישבתו, ומפתים אותו להתבטל מן התורה ומן המצות. (סוכה נב: מדרש תהילים לז).

(אלף בינה, אות ז' ו' ה)

ללמוד תורה הם מפתים לבטל תורה בעצלות

ואם רואים האדם שחשקו בתורה רבה ודבק בה ומואס בהבלי העולם, אף על פי כן הם מרשלים אותו ומפתים אותו במעט שנות ומעט תנועות ומעט חבוק ידים לשכב וכיוצא, בדברים המראים לו בעיניו שהם החר ואינם נחשבים לבטול תורה.

(אלף בינה שם)

היצר מלא מרמה ותחבולות

המסתכל בעבודת ה' כראוי ורוצה לשמר משמרת הקדש כראוי, יביט ויתבונן דיצר הרע מלא מרמות ותחבולות יותר מן הכל, כמו שהעידה עליו התורה (כראשית ג א) 'הנחש היה ערום מכל' וכו' (והר"א ח"א ט"ט).

(אלף בינה שם)

צריך להישמר מהיצר יותר משאר אויבים

וצריך האדם להיות נשמר ממנו שמירה גדולה, יותר מהנשמר מאויביו הסובבים על חצרו ומבקשים לכנס עליו להרגו והוא צריך להושיב שומרים לארבע רוחותיה וכו'. ויצר הרע תחבולותיו יותר מן הכל, ואם לא נשמר ממנו האדם שמירה כראוי, מן הקל יביאנו לחמור.

(אלף בינה שם)

דבר שמסופק אם הוא מהיצר - ירחיקנו

לפיכך כל דבר שיש בו ספק שמא עצה זו מצד יצר הרע, יחמיר על עצמו ויבטלנה, כי הרדיפה דרודף יצר הרע לאדם, אין רדיפה יותר ממנה, כי אינו נפרד ממנו אפילו רגע אחד, ותמיד מצוי עמו ורואה במעשיו. ולכן בכל דבר שאדם רוצה לעשות, יבחינו בו אי איכא ספקא דיצר הרע יש לו אחיזה באותו דבר, ירחיקנו ממנו, וזו היא השמירה המעלה כשישמר אדם את עצמו בדבר קדשה, שלא ישאיר ליצר הרע אחיזה בו.

(אלף בינה שם)

ע"י תורה ומצוות לשם שמים - ניצח היצר

מהיכן בא לו הכח לדחות יצר הרע וגונדא דילה לגמרי, ואומר, כי התורה והמצוות שמקיימם לשם שמים, הם הנלחמות עם יצר הרע וגונדא דילה, שכל העולם הזה החמרי הוא מדור הקלפות ויצר הרע, ואלמלא התורה והמצוות המגנות על האדם, מי יוכל לעמד נגד הקלפות והיצר הרע, ובפרט במדור שלהם, שהוא העולם הזה.

(אלף בינה שם)

פיניים על הפרשה:

הנהגות למתפלל כדי שתהיה תפילתו

רצויה

ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה. והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה לה' והקריבה אל הכהן והגישו אל המזבח. והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחח לה'. והותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי ה' (ויקרא ב ו-ז). זה בא לרמוז על התפלה, דצריך אדם להתפלל אותה בלב שלם, שיסיר מלבו כל המחשבות המטרידות אותו, דעקר התפלה בלב היא. וצריך שיצא מן המנחה עליו השלום (אבות פ"ב מ"ג): אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום. וצריך לסדר התפלה לאט מלה במלה, ויתבונן בפרוש מה שמוציא בשפתיו, והנה גדולה התפלה מאד מאד, כי עקר יחוד העולמות למעלה והשפעתם היא בשעת התפלה:

וזהו שנאמר (ויקרא ב ז) 'ואם מנחת מרחשת קרבנך, מרחשת רומז על התפלה שרוחש אדם ומבטא בשפתיו. עוד, מרחשת גימטריא 'תפלות אל עם הכולל. וצריך שתשמר עצמך בשעת התפלה מכל מחשבות המטרידות אותך, וזהו סלת, שתהיה התפלה כסלת, נקיה מכל מחשבה זרה שאינה מענין התפלה. ועוד, 'הלב' במלוי קנה ה'ה למ'ד ב"ה גימטריא סולת, לרמוז, דסלת רומז ללב שיהיה נקיה מכל סיג בשעת התפלה כסלת נקיה, והדברים של תפלה שאמה מוציא בפיך אל תוציאם במרוצה, רק לאט, ואל תעשה תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, וזהו שנאמר בשמן תעשה:

תפילה כראוי עולה קרבן לה'

וכשתהיה תפלתך באופן זה בלב ובשפתים טהורים, אז ראויה להביאה מנחה לה' ולא תדחה. וזהו שנאמר והבאת את המנחה היא התפלה, אשר יעשה מאלה שנעשית בלב ובשפתים טהורים, זאת ראויה לבוא לפני ה'. והקריבה המתפלל, אל הכהן דא מיכאל כהנא רבא, והגישו אל המזבח, מזבח של מעלה:

(פיתוחי חותם פרשת ויקרא)

חשיבות תפילה עם דמעות

וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבת מלח ברית אלקיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח (ויקרא ז ט). בא לרמוז דצריך אדם להוריד דמעות בתפלתו, דכל השערים נגנעלו חוץ משערי דמעה, דאף על פי שאין האדם ראוי מצדו שתקבל תפלתו, על ידי דמעות הקדוש ברוך הוא מתמלא עליו רחמים ומקבל תפלתו. וזהו שנאמר וכל קרבן מנחתך שהיא התפלה, במלח תמלח שהם דמעות שהם מים מלוחים. ולא תשבת מלח ברית אלהיך, הטעם שקראם מלח ברית הוא משום דכל השערים נגנעלו חוץ משערי דמעה, וזהו הברית שנכרת להם, שאינם חוזרות ריקם. על כל קרבנך תקריב מלח, דהינו בכל תפלה תוריד דמעות, ובה אינה חוזרת ריקם:

(פיתוחי חותם פרשת ויקרא)

מעלת הדמעות מעומק הלב ותיקונם

בראשית ברא אלהים וגו' (בראשית א א). בראשית ראשי תבות תקון רפואת אות יכבה בדמעות שלישי. בא לתשלום מה שכתבנו בסמוך דתקון הברית הוא תענית שק ואפר, ועוד צריך להרבות בכביה, כמו

שרמו רבותינו ז"ל כמלת 'תשובה' עצמה שהיא ראשי תבות תענית שק ואפר כבי הספד. והכביה דבר גדול עושה למעלה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לב:) שערי דמעה לא ננעלו. והכבי צריך שיהיה מעמקי לבו, דכבי נמי גימטריא לב, דהינו צריך להיות הכבי מהלב. וכזה יתבונן הנלכב בהדמעות תקון גדול לפנים הברית, דכמו שהשחית זרעו מרתיחות וחמימות גופו, כך הוא תקנתו כשמוציא דמעות מרתיחות וחמימות גופו מרב דאגתו וחרטתו ואנחתו, זו היא כפרתו ותקנתו:

'הלוך ילך ובכה' בתשובתו

ואפשר דלזה רמז דוד המלך עליו השלום (תהלים קכ"ו) 'הלוך ילך ובכה נשא משך הורע בא יבא ברנה נשא אלמתי'. והכונה של הרמז כך היא, מי שמשך זרעו והשחיתו, 'הלוך ילך' בתשובה ותורה ומעשים טובים, והליכה זו של יראת השם, כמו שנאמר (שם קט א) 'אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת ה''. ובא לומר אף על פי ש'הלוך ילך' בתשובה ותורה ומעשים טובים, מי שמשך זרעו והשחיתו צריך להיות 'ובכה נשא', דהינו שיוסיף עליו על ומשאוי הכבי, דזהו תקון גדול מדה כנגד מדה, יבואו מים רותחים של דמעות ויכפרו על מים רותחים של השחית זרע. וכיון שעושה כן בודאי דתקן מה שפגם, וזהו שאמר 'בא יבא ברנה', דהינו ישמח שמחה אחר שמחה, דעל ידי תקון זה נשא אלמתי, הם כחותיו טפות הורע שהלכו לסטרא אחרא, עכשו שעשה זה התקון יחזור הכל לקדשה. וכזה בא הרמז על נכון דתקון ורפואת הברית הוא שייכבה בדמעות שלישי, וכזה ושב ורפא לו:

ישכים ויעריב לבית הכנסת

בראשית ראשי תבות רפואת ברית יהיה שוחר אל תפלות. בא לרמוז דמעקרי תקון פגם הברית יהיה משכים ומעריב לבית הכנסת ערב ובקר וצהרים, דהתפלות במקום קרבנות, כמו שנאמר (וישע י"א) 'ונשלמה פרים שפתינו', וכזה יחשב לו כאלו כל יום ויום מקריב קרבנות.

וגם כן תפלות אבות תקנום (ברכות כ"ג), וכיון דג פועלים מבקש זכות אבות, זכות אבות מסייעתו והאבות מבקשים עליו רחמים כמה שפגם בברית, ונסלח לו מחטאתו אשר עשה, ועל זה יש לרמוז מה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים נה י"ט) 'ערב ובקר וצהרים אישיחה ואהמה וישמע קלי, פדה בשלום נפשי וגו', הכונה היא 'ערב ובקר וצהרים' היא תפלת ערבית ושחרית ומנחה, אתפלל ואהמה, דהינו אהיה נאנח על מה שפגמתי, ומבטח אני שאב רחמן ישמע קולי ויקבל תפילתי ויסלח לי מה שפגמתי בברית. וזהו 'פדה בשלום נפשי' הוא הברית הנקרא 'שלום', והכונה שפדה נפשי בשלמות ככל אברים אף 'שלום' שהוא הברית נתקן. ופרוש 'מקרב לי', מכנגד הנלחמים עמי הם המקטרגים עלי מסבת פגמו, עכשו האל ברחמיו פדאני בשלום ונסתלקו המקטרגים מעלי. ומי גרם לי זה, 'כי ברבים היו עמדי', דהינו אבות העולם שהם רבים ועצומים בתורה ובמצוות, זכותם 'עמדי', שאני מתפלל בכל זמן תפלות שתקנו והם בקשו עלי רחמים ונתקבלו תפלותי לפני המקום. וכזה יבוא הרמז על נכון, דרפואת הברית יהיה שוחר אל תפלות:

(נגי המלך, תיקון הברית אות יז)

ארכיון 'עוז והדר'

הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א - משיגה ישיבת מיר: מטבע הדברים בערב פסח יתכן שיהיה לחץ בבית, אבל צריך לתת אווירה טובה, יש הלכה מפורשת לא לזלזל בנשים כשהם מנקות

את הבית, בד"כ הבעל אומר לאשה מה את צריכה להילחץ וכו', צריך להיזהר מזה מאוד, אלו הם הנשים צדקניות שלנו, נכון אפשר להרגיע אבל לא לזלזל ח"ו, וצריך שתהיה שיתוף פעולה בעבודות הבית...

הכנה לליל הסדר - לימוד ההלכות המעשיות

נדבר קודם על ערב פסח ואח"כ על פסח, יש לנו הרבה מצוות הלוואי שילמדו את כל הלכות פסח מסימן תכ"ט עד הל' יו"ט, אבל לא תמיד מספיקים הכל אז רציתי להציע שלכה"פ ללמוד את ההלכות שממש נוגעות למעשה, להתחיל סימן תכ"ט עד תל"ה ועד בכלל, אח"כ סימנים - תמ"ג תמ"ד תמ"ה ורצוי גם תמ"ו, לאחמ"כ חובה ללמוד סי' תנ"ד סעיף ד' עם המשנ"ב בענייני ממונות ואח"כ סי' ת"ע עד סוף הל' פסח כולל ספירת העומר, ולמי שיש פנאי כדאי גם ללמוד את סימנים תמ"ב תמ"ז תנ"א, ועוד צריך ללמוד את סימן תקכ"ט - דיני שמחת יו"ט, וכן הלכות יו"ט - ומי ייתן שיזכו ללמוד את כל ההלכות.

מי שלומד את גמ' פסחים זה מצוין, אבל חייבים גם ללמוד את ההלכות, וע"י לימוד ההלכות יש גם כוח טבעי וגם כוח סגולי, באופן טבעי מי שלומד יודע והוא מרגיש קשר לכל הלכות החג, אבל יש גם ענין סגולי, כתוב בספרים שהאור של המצווה טמונה בהלכות המצווה, ואם לומדים את ההלכות זה משפיע על האדם ויש טעם אחר בחג.

עצה טובה לחינוך הילדים, ילדים שלומדים משניות תלמדו איתם משניות פסחים, אח"כ בליל הסדר הילד יקשר בין מה שהוא למד למה שהוא רואה עכשיו וזה ייתן לו לחבר את הלימוד למעשה שזה דבר מפליא, ומי שיותר גדול אפשר ללמוד את ערבי פסחים, וזה לא יסולא בפז, ומי שיכול ללמוד קצת טור, שו"ע ומשנ"ב זה מפליא פלאות, ע"י זה נכנסים לחג ברוממות הנפש שאין לשער ואין לתאר.

השראת אווירה נעימה בבית

מטבע הדברים בערב פסח יתכן שיהיה לחץ בבית, אבל צריך לתת אווירה טובה, יש הלכה מפורשת לא לזלזל בנשים כשהם מנקות את הבית, בד"כ הבעל אומר לאשה מה את צריכה להילחץ וכו', צריך להיזהר מזה מאוד, (היה רב חשוב שאשתו אמרה לו, אם נסמוך עליך ואתה תעשה את הפסח, יהיה אסור להיות בבית בפסח) אלו הם הנשים צדקניות שלנו, נכון אפשר להרגיע אבל לא לזלזל ח"ו, וצריך שתהיה שיתוף פעולה בעבודות הבית, אני לא מתערב כמה, אין בזה כללים, צריך מצד אחד להתמיד וגם לעזור, מי שיש לו בנות גדולות שהם גם עוזרות יכול יותר להתמיד, אבל כ"א חייב לקבוע עיתים לתורה.

נתאר לעצמנו אם האשה חלילה יושבת ואוכלת כל הערב פסח, והוא רומז לה שצריך לנקות והיא אומרת לו, הרי מדאורייתא בביטול סגי, ופרורים ממילא בטלי, וגם מוכרים לגוי... הרי ברור שכ"א רוצה להאשה תכין את הבית לחג הפסח, אז אדרבה מוכרחים לתת הרגשה טובה בבית. היו הרבה ילדים שלי"ע לא הלכו בדרך שההורים רצו,

ארכיון 'עוז והדר'

הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א: רק בזמן הישועה מתגלה שכל הצער ועגמת הנפש התגלגלו בהשגחה פרטית מדוקדקת מן השמיים, ולולא המרירות לא היינו זוכים לישועה. ועל כן הקפידו למנות בליל הסדר את המרור לאחר פסח ומצה, לרמז שרק לאחר הפסח והמצה, דווקא אז רואים שכל המרור היה גם כן ישועה גמורה.

"הגוי והמרור"

ידוע הסיפור שסיפר רבינו (הובא ב"כוכבי אור", חלק "מעשיות ומשלים") על שני החברים הקבצנים, שאחד מהם היה יהודי והשני להבדיל היה גוי, ובהתקרב חג הפסח סיפר היהודי לגוי שהנה גייע ליל הסדר ויכולו לסעוד סעודה דשנה בבתי היהודים שמכריזים "כל דכפין ייתי ויכול". הגוי התלהב והגיע יחד עם חברו להתארח בליל התקדש החג בביתו של יהודי נכבד. אך מה רבה אכזבתו לראות שבמקום לאכול מטעמים ערבים נוטלים כולם הגדות ובמשך זמן רב שהתארך והתארך הם קוראים וקוראים, ושונים וקוראים שוב. והנה הגיעה שעת הסעודה, אבל לפני הסעודה כיבדו אותו במרור וחזרת, ומיד כשהכניס המרור לתוך פיו פקעה סבלנותו והתפרץ בכעס וחירף וביזה את המסובים וברח מהשולחן מתוך כאב ואכזבה רבה.

כאשר פגש את חברו היהודי שהשיאו את העצה הזאת, אמר לו: "למה רימיתני? רעב נכנסתי ובמרור יצאתי!". והשיבו היהודי: "למה ברחת בדיוק לאחר אכילת המרור? דווקא אז מגישים את 'שולחן עורך', בשר, דגים וכל המטעמים!".

ובאמת זהו ההבדל בין יהודי לגוי, ורבינו השכיל להגדיר זאת בסיפורו שההבדל בין יהודי לגוי הוא כיצד לקבל את הייסורים והמרירות באהבה. כי אכן זה הסוד של "המתן" - הסוד והכוח הזה נמסר לעם ישראל, שיכולים להתמתן ולצפות עד שתבוא ישועתם, ורק הם מסוגלים לסוד הזה, ולכן להם נמסרה התורה הקדושה.

וכן אנו רואים גם במבחן הידוע שיהיה לעתיד לבוא, שינסו את כל עמי הארץ במצוות סוכה (ראה ע"ז ג, ב) כיצד יקבלוה, ואם לא יבעטו במנת הייסורים... וכן מובא בזוהר הקדוש שעשיו בחר לו חלקו בעולם הזה החולף ועובר, ולבסוף ירש יעקב גם העולם הזה וגם העולם הבא, כי הוא ידע את סוד "ההמתנה".

צא ולמד על כוח הסבלנות של יהודי מהמעשה שהיה בבית ידיד נפשי אחד מן הצדיקים המפורסמים בדור הקודם, שזכה להעמיד לגיונות של תלמידים הגונים ונאמנים, אך לדאבון הלב לא זכה לצאצאים משלו, כאשר אשתו לקתה בנפשה, לצערנו הרב. ובבואו בליל הסדר מבית הכנסת לקיים את מצוות הלילה הקדושים, מצא שזוגתו הפכה את השולחן הערוך שהכין בעצמו מבעוד יום, ושפכה את כל תכולתו, המצות והיין והקערה, על הרצפה.

ואז אור כוח יהודי והתאפק וקרא אל ה': "ריבונו של עולם, מדרך העולם שיושבים בראש השולחן ועורכים בפומבי ובהנאה גלויה את הסדר הערוך, כאשר אשתם כגפן פורייה ובניהם שתולים סביב לשולחנם, אבל אני לא זכיתי, לא לאשת חיל, ואף לא לצאצאים, ואפילו שולחן ערוך אין לי, אבל אותך, את ריבונו של עולם, יש לי, ואתך לא אעזוב לעולם!".

ומרגלא בפומי לומר ליהודים שמתאנחים לפניו על צרותיהם האיומות, שעליהם לאחז את החבל בשני הקצוות: מחד גיסא להיזהר שלא לדחוק את השעה ולומר "מתי איושע, מתי איושע", כי דבר זה מרחיק את הישועה. ומכל שכן שלא לבעוט בייסורים, שעל זה אמרו חז"ל: "המבעט בייסורים מכפילים אותם עליו" (תנא דבי אליהו רבא, פרק ב). אלא יצדיקו עליהם את הדין ויאמינו שעד בוא הישועה נגזר עליהם ממרום להתמודד עם המצוקה לתכליתם ולטובתם האמיתית והנצחית, ורק בבוא היום, בזה או בבא, יבינו מדוע. וההבנה והאמונה עצמה היא המתקת הדינים ומקרבת את הישועה. ומאידיך, יישאו עיניהם אל ה' ויאמינו בו ובישועתו שאין לה קצה וגבול, ויבקשו ממנו בלא דחיקת השעה שימהר ויחיש את עת ישועתם.

ראיתי פעם באיזה ספר מדוע הסדר הוא "פסח מצה ומרור", הלא מרירות השיעבוד הייתה קודם. והתירוץ, שהמרירות היא הכנה נפלאה לישועה, אבל בעת המרירות עצמה מתגברת ההסתרה עד שקשה מאוד לזכור שהכל מאת ה', ורק בזמן הישועה מתגלה שכל הצער ועגמת הנפש התגלגלו בהשגחה פרטית מדוקדקת מן השמיים, ולולא המרירות לא היינו זוכים לישועה. ועל כן הקפידו למנות בליל הסדר את המרור לאחר פסח ומצה, לרמז שרק לאחר הפסח והמצה, דווקא אז רואים שכל המרור היה גם כן ישועה גמורה.

(הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א - גל קרני אור)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: כעת יאירו הדברים כספירים: בזמן זה בו נוטלים את העבירות שנהפכו למצוות בזכות התשובה מאהבה, ראוי שיהיה הדבר באופן של 'לא על ידי שליח'. לכן דווקא בזמן הזה בו לוקחים את העבירות שנהפכו למצוות בזכות תשובה מאהבה, ראוי שזה יהיה באופן של קרבה לבורא, שהאדם בעצמו יעשה זאת ולא על ידי שליח.

נפש ובאהבה עצומה לבורא. את חציו הראשון של המעשה סיפר הגאון רבי ישראל חיים פרידמן בעל "ליקוטי מהרי"ח", שבנעוריו הסתופף בצעו של הרבי הקדוש מצאנז, ושהה בצל הקודש באותה שנה - תרל"ו.

בכ"ה בניסן תרל"ו, כעשרה ימים בלבד לאחר מעמד זה - שבה נשמתו הטהורה של הרבי הקדוש לצור מחצבתה.

כבר זמן רב לפני כן היה הרבי חולה וחלש. הרופאים שבאו לבקרו דאגו מאוד לבריאותו ואסרו עליו, כמובן, לצאת לשפת הנהר "למים שלנו".

אך הרבי מצאנז לא התרגש, ובמסירות נפש יצא לשאוב את המים בלא להתחשב באזהרות הרופאים ובהפצרות בני הבית. כך מעיד רבי ישראל חיים שראה בעיניו את הרבי יוצא לשאיבת מים שלנו.

את חלקו השני של הסיפור, אותו לא כתב המחבר בספרו, סיפר הגאון רבי שמואל מאיר הולנדר זצ"ל מחבר ספר "מהרש"ם הכהן", אותו שמע מרבי ישראל חיים: כשהגיע ה"דברי חיים" לנהר, רצה לשאוב בעצמו את המים מהנהר, אלא שעקב חולשתו לא יכול היה להתכופף אל המים.

לא הרהר הרבי יותר מידי, ופשוט נטל את הדלי, ו...קפץ אל תוך הנהר בבגדיו כדי לשאוב... אלא שכעת, כבר לא יכול היה לצאת מהנהר עקב חולשתו, והחסידיים נאלצו להיכנס אל הנהר ולשאוב את הרבי עם הדלי בידיו מתוך המים... זו הייתה מסירות נפשו של ה"דברי חיים" מצאנז לקיים מצוות "מים שלנו"!

את ההסבר למסירות הנפש הזו בעבור מנהג, ניתן למצוא בדבריו של ה"דברי חיים" עצמו: "כשם שביציאת מצרים גאל ה' בעצמו את בני ישראל ממצרים, כך גם את ההכנות לפסח צריך האדם לעשות בעצמו ולא על ידי שליח".

"ולא אבה דויד לשתותם"

מסירות נפש זו בעבור המצוות, הנחיל הרב הקדוש מצאנז גם לצאצאיו אחריו, וכה סיפר נינו אדמו"ר הגאון הקדוש רבי יקותיאל יהודה מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל, על אביו הצדיק רבי צבי הירש מרודניק זצ"ל, שהיה בן בנו של בעל ה"דברי חיים": "בפשטות רבה היה חי רבי צבי הירש, וכל הנהגותיו היו בצניעות ובשפלות. אף שחסידיו השתוקקו להנותו מנכסיהם, מעולם לא אבה ליטול מידיהם דבר מה.

בגדי האדמו"רות שעטה רבי צבי הירש לגופו אף הם לא היו מן המהודרים והחדשים, אך במיוחד בלט הדבר במעיל הפרווה הרבני העליון - ה"טילוף" בשפת היידיש. מעיל זה

"מים שלנו"

באופן נפלא דרש הרב הקדוש רבי שלמה מרדומסק זכותו יגן עלינו את המושג "מים שלנו".

על מנת להבין, יש לברר קודם לכן את מצוות השמירה בבית המקדש.

מצווה מיוחדת נאמרה בתורה (במדבר ג, לח) - "וְהַחֲנִיזִים לְפָנַי הַמִּשְׁכָּן קְדָמָה לְפָנַי אֶהְיֶה מוֹעֵד מִזְרְחָה מִשֶּׁה וְאֶהְיֶה וּבְגִיזוֹ שְׁמֵרִים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה הַקָּרֵב יָמֹת".

מכך למדו חכמינו ז"ל (תמיד כו.) מצווה מיוחדת להעמיד משמרות בבית המקדש.

שמירה זו שמירה של כבוד היא, מסביר הרמב"ם (בית הבחירה פ"ח ה"א), שהלא אין זה מקובל בארמונות מלכים להתירם ללא שומרים. על מצוות השמירה מופקדים הכהנים והלוויים, איש איש במקומו ניצב על משמרתו.

וכך מבאר עניין זה הרב הקדוש מרדומסק בספרו "תפארת שלמה" (שבת הגדול, ד"ה אמר ר' יהודה): הכהנים צינורות השפע הם להשפיע את הברכה מהעולם העליון לעולמנו.

והשומרים שהופקדו על שמירת בית המקדש, מכוונים הם בעליונים לשמירה על ההשפעה שלא תתפשט למקומות בלתי רצויים.

בזמננו, זהו כוחו של הצדיק שהוא הצינור המושך את השפע מהעליונים למטה, והוא השומר ומשגיח שלא יקבלו זרים את השפע.

זו כוונת הגמרא בספרה על טעותם של אנשי פפוניא שבאו וכליהם בידיהם אל רב מתנה לקבל "מים שלנו". הם באו אל הצדיק - הוא האמורא רב מתנה, כדי לקבל את ההשפעות, את המים הרומזים על שפע, רק אצלו. כך היו בטוחים שלא יושפע השפע למחוזות בלתי ראויים.

"יצאת השאבת"

עבודתו בקודש של הצדיק הקדוש רבי חיים מצאנז זצ"ל, אינה ניתנת לתיאור.

ההתלהבות, הלהט והדבקות שהיו אוחזים בצדיק המפורסם בשעת עבודתו, לא נשכחו מעולם מלב כל מי שזכה לחזות בהם בעיניו, ורשמם נחקק בנפשו לזמן רב.

פעמים היה הרבי הקדוש יוצא מגדר אנושי ממש בעת עבודת הקודש.

כך היה כשהיה רוקע במשך התפילה ברגלו החולה בחזקה, ולא חלי ולא מרגיש במאומה עד לסיימו.

כך אירע גם בשאיבת מים שלנו בפעם האחרונה לימי חייו של הצדיק. עדות מיוחדת השתמרה ממעמד נורא הוד זה, בו נגלתה לעין כל עבודתו הנוראה של הצדיק במסירות

ואחת הסיבות היא, שהם ראו את השבת והחג כדבר מלחיץ, צריך לתת את החביבות של המצווה בבית שתהיה הרגשה טובה ונעימה, אבל להיזהר מאוד לא להיות לייט, כי הבנים כבר מקלים יותר מהאבא ח"ו, אלא אדרבא כשהבן רואה את האמת של האבא והיראת שמים עם מתיקות עם תחושה של אשרינו מה טוב חלקנו, והוא אומר לילדים ב"ה שאנחנו יהודים, ולא הפשט שזה קל, אלא שמחים על העבודה ועל הטרחה שלנו למען כבוד שמו, זה עושה טוב לילדים יותר מהכל.

לאחר כל ההכנות מגיעים לליל הסדר, כל שנה צריך להשתדל לישון בערב ליל הסדר כדי להיות ערניים ולקיים את המצוות כראוי, וכן לדאוג שהאשה תישן שלא תבוא תשושה אחרי כל עבודות הבית.

האדם נפעל כפי פעלו

בהגדה אנחנו אומרים, יכול מראש חודש ת"ל ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, ת"ל בעבור זה, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, ולכאורה א"כ מדוע לא כתוב בפסוק בלילה ההוא, ומדוע כתוב 'ביום ההוא', ואפשר לומר שהכוונה שליל הסדר הוא לילה כיום יאיר, הוא לילה גדול מאוד, וכל שנה מתעורר ההתעוררות שהייתה בליל הסדר הראשון, וצריך לעורר את הילדים לזה.

ועצה טובה למי שיכול להספיק ללמוד את החינוך שמסביר לנו את שורשי המצוות, וממצווה ה' החינוך מתחיל להסביר את המצוות של חג הפסח, בעלי המוסר אומרים שהפשט בשורשי המצווה שזה בא להוסיף טעם בקיום המצווה כי הרי עצם קיום המצווה היא משום שכך ציונו הבורא, אבל הקב"ה רוצה שנדע מה הוא רוצה מאתנו.

ולמשל מצווה ה' - שחיטת הפסח כ' החינוך: כדי שיזכרו היהודים לעולם הנסים הגדולים שעשה להם השם יתברך ביציאת מצרים. וזה גם ביאור מצווה ו' אכילת הפסח, ובמצווה ז' כ': וזהו שנצטוונו לאכול צלי דווקא, לפי שכך דרך בני מלכים ושרים לאכל בשר צלי, שהוא מאכל טוב ומטעם, אבל שאר העם אינם יכולים לאכל מעט בשר שתשיג ידם, כי אם מבשל, כדי למלא בטנם. ואנו שאוכלים הפסח לזיכרון שיצאנו לחרות להיות ממלכת כוהנים וגוי קדוש, ודאי ראוי לנו להתנהג באכילתו דרך חרות ושרות.

וכן במצווה ח': וזה שנצטוונו שלא להותיר ממנו, הענין הוא כדרך מלכים ושרים, שאינם צריכים להותיר מתבטלין מיום אל יום, ועל כן אמר שאם יותר ממנו שיישרף כדבר שאין חפץ בו, כדרך מלכי אדמה. וכל זה לזכר ולקבע בלב, שבאותו זמן גאלנו השם יתברך ונעשינו בני חורין וזכינו למלכות ולגדלה.

ובהמשך במצווה ט"ז לגבי ועצם לא תשברו בו, הביא החינוך: ועל כן בתחילת בואנו להיות סגולת כל העמים ממלכת כוהנים וגוי קדוש ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו בה באותה שעה. ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושים, נקבע בנפשותינו הדבר לעולם. ובהמשך מצווה זו מאריך החינוך ביסוד גדול וכלשונו כי ידוע הדבר ואמת שכל האדם נפעל כפי פעלו ודיברנו בזה בעבר ומאוד חשוב ללמוד את החינוך הזה.

והיות ויש השפעה של היום ההוא שנהיינו לעם, אז כ"א צריך לדעת מי הוא - אתה בן מלך, תדע מי אתה, אצל החסידים היו אומרים שילל הסדר' יש בו משמעות של לשון סדר, שעל ידי לילה זה אפשר לסדר את כל השנה, תראו איזה לילה גדול זה, ויש עוד הרבה מה להוסיף ומי שיכין את עצמו נפשית והלכתית אין לתאר את התועלת שתהיה לו בע"ה.

(הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א - משגיח ישיבת מיר - גליון להשיב נפש)

ישן היה ומרפט מאוד.

כשלושים שנה לבשו הרבי, וכאשר היה יוצא עמו בימות הגשמים, היו מן החסידים שבושה כיסתה את פניהם. באחת הסעודות בעיר בילגורייא, בהם התאספו בני החבורה, חסידי רודניק, נסבה שיחתם על המעיל המרפט של הרבי שאינו לכבודו. על אתר החולט לקנות עבור הרבי מעיל חדש, בו יהיו שותפים כל החסידים המקושרים שבבילגורייא.

הכול העניקו את נדבתם בהתלהבות לידי אחד הגבאים, ובכסף שנאסף הוזמן מעיל חדש ומשובח אצל החייט העירוני. שני חסידים, מנושאי הפנים שבעיר, נבחרו לנסוע לרודניק להגיש לרבי את המנחה, וכך עשו. אלא שבהיכנסם אל החדר בפנים זוהרות ובידם המעיל החדש, השתנו פני הרבי.

הוא קם ממקומו ושאל בהקפדה: "מאין לכם 'טילופ' זה?" השנים נבהלו ונחרדו.

בקושי הצליחו לגמגם את התשובה: "החסידים בבילגורייא אספו כסף לקנות לרבנו מתנה..."

"מה!?" הרים הרבי את קולו. "וכי אני אקח מילדיו של חסיד עני ואביון את כוס החלב שחסך מהם על מנת לקנות בעבורי מעיל?!"

וכי אין לי מעיל להתחמם בחורף?!" המשיך הרבי בזעזוע, ותוך כדי דיבור נטל את המעיל החדש והשליכו מבעד לחלון...

חלחלה אחזה בשני החסידים, והם נשאו את רגליהם ונמלטו מהחדר...

חששו שמא יורה להם הרבי ליטול בחזרה את המעיל, ואיך ישאו את פניהם לחסידים כאשר ישובו עם המעיל החדש בידם?

הרבנית הצדקנית שראתה את המעיל המושלך על הארץ, חסה עליו והצניעה אותו באחד הארונות.

כך שכב לו המעיל החדש שנתיים תמימות. חלפו להן שנתיים, וביום י"ג בניסן, בעת שהתכונן הרבי לצאת לשאוב מים שלנו בנהר הסאן הזורם בסמיכות לעיירה רודניק, אמר למשמשי: "הלא בארון פלוני מונח 'טילופ' חדש, הביאו לי ואלבשנו לכבוד המצווה..." המשמשים נחרדו.

הדרך לנהר היתה במורד גבעה, ועל מנת להגיע לגדת הנהר היה על הכל לבסס בשלוליות בוץ עד לברכיהם... אם ילבש הרבי את המעיל, ולו פעם אחת, יראה הוא כמו זה הישן... אך הרבי לא אבה לשמוע טענות ומענות, והמעיל הוצא מהארון לכבוד המצווה.

הן כך נהג גם זקנו הקדוש בעל ה'דברי חיים', שהיה לובש מעיל מיוחד לכבוד מצוות שאיבת מים שלנו.

לפני שיצא לשאיבת המים, התעטף הרבי במעיל ההדור, וכמובן, כששב לביתו לא נותר זכר למראהו הקודם. כתמי בוץ עיטרוהו, ופרוותו היקרה התקלקלה.

אם חשבו החסידים שלפחות ילבש הרבי את המעיל מעתה ואילך, פשט הרבי את המעיל והורה להשיבו אל הארון, שם נותר עד שנישרף בעת מלחמת העולם הראשונה יחד עם שאר חפצי הרבי.

"לא על ידי שליח"

אך יש עדיין מקום לבאר, מדוע הקפידו הצדיקים על מסירות הנפש הזו בעיקר ב'מים שלנו'?

אמרת צדיקים מפורסמת היא, שבשעת אמירת התשליך בימים הנוראים משליכים את העוונות לים, ואילו בעת שאיבת המים שלנו בחודש ניסן 'שואבים משם' את העברות בחזרה... את ההסבר לאמרה זו נבין באמצעות מעשה נפלא: אחת מדמויות ההוד שבצדיקי החסידות בפולין היה הצדיק הקדוש 'רבי חיים דוד דוקטור' - רבי חיים דוד ברנהרד מפיוטרקוב זצ"ל.

רבי חיים דוד התגלגל בצעירותו לגרמניה, שם התרחק מיהדותו.

הוא היה רופא מומחה, ושימש כרופא בצבא פרוסיה.

באחד ממסעותיו בפולין החזירו הצדיק הקדוש רבי דוד למעלוב זצ"ל בתשובה על ידי מופת גלוי שפעל ליהודי שהיה זקוק לישועה, והוא היה לבעל תשובה מפורסם, עד שבסוף ימיו נחשב לאחד מצדיקי הדור בפולין.

לעת זקנותו בא לבקר בחוליו האחרון הרב הקדוש רבי שלמה מרדומסק בעל 'תפארת שלמה' שהיה מקורב אליו מאוד.

ראה ה'תפארת שלמה' את פני רבי חיים דוד והנה הן עצבות, הבין שזה מפני שחושש בעל התשובה הצדיק מפני היום בו יעמוד לפני בית דין של מעלה וידרש לתת דין וחשבון על הימים בהם חטא.

נענה בעל ה'תפארת שלמה' וקרא לעומתו: "רבי חיים דוד, מדוע נפל פניכם?!"

הרי כבר נאמר (במדבר ו, יב) 'וְהַיְמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ!' מיד נענה רבי חיים דוד ואמר: "אדרבה ואדרבה! הימים הראשונים יעמדו! אינני מוותר על אף עברה! הלא בתשובה מאהבה זדונות נעשים כזכויות!"

וכאן המקום להוסיף את הקושיה אותה יישב אדמו"ר רבי ישראל מגור זצ"ל בעל 'בית ישראל', באמצעות מעשה זה: ביוחסן של ישראל במצרים, אותו מנתה התורה בפרשת וארא, הוזכר חותנו של אלעזר הכהן - 'וְיִזְעָר בֶּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לוֹ לְאִשָּׁה' (שמות ו, כה), ופירש רש"י: "מזרע יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה, ומזרע יוסף שפיטפט ביצרו".

על כך הקשה הרבי הקדוש רבי אברהם מרדכי מגור זצ"ל בעל 'אמרי אמת', שהרי אמרו חכמינו ז"ל (ב"מ נח): בגדר אונת דברים: "אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אם הוא בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך".

ומדוע מזכירה התורה במקום זה את עוונותיו של יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה בעת שהיה כהן לעבודת גלולים, בטרם נודע לו כי גדול ה' מכל האלהים? אלא - תירץ בנו האדמו"ר הקדוש בעל ה'בית ישראל', מכיוון שהעושה תשובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות, נמצא אם כן כי לאחר שחזר יתרו בתשובה, נהפכו כל עוונותיו לזכויות בעבורו!

ולכן מזכירה זאת התורה, לשבחן של יתרו ולא לגנותו חלילה... זה הוא ההסבר לשאיבת העברות במים שלנו - בחודש ניסן שבים ישראל לה' מאהבה ו'זדונות נעשות כזכויות'.

על כן שואבים בחזרה מתוך המים את העברות אותן השלכנו בחודש תשרי.

אין מוותרים על אף עברה... ומפני מה סגולתו של חודש ניסן דווקא לתשובה מאהבה? משום שלתשובה מאהבה זוכים באמצעות גלוי אלוקות.

כאשר נופלת המחיצה המבדלת בין ישראל לאביהם שבשמים, זהו זמן מסוגל לתשובה מאהבה, וזוהי המהות של 'לא על ידי שליח'.

בחודש זה הסיר הבורא את המסך המבדיל והאיר אור גדול בליל הפסח, עד שהתקרבו כל ישראל ליוצרים מאהבה, זהו אורו של חודש ניסן. כעת יאירו הדברים כספירים: בזמן זה בו נוטלים את העבירות שנהפכו למצוות בזכות התשובה מאהבה, ראוי שיהיה הדבר באופן של 'לא על ידי שליח'.

לכן דווקא בזמן הזה בו לוקחים את העבירות שנהפכו למצוות בזכות תשובה מאהבה, ראוי שזה יהיה באופן של קרבה לבורא, שהאדם בעצמו יעשה זאת ולא על ידי שליח.

לכן הקפידו צדיקים לקיים מצווה זו של שאיבת מים שלנו בעצמם, ומסרו את נפשם על קיומה.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום - הגדה של פסח)

השבוע במדור:

ראוי הדבר ונאה לכוון בלילה ראשונה כשמברך 'על אכילת מצה' על כל מצות שאוכל בימי הפסח | שתיית ארבע כוסות אחר חצות | האם כשערב פסח חל להיות בשבת יש מצוה להשאיר כזית חמץ מלבד מה שצריך לסעודתו?

הגאון רבי יעקב גרינוואלד שליט"א רב ביהמ"ד בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הביד"צ דקהל 'מחזיקי הדת' באר"

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

שתיית ארבע כוסות אחר חצות

שאלה: האם צריך להקפיד לשתות כוס רביעי לפני חצות ומה הדין בדיעבד?

תשובה: פסק השו"ע (או"ח סי' תעו סעי' א), שיש לזוהר לאכול האפיקומן קודם חצות. וברמ"א שם כתב, שגם את ההלל יש לגמור לקרוא קודם חצות. ובפשטות הטעם שיש לומר את ההלל קודם חצות הוא, משום שההלל נאמר כזכר להלל שנאמר על הפסח, על כן כשם שיש לאכול את האפיקומן קודם חצות משום שהוא זכר לקרבן פסח, כך יש לומר את ההלל שנאמר כזכר להלל שנאמר על הפסח - קודם חצות. וכן כתב בכף החיים (שם ס"ק יד).

אמנם בביאור הגר"א (שם ס"ק י) כתב טעם אחר בדעת הרמ"א שיש לקרוא את ההלל לפני חצות, שהוא כדי להספיק לשתות את הכוס הרביעית לפני חצות. משמע מדבריו, שאין דין לומר את ההלל לפני חצות, אלא שצריך לשתות את הארבע כוסות לפני חצות, ולכן יש להקדים את קריאת ההלל, כדי שיספיק לשתות גם את הכוס הרביעית קודם חצות.

אבל במשנה ברורה (שם ס"ק ז) הוסיף על דברי הרמ"א, שגם את הברכה שלאחר ההלל - יהללון, יש להספיק לברך קודם חצות. משמע מדבריו, שאת הכוס הרביעית אין צריך לשתות לפני חצות. והוא לכאורה שלא כטעם הגר"א, אלא דעתו שהלל מצד עצמו צריך להיות לפני חצות, וכטעם הנ"ל.

והנה, בשער הצינון (שם ס"ק י) הביא מהשו"ע הרב (שם סעי' י) והחזק יעקב (שם ס"ק ג), שרק לכתחילה יש להזוהר לומר הלל לפני חצות, אבל אינו מעכב. וכן משמע לשון הרמ"א. ברם יתכן שכל זה הוא רק לפי הטעם שהיה הוא זכר להלל שנאמר על הפסח יש לאומרו קודם חצות, אבל לדעת הגר"א שהחזיק הוא על הארבע כוסות שצריך לשתותם לפני חצות, הוא לעיכובא, וכמו מצות סיפור יציאת מצרים שמעכב שתהא אמירתה קודם חצות כמו מצה (ראה משכנות יעקב או"ח סי' קלט: מנחת חינוך מצוה כא אות ב; ומה שכתבנו בבאר יעקב ח"א פסח), ואם כן יתכן שהשותה את הכוס אחר חצות לא יצא ידי חובתו.

וראה בשו"ת בנין שלמה (סי' כט) שדן בדעת הגר"א בזה, האם דין שתיית ארבע כוסות לפני חצות הוא לעיכובא, או רק לכתחילה.

בעצם הדין שיש לשתות את ארבעת הכוסות לפני חצות, כבר כתב המהרי"ל (סדר ההגדה אות מז). וכן מתוכן דברי הפרי מגדים (סי' תעו א"א ס"ק א) והדרך החיים (דין כוס ראשון אות א) מבואר, שסוברים שדין זה מעכב. שכתבו, שמי שאיחר לשתות את הכוס הרביעית עד לאחר חצות, אינו מברך ברכת הגפן על הכוס, שהרי בכל ימות השנה אינו מברך אלא על כוס אחת, והיא פוטרת את כל הכוסות, ורק בליל פסח, מאחר שכל כוס וכוס היא מצוה בפני עצמה, תיקנו שיברך על כל כוס וכוס, אבל השותה אחר חצות, הרי הוא כשותה יין כל השנה, שאינו מברך על כל כוס.

היוצא לנו מדבריהם, שהשותה אחר חצות לא קיים מצות שתיית ארבע כוסות בכלל, לדעת רבי אלעזר בן עזריה. ולכאורה היה נראה, שדבריהם נסתרים מדברי הרמ"א הנ"ל, שכתב שיש לומר את ההלל לפני חצות, משמע מדבריו שאת הכוס הרביעית אין צריך לשתות קודם חצות. אך לדברי הגר"א הנ"ל, שכל כוונת דברי הרמ"א לגבי ההלל היא רק מחמת הכוס הרביעית, לא קשה מידי מהרמ"א, שאדרבה גם לדעתו יש לשתות את ארבעת הכוסות קודם חצות דווקא.

מן פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מח"ס תשובות והנהגות

ארכיון 'עוז והדר'

ראוי הדבר ונאה לכוון בלילה ראשונה כשמברך 'על אכילת מצה' שאוכל בימי הפסח

שאלה: כידוע רק בליל פסח יש חיוב לאכול מצה, ובשאר ימי הפסח זה רק רשות. האם כשאוכלים בימי הפסח מקיימים מצוה.

תשובה: הגר"א זצ"ל דעתו שיש מצות עשה קיומית כל הפסח כשאוכל מצה, וכן מבואר בחזקוני על התורה, וכן מבואר ברז"ה סוף פסחים, ואף דלא מברכים כל שבעה, פירש הרז"ה משום שאדם יכול לעמוד בשאר ימים בלא אכילת מצה, ע"ש, והיינו שמברכין רק אז על מצוה חיובית, או בגדר ברכת השבח שהותרה לו לחם כי האי וכמו שמברכין בשחיטה, אבל כאן אין כאן כל שבעה חיוב אלא היתר לכן אין על זה ברכה, וכן מפורש בנמוק"י שנדפס מחדש (לו א) שמפרש שאין לשין במי פירות כל שבעה שיש מצוה כל שבעה ובעינין לחם עוני, וכן מבואר בתרגום יב"ע פרשת ראה דאיתא פטיר תיכלון כל שבעה לשמיה, ע"ע בדברינו במועו"ז ח"ג סימן רס"ז.

ונראה עוד שבליילה ראשונה כשמברכים על אכילת מצה כלול בתוכן כל המצוות של לילה ראשונה [שיש בלילה הראשונה מצוה בכל כזית וכזית במצות עשה ד"בְּעֶרְבֹךְ תֹּאכְלוּ מִצַּת" (שמות יב. יח) ד"משאכל כזית יצא" הא באכל יותר מקיים בכל חלק מאכילתו המצוה, וכמו שביארנו הדברים במועו"ז ח"ג סימן רנ"ב יעו"ש] ושל כל שבעה [שיש מצוה קיומית באכילת מצה כל ז' וכמ"ש] שאין לה הפסק, משא"כ בסוכה כיון שהיא מצוה חיובית כעין דירה לכן תיקנו כל פעם שנכנס או אוכל.

ולכאורה ראוי הדבר ונאה לכוון בלילה ראשונה על כל מצות שאוכל בימי הפסח שאז המצוה קיומית היא בברכה ועדיף, וכעין שמבואר באחרונים בפורים לכוון בשחיינו ביום גם על מתנות לאביונים ומשלוח מנות ביום שעדיף בברכה, גם כאן מכוון על כל המצות ועדיף.

וא"ש בזה נוסח הברכה על אכילת מצה ולא לאכול, שאין הכוונה רק על המצוה שעומד עכשיו לקיים אלא במשך כל החג ושפיר שייך הנוסח על אכילת מצה ולא לאכול מצה.

**הגאון רבי אשר אנשיל
שווארץ שליט"א
ראש כולל צאנז בבית שמש
ומח"ס מעדני אשר**

מועיל, להתם החמץ קיים בעולם ורק שהוא אבוד ממנו ומכל אדם, שגם במשליכו לים הרי מיד אחרי הזריקה עדיין פירורי החמץ צפים על פני המים, ולכן אינו כילוי כשריפה שבשריפה החמץ גופא מבוער, אבל כאן שמיד יורד עד קרוב לתהום הוא כאילו יצא מהעולם והוי כילוי בשריפה, ואתי שפיר לשייר כזית להשליכו לבית הכסא שאולי מקיימין המצוה לכ"ע כהלכתה במה שזורק לבית הכסא שאולי לשיטת רש"י נחשב כשריפה. ובאמת ראוי שכל אחד או כמה בני אדם בשותפות ישיירו כזית מאכילתם להשביתו בבית הכסא ובזה מקיים המ"ע.

ויש שכתבו: שאפשר לקיים מצות עשה דתשביתו ע"י עצם אכילה החמץ בסעודת שבת ע"פ שיטת הבעל המאור (י"ד) דמקיימים תשביתו באכילה ולא בעינן להשאיר כזית חוץ מסעודת שבת כדי לקיים מצות תשביתו, ולפי צד של המנחת חינוך (מצוה ט) דמצות תשביתו בשב ואל תעשה נמי קיים המצוה במה שאין לו חמץ.

האם כשערב פסח חל להיות בשבת יש מצוה להשאיר כזית חמץ מלבד מה שצריך לסעודתו?

שאלה: יש לחקור האם כשערב פסח חל להיות בשבת כמו השנה יש מצוה להשאיר כזית חמץ מלבד מה שצריך לסעודתו כדי שלאחר האכילה יוכל לקיים בו מצות ביעור על ידי שיזרקנו לבית הכסא או דילמא אין חיוב?

תשובה: הנה מהא דאיתא במשנה פסחים (מט, א) י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת, ומשיירין מזון שתי סעודות, משמע שלא משאירים חמץ כלל, אלא רק כדי סעודתו. וגם מפשטות לשון הברייתא (ג, א) שכתוב שם קבעו הלכה כר"א בן רבי יהודה איש ברתותא שאמר משום רבי יהושע ארבע עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין מן הטהורות מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות, משמע שמשירין רק מזון ב' סעודות ולא יותר, וכך היא פשטות הלשון בשו"ע סימן תמ"ד.

אמנם בשו"ת תשובות והנהגות (כרך ה' סימן קכ"ב) כתב דנראה דבערב פסח שחל בשבת, הרוצה לקיים מצות תשביתו יניח כזית לחם לסוף אכילתו, ולזרוקו לבית הכסא, ולכוון לקיים בכך המ"ע, דלרבנן דהשבתתו בכל דבר, בודאי זהו השבתה מעולה, וגם לרבי יהודה שצריך שריפה הרי שיטת רש"י דהיכא דמצותו בשריפה, לא בעינן דוקא שריפה אלא מועיל נמי להאכיל לכלב, שכלה כמו בשריפה ויש לצדד שכזוורקו לבית הכסא שבזמנינו הוא יורד קרוב לתהום, יש לצדד דבכה"ג זהו כילוי כמו בשריפה, ולא דמי למפרר חורק לרוח או לים דס"ל לרבי יהודה דכיון דאינו כילוי כשריפה אינו

בס"ד

עדני אשר
המבואר
להרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ זיע"א

דגל מחנה אפרים
המבואר
להרה"ק רבי משה חיים אפרים מסדילקאב זיע"א

כל העולם דולכים אל הים
5 סדרי אור תורה של רבני הקודש בעל הדברים גדל מסארים לאשה עם ציונים והקצות וירידת הנגנים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

בס"ד

עדני אשר
המבואר
להרה"ק רבי משה חיים אפרים מסדילקאב זיע"א

דגל מחנה אפרים
המבואר
להרה"ק רבי משה חיים אפרים מסדילקאב זיע"א

כל העולם דולכים אל הים
5 סדרי אור תורה של רבני הקודש בעל הדברים גדל מסארים לאשה עם ציונים והקצות וירידת הנגנים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע בעל "אוהב ישראל" - ה' ניסן תקפ"ה

נודע כזקן הצדיקים בדורו והמוני צדיקים וחסידים הסתופפו בצילו. נסתלק לשמי רום ביום ה' היסן תקפ"ה, ומנו"כ במעזיבוז.

הטעם שנקרא הרב מאפטא

ה'אוהב ישראל' מפורסם ונקרא על שם רבנותו בעיר 'אפטא', ומכאן אפשר לראות כמה גדול כוחם של צדיקים, לקיים מה שנאמר (איוב כב, כח) "ותגזר אומר ויקם לך", שהרי בראשית כיהן כרב בעיר קולבוסוב, אח"כ באפטא, יאס ומעזיבוז ושם מקום מנוחתו, ואעפ"כ נקרא על שם הרבנות ב'אפטא' משום מעשה שהיה.

בעת שעזב את הרבנות בעיר זו הצטערו מאד כל בני העיר על שרובם האהוב נאלץ לעזוב אותם, וכדי לפייסם הבטיח להם שיקרא לעולם ע"ש עירם. ואכן דבר פלא הוא, שהרי כאמור כיהן אח"כ בעוד שתי עיירות ואעפ"כ נשתרש שמו על שם העיר 'אפטא', וזאת על אף שגדולי דורו היו קוראים לו 'הרב דמעזיבוז', כמו שכתבו בספריהם. (מפי ספרים וסופרים)

קירבו ביותר, ואף אמר עליו שכשמו כן הוא, יש לו מידת החסד כאברהם, פניו זורחות כיהושע, וחרירותו היא כשל זקנו הרבי העשיל. אחר הסתלקות רבי אלימלך נעתר להפצרות החסידים הרבים ששיחרו לפתחו, ופתח את בית מדרשו, בשנת תקמ"ו.

בקולבאסוב ישב כחמש עשרה שנה, שם סבל מדחקות נוראה, בשנת תק"ס נתקבל כאב"ד אפטא בה ישב שמונה שנים, ידוע כי כאשר נפרד מתושבי העיר, הדבר הצר להם ביותר, והוא הבטיחם כי על שם עיר זה יקרא תמיד, 'הרב מאפטא'.

בשנת תקס"ט הוזמן לכהן ביאסי שברומניה, השפעתו על יהדות רומניה והמדינות הסמוכות היתה עצומה. לאחר פטירת הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז זי"ע עבר למעזיבוז בשנת תקע"ג, בה לא כיהן כרב אב"ד כי אם כמנהיג לעדת החסידים. דורשי רשומות דרשו 'ה' מלכותיה קאים', ראשי תבות קולבאסוב אפטא יאסי מעזיבוז, ארבעת הקהילות שבהן ישב רבינו, על ידו נתפרסמה בכלן מלכותא דשמיא.

אורו של רבינו זרח בשנת תק"ח בעיר זימיגראד, בבית אביו רבי משמואל מנייטטאש שהיה מגדולי רבני פולין בדורו, וכיהן כראב"ד בעיר נייטטאט שבמרכז פולין, נצר לשולשלת רבנים שמוצאה מהמהר"ם מלובלין, מהמהר"ם פאדאווא, והרבי ר' העשיל מקראקא אשר על שמו נקרא.

ומילדותו התפרסם כגדול בתורה וכבעל תכונות מופלאות, בהגיעו לפרקו היה לחתן רבי יעקב מרגליות אבד"ק טיטשין, כשהוא יושב שש שנים סמוך על שלחן חותנו ושוקד על לימוד התורה.

רבנותו הראשונה היתה בעיר קולבאסוב שבגליציה בה נקרא לשמש כרב אב"ד בשנת תק"מ, בעיר זו מצא את דרכו לדרך החסידות, בהשפעתם של הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב, והרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, נסיעתו הראשונה כחסיד היתה אל הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע שרבינו החשיבו כמפתח התורה לאחר שתיירץ לו כל קושיותיו בקביעות.

אחר נסע אל רבו המובהק הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע אשר החשיבו למאד,

רבי אהרן ראטה זי"ע

בעל שומרי אמונים זצ"ל - ו' ניסן תש"ז

ה' באמת, כאשר הדריכם לעבוד את ה' במס"נ בעבודת התפלה, עד שבמשך הזמן גדלו הנערים והיו לפארי ירושלים.

בימים ההם אמר רבינו שא"א להיות בעולם כאשר יש ויוניצער רבי ולא יסעו אליו, ע"כ קם רבינו ויצא את ארצו הק' ונסע להסתופף בצל הרה"ק האהבת ישראל מוויניץ זי"ע, אשר קרבו במאור פנים.

עם הסתלקות האהבת ישראל, חזר רבינו לעבר חבורתו בארץ ישראל, כאשר את החבורה בחו"ל השאיר תחת הנהגת תלמידו יקירו הגה"צ ר' יוסף מאיר פאלאק מבערגאסא זצ"ל ה"ד, אשר המשיך להנהיג את החבורה כהדרכת רבינו, וכמו"כ היו בקשרי מכתבים עד שנעקד"ה בשנות הזעם.

כאשר חזר רבינו לא"י, המשיך ביתר שאת וביתר עוז להרבות פעלים לה' ולתורתו, עד שפקיע שמה דחבורת 'שומרי אמונים' כסגל מיוחד הצמאים לדבר ה' ורוצים להתעלות יותר ויותר במס"נ ממש.

במשך החורף האחרון אמר רבינו כמה פעמים שמתכונן הוא אחר הפסח להתחיל בדרך חדשה להתעלות עוד ועוד להקב"ה, אמנם נגזרה הגזירה ולא זכה העולם לכך. רבינו החזיר נשמתו הטהורה ליוצרו ביום ו' ניסן שנת תש"ז, והובא לקבורה במרומי הר הזתים.

מדברי תורתו נדפסו בספרי שומרי אמונים, טהרת הקודש, שלחן הטהור, נועם הלבבות, אסיפת מכתבים, תקנות והדרכות, ועוד.

מעולם.

בהגיעו לפרקו נשא רבינו את זו' הרבנית הצדקנית מרת סימא ע"ה בת הגה"צ ר' יצחק כ"ץ זצ"ל. אחר חתונתם התגורר רבינו בעיר פעסט לזמן מה, ואמר רבינו על עצמו שהיה צריך ללכת דרך של שעה למקוה, ואח"כ חזר עוד שעה, אמר רבינו די פעסטער גאסן האבן מיר מער מטהר געווען ווי די מקוה אליינס, כאשר היה צריך לשמור עיניו במאוד, ואמר פעם לחתנו הרה"ק בעל דברי אמונה זי"ע שמעולם לא נכשל בראיה אסורה אפי' בשוגג.

באותם הימים הרבה רבינו להסתופף בצל צדיקי דורו, כאשר מכל אחד לוקח רבינו דרך בעבודת ה', כמו"כ קבע רבינו לעצמו שבכל שבת פרה נסע לויניץ להסתופף בצל קדשו של הרה"ק האהבת ישראל זי"ע.

בשנות תרצ"ב (לערך) עלה רבינו לארץ ישראל, שם התחיל לבנות חבורתו בקודש, בימים ההם באו מזקני ירושלים שהכירו גדולת רבינו ורצו לקבל ממנו תורה בדרך הקבלה, ורצו לענוד לראשו עטרת אדמור"ת שהוא ינהיגם וידריכם, אמר להם רבינו לא בזאת חפצי, אלא חפצתי בתלמידים יקרים שאלקט בעצמי ואבנה אותם ביגיע כפי כפי ערכם.

תיכף ומיד אסף לו רבינו בחורים עזובים צעירים לימים, מכל חלקי הארץ, ובימים ההם אשר נגע הציונות והריסת הדת בערה בכל הארץ, קם רבינו והיה למגדל אור לכל דורש ומבקש את

הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע נולד ביום א' דחול המועד פסח י"ז ניסן תרנ"ד בעיר אונגוואר לאביו רבי שמואל יעקב זצ"ל.

בהיותו כבן ט' שנים נסע רבינו להסתופף בצל הקודש אצל הרה"ק ר' יהוסף מקאסאן זצ"ל על שב"ק, וכאשר ראה שם שאומרים הודו פסוק בפסוק בקול רם (הודו ערש"ק) כמנהג זידיטשוב, מצא הדבר חן בעיניו, ולימים הנהיג כן בקהלתו.

כשנכנס רבינו לעול המצוות נכנס ללמוד בישיבת ראדאוואנאקא אצל הרב הגה"צ ר' פנחס אדלר זצ"ל אשר מיד הבחין ברבינו שלגדלות נוצר, מסופר שבתפלת שמו"ע אחר שהראש ישיבה גמר להתפלל הורה להבעל תפלה שימתין עד שרבינו ג"כ יסיים והיה הדבר לפלא בעיני התלמידים, אמנם רבו זה כבר חזה מראש שיש לרבינו נשמה גבוהה כאשר ראה שבכל תפלה רבינו מזיעה מרוב עבודת התפלה ובגדיו נרטבים מדי יום ביומו, והעיד על רבינו שכבר מאז ראה שעתיד הוא להתעלות מעלה מעלה ולקדש שם שמים, וילהיב לבבות בני ישראל ויקרבו לאבינו שבשמים.

אח"כ נתקרב במאוד לרבו המובהק הרה"ק מבלאזוב זי"ע אשר קרבו בקירוב אחר קירוב, כאשר העיר פעם אחד החסידים הוותיקים את הרה"ק שרבינו מוצאו מאונגריה שהיה אז מדינה נאורה, ולא גדלו שם חסידישע בחורים, אמר לו רבינו מה אעשה שבחור זה שואל אותי כאילו שאלות מעמיקות בעבודת ה' מה שלא שמעתי

סגולה לאדם שנצמח לו חולשה

וקבלתי מאמי מורתי ע"ה שקבלה מאבותיה, שאם נצמח לאדם איזה חולשה חדשה ח"ו, לא יספר זאת לשום אדם איזה זמן, וזה סגולה שמאליו יהיה בטל, וזה בודק ומנוסה, ויש לו מקור בגמרא (ברכות נ"ה ע"ב) וז"ל האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזליה וכו'.
(ספר שומר אמונים - מאמר הבטחון והתחזקות פרק ב)

גודל עון השח באמצע חזרת הש"צ

כתב הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע (בספרו שומר אמונים מאמר פתחו שערים פרק ג): בא וראה מה שאמרו בשולחן ערוך (או"ח סימן קכ"ד סעיף ז) על מי ששח בשעה שהשליח צבור חוזר התפלה, "הוא חוטא, וגדול עונו מנשוא וגוערין בו". וזה מבהיל הרעיון שלא אמרו על שום דבר עבירה בלשון כזה: "גדול עונו מנשוא".

ושמעתי לספר מהגה"ק בעל 'אמרי אש' שפעם אחת היה אצלו תלמיד ששח בשעה שהשליח צבור חזר השמונה עשרה, וקראו אחר כך כל היום בשם 'גדול', ולא ידעו התלמידים טעם הדבר, ושאלו אותו, והשיב מפני ששח בשעה שהשליח צבור חזר התפילה, ונעשה בזה בכלל חוטא וגדול עונו מנשוא. כמובא בשולחן ערוך, על כן קראתיו גדול, ודברי פי חכם חן.

ואפשר המכוון כי הקדוש ברוך הוא 'נושא עון ועובר על פשע', ואלו דמבזין אמנים גורמין קלון, וגורמין מניעת השפע לכל העולמות, הגם כי [כל] בעל עבירה גורם גם כן פגם למעלה, עם כל זה הקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו נושא העון, וממתין עד שישבו ועוזר לו בתשובה, והמלאכים קורין להקדוש ברוך הוא מלך עלוב, כי למשל לאלף אלפי אלפים הבדלות אצל מלך בשר ודם עבדו ימרוד וישליך עליו אבן, האם ישא האבן בחיקו? והקדוש ברוך הוא נושא האבן אצלו, עד ששב בתשובה ונעשה מזה האבן זכות ומרגלית טובה.

מה שאין כן אצל אמנים כתיב (תהלים לא) "אמונים נוצר ה' ומשלם על יתר עושה גאוה", הכונה אילו האנשים המתלבשין בגאוה ובוז שלא לענות אמן ולבזות האמנים, לכן הקב"ה גם כן מתנהג במדתו בגאוה ואינו נושא עון שלו, ובוז יש לפרש דברי השולחן ערוך "גדול עונו מנשוא". שהקב"ה אינו נושא עונו רח"ל עכ"ד.

הרה"ק רבי יצחק מדראהביטש זי"ע

ז' ניסן תק"ד

סעדיני ואנשיה

פעם חלתה בתו של עשיר אחד שהיה מחזיק ידי עשרה תלמידי חכמים בתמיכה חודשית. החליט העשיר להוסיף על תמיכתו, ונתן לכל העשרה זהוב נוסף על מנת שיתפללו למען בריאות בתו. בנייהם היה נמנה גם הרה"ק רבי איציקל מדראהביטש. תשעה מהם החלו בתעניות ובתפלות למען רפואתה השלמה של בת הגביר, ואילו הרה"ק רבי איציקל צוה לבני ביתו לערוך בכסף זה סעודה גדולה. בתו של הגביר החלימה, ולחבריו של רבי איציקל היתה תרעומות על התנהגותו, שבעת צרה יצא לערוך סעודה דשנה. הגביר אשר ידע על גדלותו של רבי איציקל, חפץ לדעת פשר התנהגותו, פנה אל הרה"ק מדראהביטש ושאלו: הלא נתתי את הכסף לכולם בכדי שיאמרו תהלים, יתענו וילמדו למען בריאות בתי, ואתם ערכתם סעודה?

השיב לו הרה"ק: אילו הייתי צם, לא היה הדבר מועיל במאומה, כי אין בכך שום חידוש, שהרי בכל יום דרכי בתעניות. לכן עשיתי סעודה, וזה גרם לרעש בשמים - "ר" איציקל עורך סעודה, והלא אין הוא רגיל בכך", ואז נודע בשמים שיש עשיר שבתו חולה, והוא נתן לר' איציקל את האפשרות לערוך סעודה. על ידי כך באה הישועה.

והפטיר מרן האמרי חיים זי"ע: אכילתו של רבי איציקל דראהביטשער, לא היתה סתם אכילה!

(שרפי קודש ח"א עמ' שלח)

הרה"ק רבי יצחק מדראהביטש, נולד לאביו ר' יוסף ספראוידליוור שהיה מכונה "איש האמת". הרה"ק ר' יוסף היה בנו של הרב הקדוש המקובל ר' משה מסווירוז שנהרג על קידוש השם. ולאמו מרת "יענטא הנביאה". היא נקראה בשם זה מכיון שכשהיתה מכבדת את הבית, היא היתה שומעת את קול המלאכים שאומרת קדושה והיתה מצטרפת אליהם באמירת קדוש.

תחילה התנגד למרן הבעל שם טוב זי"ע, אולם לאחר מכן, הפך לתלמיד חבר שלו. מספרים כי היה נוהג לומר כל לילה בקריאת שמע שעל המיטה הפסוק "בידך אפקיד רוחי" ומיד נרדם, ואם קרה שלא נרדם היה יודע כי חטא במשהו וצריך לחזור בתשובה על כך. אירע שבתקופת מגוריו בדראהביטש לא נרדם. הוא פשפש במעשיו ולא מצא שם דבר חטא, עד שנזכר ששמע דברי ליצנות על הבעש"ט ולא מיחה. מיד קם וסע למז"בז' לפייסו. למחרת התפלל בבית הכנסת של הבעש"ט ובעת קריאת התורה קרא אותו הבעש"ט (למרות שלא הכירו) בתואר "מורה מוריגו רבי יצחק ב"ר יוסף" ואמר לו הבעש"ט: "מורי ורבי התלוצץ על הבעש"ט ונסע דרך כזה, הבעש"ט מוחל לו בלב שלם". בעקבות מקרה זה החליט להישאר אצל הבעש"ט. אחר כך שלח אליו את בנו הצעיר, רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב, שהיה לתלמידו ואף שימש אותו שנים אחדות. היה מוכיח ומגיד מישרים בדרוהוביץ', בראדי, אוסטרעה, ובסוף ימיו בהורחוב, עלה בסערה השמימה בז' ניסן שנת תק"ד.

הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיז זי"ע

בעל רשפי אש - ח' ניסן תק"ס

פקדו בכל עת מצוא וראו בו ישועות ונפלאות, זי"ע.

עין רואה ואוזן שומעת

כשנשאל רבינו מאת אחד מגדולי גאוני דורו רבי מרדכי מארדוש זצ"ל מפאריצק בעל הביאור על מהר"ם שיף: האם זה אמת מה שאומרים עליו העולם שהוא רואה ושומע כל דבר, ענה לו: וכי מה חידוש יש בדבר, והרי כך שנינו (אבות ב. א) "עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים", פירושו: שהאדם נברא לראות ולשמוע את כל מה שהוא רוצה לראות ולשמוע, אך תנאי אחד בדבר: וכל מעשיך בספר - לשון ספיר ובהירות, שמעשיו יהיו מאירים כספירים, ומי ששומר את עיניו ואוזניו, בודאי יכול לראות ולשמוע הכל!

(זכרון טוב - סדר אמירת תורתו אות כה)

רבינו הי' תלמיד מובהק של הרה"ק הרבי ר' מיכל המגיד מזלאטשוב זיע"א וממנו קיבל דרכו בעבודת השי"ת, אולם גם בנגלה הי' רבינו מפורסם כגאון הגאונים, והי' מומחה גדול בהיתר עגונות, ומכל הארצות נהרו אליו שיתיר בנות ישראל ואומללות מכבלי עגונות, ומאידך גיסא נהרו אל רבינו חסידים ואנשי מעשה לקבל לקח מפיו, ולשמוע ממנו תורה ועבודת השם, וגם באו אל רבינו אנשים נשים וטף להתברך מפיו בעת צרה ומצוקה, ואף הוא ענה נגד המברכים, והאציל מברכתו עליהם, ואלפי אלפים מופתים נפלאים יסופרו על רבינו, צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

ביום ח' ניסן שנת תק"ס לפ"ק, בהיות ב"ן ג"ב שנים עלתה נשמתו הטהורה לישיבה של מעלה, ומנו"כ באוהל מיוחד בנעשכיז, ומקום מנוחתו נעשה למקום רצון אשר המוני אחינו בני ישראל

רבינו נולד בשנת תק"ח בעיר נעשכיז לאביו הרבני המפואר ר' דוב בער ז"ל ספרא רבה בועד ארבע ארצות, בן הגה"ק ר' לייביש שפירא זצ"ל אב"ד נעשכיז, בן הרה"ק ר' ישעי' מקראקא זצוק"ל, נכד להרה"ק בעל מגלה עמוקות. ולאמו הרבנית הצדיקת מרת גיטל ע"ה.

כשהגיע רבינו לפרקו נשא את בת הרבני המפואר ר' יוסף מלעשנוב ז"ל, חתן הגה"צ ר' יעקב זצ"ל אב"ד לודמיר.

לאחר חתונתו ישב רבינו על התורה ועל העבודה אצל חותנו בלעשנוב, ובמשך הימים נתמנה לשמש כאבדק"ק העיר, אך נקרא לכהן כרב ואב"ד העיר קאוולא יצ"ו, ולאחרונה חזר לעיר מולדתו נעשכיז ושם עלה על כסא הרבנות על מקום זקינו הגה"ק ר' לייביש שפירא זצ"ל, ועל שמה נקרא עד להיום הזה.

הרה"ק רבי חיים מאיר מויז'ניץ זי"ע בעל ה'אמרי חיים' - ט' ניסן תשל"ב

שליט"א:

כל השנה שאב רבינו חיות מליל הסדר. לילה זה היווה את גולת הכותרת שעליה נסובה כל השנה. בכל שבוע היה רבינו מוצא איזה שהוא רמז לחג הפסח הקרב ובא. כבר בתחילת השנה, בחג הסוכות, אמר על הפסוק (תהלים ד. ה) "נִתְּתָה שְׁמִיחָה בְּלִבִּי" הרומז לעת שמחנתו "מַעַת דְּגַגְגִּים וְתִירוּשָׁם רְבוּ" כאשר אני נזכר על העת חג הפסח אשר הדגן והתירוש נתעלה בקדושת המצה וד' הכוסות.

בפרשת לך לך היה רבינו מפרש את הפסוק (בראשית יד יח) "וּמִלְכֵי צָדָק מִלֶּךְ שְׁלָם הוֹצִיא לְחַם וַיֵּינִין", מלכי צדק הוציא לקראת אברהם אבינו את המצות וד' הכוסות, ויחדי ערכו את הסדר'.

היה פעם בפרשת תולדות, כשרבינו זי"ע עלה לתורה לשישי שקוראים בו את פסוקי "וַיִּתֵּן לָךְ", בדרכו אל הבימה קרא בהנאה: "מ'שפירט שוין דעם סדר נאכט". ואף אחד לא הבין למה רבינו מתכוון. במוצש"ק, כשהבאתי לרבינו את הסידור כדי לומר פסוקי "ויתן לך" שאל אותי רבינו אם אני יודע מה הקשר בין "ויתן לך" לליל הסדר? אני הרשיתי לעצמי לענות בדרך צחות, שזה רומז ליקמחא דפסחא שהיא בבחינת "יתן ויחזור ויתן" (כמ"ש רש"י שם). שחק רבינו ואמר: "וכי אינך יודע שאת הברכות הללו בירך יצחק אבינו את יעקב בליל הסדר?

בפרשת יצא לאחר שקראו את הפסוקים (בראשית לא, מא) "זֶה לִי עֲשִׂים שְׁנֵה בְּבִיתְךָ" וגו', נאנח רבינו ואמר: וי, עשרים שנה היה יעקב צריך לערוך את הסדרים בבית לבן, כזה נסיון, כזה נסיון...

הדברים היו כה מתוקים לשומעם, שבלתי אפשרי לתארם למי שלא חי באטמוספירה המיוחדת שרבינו ז"ל השרה סביבו.

כשהגיע לפרשת ויגש בפסוק (מה, ה) "וַיִּעַתָּה אֶל תַּעֲבֹבוּ... פִּי לְמַחֵה שְׁלַחְנֵי אֱלֹקִים לְפָנֶיךָ" היה רבינו משתפך ברגשי קודש ומתאר איך יוסף פנה לאחיו הקדושים ואומר להם: אחים יקרים, אל תצטערו כי מכרתם אותי למצרים, "כי למחיה" בזכות מכירה זו יהודים מחיים עצמם בימים טובים שהם זכר ליציאת מצרים. "שלחנ"י מלשון שולחן, "שלחני אלוקים לפניכם" בגימטריא "פסח מצה מרור" עה"א, אלו פנים היו לכלל ישראל ללא שולחן ליל הסדר, איזה פנים היו לשבתות ולימים הטובים שלנו, ללא כל המצוות שנעשות כזכר ליציאת מצרים - -

כך אפשר לעמוד ולפרט לאין ספור תורתיו של רבינו זי"ע שעמדו על חג הפסח. חג הפסח ראש המועדות, תפס מקום ראשון בסדר יומו של רבינו זי"ע.

(אור חיינו עמ' שב)

העדיף לעודד יהודי מלקנות שטח נוסף לבית מדרשו

מעשה שהיה מיד לאחר השואה, שהתרכבו החסידים בבית המדרש של חסידות ויז'ניץ, וממילא היו חסרים שם מקומות, והחליטו הגבאים לקנות מגרש הסמוך לבית המדרש כדי להרחיב את בית מדרשם. הגבאים אספו כסף מהמתפללים, אך היו חסרים שלושת אלפי דולרים. הגבאים היו בטוחים שהרבי בעל ה'אמרי חיים' זצ"ל ישלים להם את החסר, והלכו אליו כדי לשאול אותו אם יש לו כסף להשלמת הקניה. הרבי פתח את הכספת שלו, והיה שם אלף דולר. ואמר להם הרבי, את הכסף הזה אני לא נותן לכם, ואף אם יהיו כאן עוד אלפיים דולר, לא אתן לכם את הכסף, אלא הכסף מיועד עבור יהודי שלפני השואה היה מלוה לאנשים כספים רבים ללא רבית, ועתה שעלה לארץ לאחר המלחמה, הוא בא לכאן בערום ובחוסר כל, ומצוה גדולה לשקם אותו, ולכן אני שומר את הכסף עבורו. והדגיש הרבי זצ"ל, שאע"פ שיהודי זה אינו שייך לחסידות ויז'ניץ בכל זאת אני אתמוך בו והוא קודם לבית הכנסת. [יש לציין שבעקבות חוסר הכסף, הקניה לבסוף לא נתבצעה]. ויש לשאול מה הטעם של הרבי שהעדיף איש זה, על פני בית המדרש לרבים?

תשובה, כתב השו"ע (יו"ד סימן רמט סט"ז): "יש מי שאומר שמצות בית הכנסת עדיפא ממצות צדקה, ואם כן לכאורה היה עדיף לתת את הכסף לקניית בית המדרש, ולא לעני'.

ויתכן לומר שהרבי סבר שמכיון שנאמר בתהילים (טו, ה): כספו לא נתן בנשך... עשה אלה לא ימוט לעולם. וכן מובא בגמרא בב"מ (דף ע"א ע"א) ונפסק בשו"ע (יו"ד סימן קס"ב) שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין, ומכלל לאו אתה שומע הן, ואיש זה שהיה מלוה ללא רבית, נפל מנכסיו, יש חשש של חילול השם, לכן סבר שמצוה גדולה לשקמו ויש בזה מצוה משום קידוש השם, שאין מצוה גדולה מזו.

עוד יתכן לומר שהרבי סבר, שמכיון שבית כנסת כבר יש לחסידים, אלא שהוא צפוף, הם כבר יסתדרו, וימצאו תקנה לעצמם, משא"כ האיש שירד מנכסיו, אם לא יהיה לו פרנסה, יש חשש לו ולדורותיו, ולכן יש להקדים נפש אחד מישראל, על פני בית המדרש דרבים.

(חשוקי חמד מסכת בכורות דף טא עמוד א)

כל השנה שאב חיות מליל הסדר

סיפר המשב"ק הרה"ק רבי מנחם אליעזר מוזס

הרה"ק רבי חיים מאיר מויז'ניץ בעל האמרי חיים זי"ע, נולד בשנת תרמ"ח בעיירה הקטנה ויז'ניץ שבגבול רומניה וגליציה. לאביו רבי ישראל בעל "אהבת ישראל", בן אחר בן לשלשלת ויז'ניץ-קוסוב עד רבי יעקב קאפל, מתלמידי הבעל שם טוב.

גם במעללי התנכר הנער וכל רואיו העידו עליו שלגדלות נוצר. הוא חונן במוח חריף, בהתמדה עצומה ובלב רגיש מלא חמלה על כל אחד ואחד מישראל.

בגיל שבע עשרה לקח אותו רבי זאב מראחמיסטרביקא כחתן לבתו, מספר שנים ישב בבית חותנו והשתלם בתורה וחסידות. כעבור חמש שנים התמנה כרבה של העיר ווילחאוויץ שבמרמורוש ופעל שם גדולות ונצורות לביצור חומת הדת.

בפטירת אביו בשנת תרצ"ו מילא את מקומו כאדמו"ר מויז'ניץ בגרוסוורדיין. אישיותו הנעימה והזכה משכה אליו עם רב של אלפי חסידים. הוא גם יסד ישיבה גדולה בעיר והצליח להעמיד תלמידים הגונים משך שלושת שנות קיומה. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה וריבוי צרות, יגון ואנחה, שימש ביתו כמרכז לפליטי חרב שהצליחו להמלט מעמק הבכא והרבי הקדיש כל זמנו ומרצו להקלת סבלם.

בתש"ד פלשו הנאצים לגרוסוורדיין, תיכף גזרו גזירות נוראות על היהודים והרדיפות והנגישות נתרבו מיום ליום. בנסי נסים נמלט הרבי עם משפחתו לבוקארעסט, בירת רומניה, בכוונה לעלות ארצה, שנתגשמה רק כעבור שנים עקב בעיות בקבלת ויזות מארצות המעבר. בתקופת ישיבתו בעיר הפיח הרבי רוח חיים בעצמות היבשות של המון יהודים שצרות השואה השפיעו עליהם לרעה והוא, בפניו המאירות ואהבתו המופלגת לכל אשר בשם ישראל יכונה, הצליח לחולל מהפיכה נפשית אצלם ורבים השיב מעוון.

אחר החורבן שב לגרוסוורדיין וחזר ויסד את ישיבתו, אולם, השתלטותם של הקומוניסטים על המדינה שינתה את תוכניתו והתחיל במסע לזרז את אנשיו לעלות לארץ הקודש. בשלהי שנת תש"ז הגיע ארצה וקבע את מושבו בתל אביב.

אבל לא ארכו לו שם הימים ותיכף התחיל בתכניתו הגדולה לבנות שיכון חסידי בבני ברק, ואכן, חפץ ה' בידו הצליח ובשנת תש"י עבור לקריה החדשה.

משך השנים הצליח הרבי לבנות מוסדות מסועפים וכל צרכי הדת ומוסדות חסד מכל הסוגים באופן נעלה. חסידות ויז'ניץ פרחו ועלתה מיום ליום וגם בערים אחרות נפתחו להם סניפים, ואכן זכה הרבי לראות נחת מפרי עמליו.

נפטר זקן ושבוע ימים בט' ניסן תשל"ב.

הגה"ק רבי ישעיה הלוי הורוויץ זצ"ל השל"ה הקדוש - י"א ניסן שנת ש"ץ

ויראה שלא יהא שום יום מימי חייו בלי גמילות חסדים

תוכחת מוסר של גמילות חסדים. 'עולם חסד יבנה' (תהלים פט, ג). על כן יזהר במאד מאד בגמילות חסדים. ויראה שלא יהא שום יום מימי חייו בלי גמילות חסדים, או בגופו או בממונו, או בנפש דהיינו שמלמד תורה עם חבירו או עם בן חבירו. וסימנך: 'חֶסֶד אֶל-כָּל הַיּוֹם' (שם נב, ג). על כן, בכל יום ויום יהדר אחר איזה גמילות חסדים, ואז יתנהג עמו הקדוש ברוך הוא במדת החסד.

(של"ה מסכת פסחים פרק דרך חיים תוכחת מוסר)

תורה לאלפי תלמידים.

בשנת שפ"א עלה לארץ הקודש, ונתמנה לראש העדה בירושלים. גדולי הדור כינוהו "מרא דארעא ישראל". בשנת שפ"ה כאשר צורר היהודים הפחה עלה לשלטון, פרצו חייליו לבתי הכנסיות ועצרו את גדולי ישראל ובראשם השל"ה, ורק לאחר מאמץ ושוחד רב נפדה מכלאו. הוא הוכרח להסתתר מספר חדשים, עד שנמלט לצפת ואח"כ לטבריה.

נסתלק בי"א בניסן שפ"ו (וי"א: ש"צ), ומנו"כ בטבריה. הותיר אחריו ברכה את חיבורו הנודע "שני לוחות הברית", וכן "בגדי ישע" וסידור "שער השמים". (מתוך גל' שבת בשבתו)

הגה"ק רבי ישעיה הלוי ממשפחת הורוויץ, נולד בשנת ש"ל לערך בעיר לבוב לאביו הג"ר אברהם זצ"ל תלמיד הרמ"א ומהרש"ל.

בעל "סדר הדורות" מביא מדברי המקובלים שהיתה בשל"ה הק' ניצוץ מנשמת רות המואביה. קיבל תורה מפי אביו וכן ממהרש"ל השני מלובלין (רבי שלמה לייבוש). עודנו צעיר לימים היה כסאו מונח בין גדולי הדור, וחתמתו מתנוססת יחד עם רבותיו על תקנה של "ועד ארבע ארצות". שמו יצא לתהלה וקהלות רבות בקשוהו לבוא לכהן פאר בעירם. כיהן ברבנות בכמה קהלות, ביניהן: פראנקפורט, פראג, פוזנא וקראקא. הרביץ

מסר מספרי אביר יעקב לפרשת השבוע

המפייס את העני

ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א (הרה"ק החקל יצחק זיע"א בהקדמתו לספר אביו 'אמרי יוסף', מאמר שמיני אות ה).

את מעלת הנותן צדקה לעני ומפייסו בדברים רכים ונעימים כתב הרה"ק האביר יעקב זיע"א בספרו 'פתוחי חותם': והנה אמרו רז"ל (ב"ב ט:)' הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו מתברך באחת עשרה'. נמצא המפייס גדול מן הנותן, דהעני קצר רוח ומתבייש בשאלתו, וצריך להרחיב לו דעתו בדברים רכים בנחת רוח, וכמו שאמרו רז"ל שם 'ותפק לרעב נפשך' (ישעיה נח ט) 'לחמך' לא נאמר אלא 'נפשך', שצריך להפיק רצונו בדברי נחומים, והצדקה דבר גדול עושה למעלה, כי היא גורמת שפע גדול למלכות שמים, שהיא שכנת עוזנו, דעיקר שמה הוא 'צדק', דין גמור, ועל ידי צדקה נתוסף בה 'הא' והוא 'צדקה', שמתמתקת ונעשית רחמים, וכל זה כשאדם עושה צדקה בדבר חשוב ובדברים רכים. והנה גם כן ידוע (וזהו ח"א קגג). דכמו שעל ידי הקרבנות היו מסתפקים העולמות, והשפע יורד מעולם לעולם עד העולם הזה, כן על ידי קיום הצדקה נעשה.

ומתוך כך פירש פרש את דברי הפסוק (ויקרא ב א): 'וּנְפֹשׁ פִּי תִקְרִיב קִרְבָּן מִנְחָה לַה' סֵלֶת יִהְיֶה קִרְבָּנוּ וַיִּצַק עָלֶיךָ שֶׁמֶן וַיִּתֵּן עָלֶיךָ לְבָנָה', שיש בהם רמז על עניין זה: וזה כוונת הפסוקים 'ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה', הוא רומז על מצות הצדקה. ומה שנאמר בה 'ונפש' הוא גימטריא חמשה 'אלקים', שהם שורש הדינים. רומז דעל ידי מצות הצדקה נכפין כל הדינים ומתבטלים. ועוד מה שכתוב 'לה' רומז דעל ידי מצות הצדקה מתיחדים אותיות שם הוי"ה ברוך הוא, כמו שכתוב (ישעיה לב ז) 'והיה מעשה הצדקה שלום', באמת צריך הנותן ליתן בעין יפה. אם נתן המטבע יתן המטבע שהוא יוצא בלי עכבה והוא שלם, לא פגום ולא גרוע שאינו רצוי, על דרך 'הקריבהו נא לפחתך' (מלאכי א ח). וזהו 'סולת', לא יתן כי אם המטבע המסולת והברורה. ואף על פי שיתן המובחר, צריך שיתן בעין יפה ובלב טוב ובדברים רכים. וזהו 'ויצק עליה שמן' שהדברים רכים נמשלו לשמן, שנאמר (תהלים נה כב) 'רכו דבריו משמן'. ונתן עליה לבונה' שיהיה בלב שלם מאהבת ה'. שיש בני אדם שעושים ליוהרא ומדברים דברים טובים לעניים ולבו בל עמו, כי הוא שונא הצדקה, ומפני הרואים עושה כך, לפיכך אמר 'לבונה' שיהיה לבו שלם.

(מתוך שיעורי הגה"ק רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי זיע"א הלך פעם עם רב אחד לקבץ מעות לצדקה. בהתקרבם לבית אחד העשירים אמר הרב, שהעשיר המתגורר כאן ידוע כקמצן ואינו נותן כסף לצדקה. השיב לו הרבי ר' זושא, שבכל זאת בדעתו להכנס אל העשיר. כאשר ביקשו ממנו סכום כסף לצדקה, אמר העשיר, שהוא אינו רוצה לתת. בהסבירו שבגמרא (ב"ב ט:)' איתא, 'הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות', משמע מכאן שהמפייס חשוב יותר מהנותן ואשר על כך זוכה לברכות יתרות.

אמר לו הרבי ר' זושא: טועה אתה בדברי הגמרא, את כספו של העני הפקיד הקב"ה אצל העשיר, אם כן כאשר העשיר נותן לעני הרי הוא משיב לו את פקדונו שלו ואם לא יעשה כך ייחשב כגזולן. ברם אם הוא גם מפייסו בדברים, הרי הוא מוסיף לו משלו.

וזה פירוש המשנה באבות (פ"ה מ"ה), 'ארבע מידות באדם, האומר שלי שלי ושלך שלך - זו מדה בינונית, ויש אומרים זו מידת סדום. שלי שלך ושלך שלי - עם הארץ. שלי שלך ושלך שלך - חסיד. שלי שלי ושלך שלי - רשע'. הנה לפי האמור: 'שלי' הוא הפיוס, כי רק זה שלו, ואילו הכסף עצמו הריהו 'שלך' שייך לעני ורק כפקדון הוא בידו. ולפיכך האומר לעני 'שלי שלך' גם את הפיוס הנני נותן לך, 'ושלך שלך' את הכסף ודאי הנני נותן לך, הרי זה נותן צדקה בשלימות, וחסיד הוא. האומר 'שלי שלי ושלך שלי' עושק מהעני את כסף הצדקה והרי הוא רשע גזולן. האומר 'שלי שלי ושלך שלך' היינו שנותן צדקה כראוי אבל אינו נותן בסבר פנים יפות כדי לפייסו, הרי זו מדת סדום, כי אם הוא כן נותן, מדוע לא יתן בפנים מסבירות. אבל 'שלי שלך ושלך שלי' היינו שנותן להעני רק את הפיוס ואילו את הכסף השייך לעני הוא מותיר בידו, הרי הוא עם הארץ, כי הוא טועה בהבנת דברי הגמרא 'והמפייסו' (זהב המנורה' עמוד צד, בשם הרה"ק האמרי חיים מויזניץ זיע"א).

הרה"ק האמרי יוסף מספינקא זיע"א היה נוהג לחקור אחרי העניים, ומיד שלח להם. ואם היה איש שלא היה רוצה לקבל, היה אומר לו: הא לכם בהלואה, וכשיהיה לכם תשלמו לי. ואם היה ממאן לקבל היה מבטיח לו שהשי"ת יעזור לו שיוכל לשלמו, וכשהיה נותן צדקה לעני היה מפייסו ומתחנן לו בזה הלשון: תאמינו לי שאם היה לי בודאי הייתי נותן לכם יותר אלא שאין לי, וכל זה לקיים מאמר חז"ל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

ב"ה, גיליון י"ה

הלכות מוצאי שבת

ותשתה מהיין, כדי לא לבטל מצות הבדלה. [מ"ב שם סקל"ה].

ז. לדעת המשנה ברורה [בביה"ל ד"ה לא יבדיל] אין הנשים מברכות ברכת מאורי האש, וזה לשון בעל הקצות השולחן [סצ"ז סק"ב] בענין זה: ולא ראיתי שנשים יביטו בצפרנים, ואפשר הטעם על פי מה שכתב הפרי מגדים [בא"א סק"ה] טעם הבטת הצפרנים, לפי שאדם הראשון קודם החטא היה לבוש כולו צפורן, וכשחטא נפשט ונשאר רק הצפרנים, ועל כן נהגו שלא להביט בצפרנים כי הן גרמו לזה, עכ"ל, אמנם דעת הרבה מגדולי הפוסקים, דגם נשים מברכות ברכת מאורי האש, כשאר מצות עשה שהזמן גרמא. [אז נדברו ח"י סכ"ז, שו"ת באר משה ח"ד סכ"ח, שבט הלוי ח"ז סע"ז ס"א או"ב].

כט. איסור אכילה ושתייה קודם הבדלה.

א. אסור לאכול ולשתות קודם הבדלה, משקיעת החמה עד שיבדיל על "הכוס", חוץ משתיית מים דמותר. [שו"ע ומ"ב סימן רצט ס"א]. ויש אומרים דגם שתיית מים אסור. [כף החיים שם סק"ו, ובסימן רצא ס"ק טו"ב בשם האריז"ל].
ב. מותר להאכיל קטן קודם הבדלה, גם אם הגיע לגיל חינוך וחייב בהבדלה. [ש"ש כ פנ"ט ס"ו].

ג. התחיל לאכול סעודה שלישית מבעוד יום, יכול להמשיך בסעודתו גם לאחר צאת הכוכבים, ואין להחמיר ולמהר להפסיק הסעודה כדי שלא יהיה נראה כמגרש המלך, ודרשו במכילתא זכור ושמור שמרהו ביציאתו כאדם שאינו רוצה שילך אוהבו מאצלו. [שו"ע ומ"ב שם. ועיין מה שכתבנו בהלכות סעודה שלישית סע"ו ו' עד איזה זמן יכול ליטול ידיו לסעודה שלישית].

ד. הפסיק בתפלת מעריב, בתוך סעודה שלישית, אסור להמשיך בסעודתו, עד שיבדיל. [מ"ב שם סק"ד. ואם אמר באמצע הסעודה המבדיל בין קודש לחול כדי לעשות מלאכה, מסתפק המ"ב בסימן רסג סק"ז אם יכול להזכיר בברכת המזון רצה, ובש"ש פנ"ז ה"ע מב כתב למעשה שלא להזכיר, וכ"כ בוזאת הברכה פט"ו בשם הגרי"ש אלישיב].

ה. מברכים ברכת המזון על הכוס, ואם הוא נזהר תמיד לברך ברכת המזון על הכוס, מותר לשתות כוס ברכת המזון קודם הבדלה. [מ"ב שם סק"ד, ועיין בתהלה לדוד שם מה שכתב בזה]

ו. בשמחת שבע ברכות, יש נוהגים שאין שותים מב' הכוסות אלא לאחר הבדלה, ויש נוהגים ששותים משניהם תיכף לאחר ברכת המזון, ויש אומרים דהחתן והכלה ישתו, והמברך יותר ראוי שלא ישתה אלא לאחר הבדלה. [ש"ש כ פנ"ט ס"ז ובה"ע שם. ולכן יש נוהגים לתת לחתן לברך על הכוס].

ל. איסור עשיית מלאכה קודם הבדלה.

א. אסור לעשות שום מלאכה במוצאי שבת ויום טוב עד שיבדיל בתפלה או על הכוס, או לפחות באמירת ברוך המבדיל בין קודש לחול, וביום טוב שחל במוצאי שבת אומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש.

ב. בעל נפש יחמיר לעצמו שלא לעשות שום מלאכה קודם אמירת ויהי נועם ואתה קדוש וכו', גם אם הבדיל בתפלה, או שאמר ברוך המבדיל בין קודש לחול, דכל העושה מלאכה קודם קדושה דסידרא, אינו רואה סימן ברכה לעולם מאותה מלאכה.

ג. אך מותר להדליק האור בבית הכנסת מיד לאחר שאמר ברוך המבדיל, כיון שהוא לצורך מצוה. [שו"ע ומ"ב שם ס"י, שו"ע"ה שם ס"ו. ולענין עישון, כתב הכף החיים שם אות ס"ה דבעל נפש יחמיר על עצמו שלא לעשן עד לאחר שיבדיל על הכוס].

לא. המנהג לקפל הטלית.

א. נוהגים לקפל הטלית במוצאי שבת, כדי להתעסק במצוה מיד. [מ"ב שם סק"מ בשם מהרי"ל].

ב. מובא בשם המקובלים, דאם אינו מקפל הטלית מיד, יש בו סכנה, כי הקליפות מתדבקים בטלית, ובדיעבד אם שכח ולא קיפלו, כשיתעטף למחרת בטלית ינער אותו מכל צד לארץ.

ג. קיפול הטלית במוצאי שבת הוא סגולה לאשתו שתאריך ימים. [פסקי תשובות שם או"ה].

ד. מרגלא בפומא דאינשי, שהוא מסוגל לשלום בית. [מבוא ועד צאתו עת"א].

כד. מנהג ההסתכלות בצפרנים והזהירות שלא לראות פני האצבעות.

א. נוהגים להסתכל בצפרנים לראות שיוכל ליהנות לאורו ולהכיר בין מטבע למטבע כמו שמכיר בין צפורן לבשר, ועוד שהצפרנים הם סימן ברכה שהם פרות ורבות לעולם, וגם מסתכלים בכפות הידים שיש בשרטוטי היד סימן להתברך בו. [שו"ע ומ"ב שם ס"ג].

ב. יש לכפוף ה' אצבעות על האגודל לתוך כף היד, שאז רואה הצפרנים וכף היד בבת אחת, וגם יוכל על ידי זה להיזהר במה שכתב הזוהר הק' שלא יראה פני האצבעות שבפנים. ויש נוהגים לפשוט אחר כך ה' אצבעות ולראות מאחוריהם על הצפרנים. [רמ"א ומ"ב שם].

כה. שיעור שתיית כוס הבדלה.

כוס של הבדלה צריך המבדיל לשתותו כולו, ואינו משקה ממנו בני ביתו, כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה, דכשישתה רק מלוא לוגמיו יש ספק ברכה אחרונה. [מ"ב שם. ועיין בסימן קצ ומ"ב שם סק"ד דהשיעור שמחייב ברכה אחרונה הוא רביעית שלם].

כו. שלא להפסיק בדיבור עד שישתה המבדיל מלוא לוגמיו.

בשו"ת אגרות משה [ח"ד ס"ע] כתב שיהררו השומעים שלא להפסיק בדיבור אפילו באמירת שבוע טוב, עד שישתה המבדיל מלוא לוגמיו, ויש אומרים שאם טעם המבדיל קצת מהיין, מותר להפסיק בדיבור, אמנם בדיעבד אפילו אם שחו קודם שהתחיל המבדיל לשתות, יצאו ידי חובתם. [תשובות והנהגות ח"א סרנ"ז].

כז. מנהגים שונים לאחר הבדלה.

א. נוהגים להסתכל בכוס של הבדלה קודם שתייתו לראות צורתו ומצוה, וסגולה הוא להניצל מכל רעה בשבוע הבא. [מבוא ועד צאתו עתנ"ז].

ב. לאחר הבדלה שופכים מן הכוס לכבות הנר, ורוחצים בו העינים משום חיוב המצוה. [רמ"א שם ס"א].

ג. יש נוהגים לטבול ב' האצבעות בשיירי היין ג' פעמים כדי ליטנם על העינים, וכנגד הלב, וסמוך לכיסים, כשמניחם על העינים אומר מצות ה' ברה מאירת עינים, וכשמניחם נגד הלב אומר לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי, וכשמניחם סמוך לכיסים אומר סימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל מלא אסמינו שבע.

ד. נוהגים להריח מהנר לאחר שנכבה, ומסוגל למחשבות טובות בשבוע הבא, ויש נוהגים לומר בשעה שמריחים זכרו תורת משה עבדי, ומסוגל לזכרון. [מבוא ועד צאתו עתנ"ח].

כח. הבדלה בנשים.

א. כתב השו"ע [סימן רצו ס"ח] נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש, ויש אומרים דהבדלה לא הוי בכלל מצות הקשורות לשבת, אלא כשאר מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות, וכתב הרמ"א [שם] דעל כן לא יבדילו הנשים לעצמם רק ישמעו מהאנשים.

ב. ולכן אם ירצה האיש להוציא את אשתו ידי חובת הבדלה, יראה שלא לצאת בהבדלה שעושים בבית הכנסת, כדי שלא יכנס לחשש ברכה לבטלה לפי היש אומרים דנשים פטורות מהבדלה. [מ"ב שם סקל"ו].

ג. בשו"ת שואל ומשיב כתב, דהמסופק אם אשתו צריכה לשמוע ממנו הבדלה אחר כך, יתנה קודם שיתחיל חבירו להבדיל, דאם אשתו צריכה לשמוע ממנו הבדלה, אין הוא מתכוין לצאת בהבדלה זו, ואם לאו, הרי הוא מתכוין מעכשיו לצאת בהבדלה זו. [וכדלהלן בסימן תפט סק"ז לענין ספירת העומר, ה"ד בפסקי תשובות ח"ה הע' 63].

ד. מי יציא כבר ידי חובת הבדלה, ויש לו להוציא גם בניו הקטנים, יכול להבדיל שנית משום ערבות כדי להוציאם, ובכך תצא גם אשתו. [מהג"ר בצלאל ברוך פרידמן].

ה. כתב המגן אברהם [שם סק"ד] בשם הש"ה דנהגו הנשים שלא לשתות מכוס הבדלה, כיון דעץ הדעת גפן היה. [וזה טעם נוסף למה שכתב הרמ"א שלא יבדילו הנשים לעצמן. מ"ב שם].

ו. אמנם אשה שאין לה מי שיוציאה ידי חובת הבדלה, תבדיל לעצמה

פנינים
מתוך הספר

ספר זיהרון

עברת קודש

פניא דמעלי שבתא ההכנה הרוחנית לשבת

והשבת אל לבבך

דבר נפלא גלו לנו המקבלים במעלתה של השבת, שעל ידה יכול האדם להתבונן בטיב דרכיו ומעלליו, ולהבחין אם טובים המה אם לאו.

בשנכנסת השבת ומאידך את כל היקום בקדשתה, זורח אור השכינה הקדושה בכל העולמות, והאדם שמעשיו אינם כראוי מרגיש בעצמו מנגד לאותו אור עליון, ומביא הדבר לשוב בתשובה שלמה ולהתקרב מחדש.

רמז לקב"ש בשמה של השבת, כפי שהביא רבנו חיים ויטאל בשם רבנו האריז"ל (פרי עין חיים, שער ער"ש פ"א), ש'שבת' אותיות 'בשבת', כי קדשת השבת מאביאנו להתבשר במעשיו הלא-טובים ולהתרחק עליהם.

וכמוכך, אין הנושה עצמה התכלית, רק מטרתה להביא את האדם לתשובה שלמה ואמתית. וכפי שכתב הרב הקדוש רבי חיים מטשורבטיץ ז"ע בעל 'באר מים חיים' בספרו 'סודו של שבת' (ושוש"א ערך ג' עלה ד'), שאין להסתפק בכך שה'שבת' גורמת ל'בשבת' אלא יש לגרם שיבוא האדם לידי 'תשוב' ולהתקרב אל הבורא באהבה, אז יקום בו הכתוב 'ושבת ורפא לו' (ישעיהו ו').

ודבר זה שרץ בכל אדם, כי אף האיש היודע בנפשו שבכל ימות השבוע עבד את בוראו כראוי בתורה ובמצוות, לא ימלט שלא היתה בקרבו מחשבה שאינה בלתי לה' לבדו או שלא נזהר מדבור שאינו זך כראוי, ומכל אלו יוכל לשוב ולדבק באור השכינה המאירה ביום השבת בכל העולמות.

במים יובא

יום השבת הוא יום של מחילת עוונות, וההכנה לשבת היא מתוך תשובה אמתית ושלמה מעמק הלב, ועל כן, עסק גדול עשו בספרים הקדושים משבילת המקוה בערב שבת, אשר מלבד ההכנה המעשית שיש בשבילה לכבודו של יום, עוד יש בה משום טהרת הנפש והמשכת הקדשה על האדם לקראת בואו של יום.

באחת משיחותיו גלה הבעל שם טוב הקדוש באזני תלמידיו, שזכה לכל המדרגות שלו בעבודת הבורא כיון שהתמיד בטהרת המקוה.

אמנם, אף שהשבילה במקוה מקדשת את האדם ומטהרתו בכל יום שהוא, בערב שבת יש בשבילה משום הכנה וטהרה לקראת השבת העומדת לבוא, ומסגלת השבילה ביום זה ביותר לנקות את האדם מרפש עונותיו ולהמשיך על נפשו את קדשת השבת והנשמה היתרה.

הרי בטעם שהשבילה מטהרת, כתב בספר החנוך (מצוה קעג) כי הוא כדי שיראה האדם את עצמו אחר השבילה כאלו נברא באותה שעה, כמו שהיה העולם בלו מים טרם היות בו אדם, וכמו שכתוב (בראשית א ב) 'ורוח אלקים מרחפת על פני המים', ויתן אל לבו בדמיון, כי כמו שנתחדש בגופו יחדש גם כן פעולותיו לטוב, ויבשיר מעשיו ויזקק בדרכי השם ברוך הוא.

רמז לקב"ש רבנו האריז"ל (ספר הליקוטיו, תהלים כא) בפסוק 'לב טהור ברא לי אלקים' (תהלים כא לב); ראשי תבות 'לב טהור ברא' הם 'טבל' ו'סופי תבות' ברא, לומר שהשבילה בבונה ראיה גורמת לאדם להיות בריה חדשה.

מכיון שרץ, אין לנו זמן מותאים לטבילה במקוה מערב יום השבת בו חפץ האדם לנקות מעליו את רפש החלין שבנפשו ולהתקדש בקדשת השבת.

ומכ"כ אמרו רבי דוד-חי אביחצירא שליט"א שמענו שהסביר את מהות השבילה, שבשעה שהאדם נמצא בלו במים אין ביכולתו למשם והוא חשוב כמו, וכשיוצא מן המים הרי זה כאלו נברא מחדש, חו מעלת התשובה יחד עם השבילה לשלמות הפנים, כי כל בעלי תשובה צריכים תשובה עם השבילה, ועל ידי התשובה עם השבילה נחשבים כקטן שטולד.

והביא מצדיקים שרמזו על מעלת המקוה שמביאה קדשה בפסוק 'קדשים יהיו לאלקיהם ולא יחללו שם אלקיהם כי את אשי ה' לחם אלקיהם הם מקריבם והיו קדש' (ויקרא כא ו) - ראשי תבות 'הם מקריבם והיו קדש' מרביבים את המלה 'מקוה', לרמז שהשבילה במקוה מקדשת את האדם.

זו ההנהגה המתבקשת מכל אדם בבוא יום השבת, לעזוב כל החשבונות והקבל העולם הזה ולדבק בקדשתה של שבת, וכדברי הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור ז"ע בספרו 'שפת אמת' (פר' יתרו תרל"ט), שכפי מה שיוכל האדם להתקרב לקדשת השבת כך יש לו שיכות לעולם הבא, לכן צריך האדם בכל שבת לעזוב את כל עניני העולם הזה ולהכין עצמו שיהיה ראוי לעולם הבא, ועל כן יש לשוב בתשובה בערב שבת קדש כמו קדם הסתלקות האדם מהעולם הזה.

את הצורך בטבילת האדם במקוה בערב שבת יש לבאר על פי דברי הזוהר הקדוש (ה"ב דה), שעל האדם לרחץ את עצמו בערב שבת כדי להעביר מעליו את כל הכחות החיצוניים השולטים בו בימי החל וגורמים לו להג שלא בשורה. וכיון שמשללת ימי החל נתונה לכחות הסטרא אחרא, חייב יש על ישראל קדושים לרחץ ולהטהר מכל זה ולהמשיך על עצמם טהרת הנפש וקדשה עליונה הירודת על האדם ביום השבת באמצעות הנשמה היתרה.

ואת חשיבות הכנת הנפש שתהיה ראיה שתשכן בתוכה קדשת השבת, נתן ללמד מהפסוק 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם' (שמות לא טז).

המלה 'לדורתם' נדרשת בתקוני הזוהר (תל"ח פ"ה), מלשון דירה - לתקן בית דירה לשכינה בתוך הלב. ובא ללמד שעבודת בני ישראל ביום השבת, היא להכשיר לבם ונפשם עד שתהיה הקדשה קבועה בלבם.

מי הדעת

במעלת הטבילה במקוה הפליג מאד רבנו האריז"ל, שגלה את הכוונות והשמות הקדושים שיש לכונן בעת הטבילה, והבעל שם טוב הקדוש פרש בסוד הענין בנות משלו, ומשנה אחרת היתה לו. אמנם, לדברי בלם סגלה נפלאה יש במקוה, שהטובל בו בפונה הרצויה מביא טהרה לגופו ולנפשו ומוסיף על נשמתו קדשה יתרה.

בענין זה מספר (סיפורים טראים עמ' 22), שפעם דרש רבנו הבעל שם טוב לתלמידיו והרחיב לבאר את בנות המקוה. תלמידיו שהיו אזוני ארץ בנגלה ובנסתר, תמהו בפניו שבכתבי האריז"ל כתובות הכוונות באופן אחר מהכוונות שגלה להם.

כאשר שמע הבעל שם טוב את דבריהם, השליך תכף את ראשו לאחוריו ופניו נעשו כלפיד אש, כדרכו בעת עלייתו בעולמות העליונים, ונפל על תלמידיו פחד ורעדה גדולה.

בקצה השלחן ישב הרב הקדוש רבי נחמן מהורודנקא ז"ע, שהיה הצעיר שבתלמידים, ולפתע תרדמה גדולה נפלה עליו, עד שלא היה יכול בשום אופן להתאפק מלישן. אמנם הצר לו הדבר מאד: לישן על השלחן בשעה שהרבי עוסק בעלית נשמה, וכל תלמידיו יושבים בפחד ורעדה! לכן נסה להחזיק בידיו את עיניו פתוחות, אך כל זה לא הועיל לו, ונרדם וישן בתרדמה גדולה.

בשנתו חלם, והנה הוא הולך בחוץ ורואה אנשים רבים רצים במהירות גדולה, ורץ גם הוא אחריהם, וכששאל אותם לכות מרוצתם, ענו לו בחפזה: "יכי לא ידוע לך שתבין ידש רבנו הקדוש?" ושאל אותם: "מי הוא הרב אשר בעבורו החרדה הגדולה הזאת?" ומרב מרוצתם לא ענו לו דבר.

הלך רבי נחמן אחריהם, עד שבא לבית גדול ומהדר מאד שמעולם לא ראה כפיו. הבית היה מלא מפה לפה באנשים אשר הכרת פניהם ענתה בהם שגדולי תורה הם, ושמע שכלם אומרים בפחד מהול בשמחה גדולה: "תבין ידש לנו רבנו הקדוש בסודות התורה".

לנגד עיניו נכנס הבעל שם טוב הקדוש לאולם, והתחיל לדרש בסודות הקבלה בענין המקוה, ולנגדו עמד איש רך בשנים וסתר את דבריו. כששאל לשמו, אמרו לו, שהוא האריז"ל. כך נמשך הפלפול זמן רב, עד ששמע איך האריז"ל הודה לדברי הבעל שם טוב והסכים עמו.

בתוך כך הקיץ רבי נחמן משנתו, ותכף פנה אליו הבעל שם טוב ואמר לו לומר הנוכחים: "נחמן, אני לקחתי אותך לעד בדבר הזה שתעיד עם מי הדין, האם לא הודה לי האריז"ל?"

מלון יקרון והיהושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצרא שליט"א

מִי־הִתָּא חֲזָה־תָּא

חֲזָה־תָּא דְאִוְרֵי־תָּא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

הכפרה בימינו מישועתו של הקב"ה

שה' יתברך הוא מורה לחוטא הדרך הישר שה' יתברך הוא הישר, ומאחר שהוא הישר הוא גם כן מורה הדרך הישר לאדם. [ועוד כי מפני כי הרעה מוכן לרשעים בסוף והוא יתברך טוב, והטוב רוצה בטוב ולא ברע שיהיה לרשע, ולפיכך מצד ב' בחינות מה שהוא יתברך טוב וישר ראוי שה' יתברך מורה לחטאים שהם הולכים בדרך מעוקם מורה להם אל דרך הישר ולהציל אותם מן הרעה אשר מוכן לרשעים (מהר"ל שם)].

ישועת הקב"ה הן לאדם והן לבהמה

דרוש נאה דרש על כך הרה"ק רבי שלמה קלוגר ע"ה (גבורות שלמה תזריע). במסורה מציינו ארבע פעמים 'אדם' - 'אדם כי יהיה בעור בשרו' (ויקרא יג ב), 'אדם כי יקריב מכם קרבן' (שם א ב), 'אדם כי ימות באוהל' (במדבר יט ד), 'אדם ובהמה תושיע ה' (תהלים לו ז). וארבעה אלו כנגד ארבעת התשובות שאמרו בירושלמי. כנגד ששאלו לחכמה ואמרה 'חטאים תרדף רעה' נאמר 'אדם כי יהיה בעור בשרו שאת', דהיינו יסורים שהם הרעה הרודפת את החטאים. כנגד ששאלו לנבואה ואמרה 'הנפש החוטאת היא תמות' נאמר 'אדם כי ימות באוהל'. כנגד מה שאמרה תורה יביא קרבן נאמר 'אדם כי יקריב מכם'. וכנגד דברי הקב"ה 'עשה תשובה ויתכפר נאמר 'אדם ובהמה תושיע ה'.

והנה, בתשובת השנים הראשונים שהם הנבואה והחכמה, יוצא ממנה רעה הן לאדם והן לבהמה [ראה בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג' קז): כי מי שהוא חייב מיתה בידי שמים עולה מות בחלונותיו, ובעלי חיים מקנה קנינו מתים, פרתו רועה באפר והיא מתה, תרנגולתו רועה באשפה והיא מתה, וידבק המוות בו עד כלותו אותן], וגם בעצת התורה 'יביא קרבן ויתכפר' עדיין הוא רעה לבהמה כי נשחטת היא לקרבן. אך בדברי הקב"ה הוא ישועה לכל הן לאדם והן לבהמה, ויפה מרמז על כך הפסוק 'אדם ובהמה תושיע ה', שבדברי הקב"ה הוא ישועה לאדם ולבהמה. ודברי פי חכם חן ושפתיים ישק.

'על כן יורה חטאים בדרך' יורה לחטאים דרך לעשות תשובה. ובפסיקתא דרב כהנא (כד ז) וכן בילקוט (יחזקאל רמז שנח) נוסף, שאלו לתורה חוטא מה עונשו, אמרה להם יביא אשם ויתכפר לו.

ביאר המהר"ל מפראג ע"ה (נתיבות עולם נתיב התשובה פ"א): במדרש הזה בא לבאר כי אם שהאמת הוא שמצד השכל אין ראוי שיהיה לחוטא תשובה, מכל מקום יש לאדם תשובה, ואף כי נפלאת היא בעינינו. וזה שאמר 'טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך', ורוצה לומר

אדם כי יקריב מכם (א ב). בירושלמי מובא (מכות פ"ב ה"ו): אמר רבי פינחס 'טוב וישר' (תהלים כה ח), למה הוא טוב, שהוא ישר, ולמה הוא ישר, שהוא טוב, 'על כן יורה חטאים בדרך' (שם) שמורה דרך תשובה. שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו, אמרו להם 'חטאים תרדף רעה' (משלי יג כא). שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו, אמרה להן 'הנפש החוטאת היא תמות' (יחזקאל יח ד). שאלו לקודשא בריך הוא חוטא מהו עונשו, אמר להן 'יעשו תשובה ויתכפר לו'. היינו דכתיב

מילתא דפליאה

הגעלת הנפש - ההכנה הנדרשת קודם הפסח

עבודתנו עתה קודם התקדש עלינו החג בו בחר בנו מכל עם, כתב השל"ה הקדוש (מצה עשירה דרוש ג' אות תד): כבר נודע (ברכות ז). היצר הרע הוא החומץ והמנוול, שאור שבעיסה, ואין ביעור חמץ אלא שריפה (פסחים ה); אם פגע בך מנוול משכהו לבית המדרש, דכתיב (ירמיה כג, כט) 'הלוא כה דברי כאש' (סוכה נב). ענין הגעלת כלים, פליטת זוהמת היצר הרע, להעביר כתמי העוונות. ומי שלא נתחמם כל כך ביצר הרע, ומורק ושוטף פנים וחוף - סוד טהרה וקדושה. ומי שתשמישו ברותחין, צריך להיות נכוה ברותחין, בתשובה חמורה. ויש שצריך ליבון עד שהניצוצים נתזות ממנו, כמו ענין נתן דצוציתא (שבת נו). וכלי חרס חרסי אדמה שאינן יוצאות מדפיים לעולם, אין להם תקנה אלא בשבירה, שבירתן מיתתן (בבא קמא נד). וכו'.

וסדר הנכון, יפשפש אדם במעשיו, ויבדוק חמץ הנגלה וגם החמץ הנסתר. והבדיקה לאור נר יחיד, רצה לומר, לה' לשמו, 'ה' אורי וישעי' (תהלים כז א). ו'אור לארבעה עשר' מציל מן 'נאום ה' אשר אור לו בציון' וגו' (ישעיה לא ט) שהוא הגיהנם וכו'. ויבדוק כל החורין וסדקין (פסחים ח). כי הקדוש ברוך הוא בוחן לבבות. גם הרבה עבירות שהאדם דש בהן ונשכחות ממנו, הקדוש ברוך הוא זוכר כל הנשכחות, על כן יבדקם לתקנם בעודו בחיים חיותו. ועיין שם שמבאר כל דיני ביעור חמץ היאך מורים לנו דרך להיטהר מכל סיג ופגם בנפשותינו.

ומסיים שם: כל אלו טהרות חייב לטהר ברגל, בזה מועד בצאתנו ממצרים, שהוא תכלית חידוש העולם, ואז בחר בנו מכל העמים כו'. וכבא מועד, אז מקרא קודש, נעשינו בת זוג הקדוש ברוך הוא, כמשוש חתן לכלה, כן יציאת מצרים כנודע. ועל כן, חסידים ואנשי מעשה אומרים שיר השירים בליל שמורים, עכל"ק. ומכאן ישכיל המשכיל להתעורר להגעיל ולהפליט ממנו כל מרעין בישין, והדרך להגיע לכך היא ע"י התורה הנקראת אש, וכך יבוא טהור להיותו ראוי להשראת השכינה בליל קדוש זה וכמו שאומרים בהגדה 'ובמורא גדול' זה גילוי שכינה.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

רמז לג' עיקרי הקדושה בעולם הזה

כסף שיש בו צורה. וזהו 'וצרת הכסף', שתעשה צורה קדושה על הכסף בידך, אשר ברשותך. 'והלכת אל המקום' כו', רצה לומר ותלך עם ממונך בדרכי השם אשר יבחר ד' בו, 'ונתת הכסף בכל אשר תאווה נפשך', פירוש שתעשה עם ממונך דברים שהנפש מתאוה ולא הגוף העכור החומד ומתאוה לתענוגי והבלי עולם וכו', עד כאן לשון קדשו. וכדרך שראינו בקדושת האכילה והעיניים שזוכה לבוא על ידם לדרגת צדיק ולהיות לפני ה', כן גם בקדושת הממון זוכה לבוא לפני ה', כפי שהמשיך הנועם אלימלך שכאשר יתנהג בממונו בקדושה יבוא לנאמר אחר כך 'ואכלת לפני ה'' שעל ידי זה תזכה לעשות מצוות ה' ככל הצדיקים.

תאות הממון מביאה לעצבות ולבחינת עבודה זרה

ובליקוטי מוהר"ן (מהדו"ק תורה כג) מבאר עוד כי הנופלים בתאוות הממון מסתירים את אור פניו יתברך, ולהיפך זוכה לגלות פני ה', ונביא מלשונות גחלי האש שאמר בקדושתו: ואלו בני אדם הנופלים בתאוות ממון, ואינם מאמינים שהקב"ה יכול לפרנס את האדם בסיבה קלה, ורודפים אחר פרנסתם ביגיעות גדולות, והם אוכלי לחם בעצבון. כמו שכתוב (בראשית ג יז) 'בעצבון תאכלנה', ועצבות הוא מרה שחורה. אלו בני אדם נקשרים בפנים דסטרא אחרא, אלהים אחרים, חושך, בחינת מיתה, כמו שכתוב (איכה ג ו) 'במחשכים הושיבני' וכו'. ועליהם נאמר (יחזקאל ז יט) 'וזהבם לנדה', היינו בחינת עבודת אלילים, כמו שאמרו חז"ל (שבת פב.) מנין לעבודת אלילים שמטמא כנדה שנאמר (ישעיה ל כב) 'תזרם כמו דוה'. אבל אלו בני אדם שמשאם ומתנם באמונה, הם דביקים באור הפנים דקדושה.

ועולים הדברים עם פתח דברינו משמו של הרבי מרוז'ן ע"ה, שע"י התגברות הקדושה בתאוות אלו זוכה להיות לפני ה', וכמאמר הכתוב 'צפונה לפני ה'' - שע"י 'צפונה' הרומז לקדושת הממון, זוכה להגיע ולהיות 'לפני ה''.

מרופשיץ ע"ה (בא ד"ה ומה שכתוב) כי מ' פתוחה וסתומה רומזים לפיו של האדם, כי בכדי לומר אות מ"ם נצרך להשתמש גם במ' סתומה, וכל עוד שאינו מסיים במ' סתומה, אינו יכול לומר את שמה של האות. ולכן האות מ' רומזת על הדיבור, כי כמו אמירת האות מ' כך גם דיבורו של האדם, כשפותח פיו לדבר אינו מסיים דיבורו עד שסותם את פיו. אך אם מניח ליצר להיכנס בין פתיחת דיבורו לסגירת פיו, ומדבר דברים אסורים נעשה מזה 'מצרים', דהיינו מ' פתוחה ומ' סתומה והיצר ביניהם, שזה היה רצון מצרים לפעול שיהיה הדיבור בגלות.

וזאת לימדונו רבותינו בתורה שבעל פה שעיקרה היא אמירת פיו, שלא כתורה שבכתב שעיקרה היא מה שנכתבה בספר, ועל כן פותחת (ברכות ב.) באות מ' פתוחה - 'מאימתי קורין את שמע', ומסיימת (עוקצין פ"ג מ"ב) במ' סתומה - 'ה' יברך את עמו בשלום' (תהלים כט יא), כי כאשר אדם פותח פיו - ידבר בתורה, וכשמסיים לימודו יסגור פיו, ולא יתן ליצר לבוא אל ביתו בדיבורו סרק והבל, ועל אחת כמה וכמה דיבורים אסורים.

הנותן כל מחשבותיו בממונו אינו יכול להרגיש בקדושה

עניינה של קדושת הממון הלא היא כתובה עלי ספר הקדוש **נועם אלימלך** (ראה ד"ה וכי ירבה) וזה לשונו: וכי ירבה ממך הדרך' (דברים יד כד). רצה לומר אבל אם יהיה דרכי השם רב וגדול בעיניך באומרך, 'כי לא תוכל שאתו' - שבלתי אפשרי לעמוס עליך המשא הזאת, 'כי ירחק ממך המקום אשר יבחר לשכון שמו שם', רצה לומר שיהיה רחוק בעיניך שתוכל לפעול כנ"ל שישכון השם יתברך ברוך הוא בעולמו במלכותו, תדע הסיבה שהביאך לחשוב זאת הוא, מחמת 'כי יברכך ד' בממונך ובכל טובך, 'ונתת בכסף', רצה לומר ולא נתת כל מחשבותיך רק בממונך.

ואמר הכתוב זאת העצה 'וצרת הכסף', דאיתא בגמרא (ב"מ מז:): אין מחללין מעשר שני על אסימון אלא על

וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יַרְךָ הַמְּזֻבָּח צִפְנָה לְפָנָי ה' (א יא). בפתח דברינו נקדים מה שאמרו צדיקים כי הנה ענייני הקדושה רבים הם, שבכל דבר ודבר יכול ואף נדרש מהאדם לקדש את עצמו לעשות הדברים לשם פועלן, וכשהולך בדרך זו מקדש את עצמו ואת סביבתו וזוכה להשראת השכינה. אך עיקרי התעצמות הקדושה עיקרם בשלושה אלו, קדושת האכילה, קדושת הממון וקדושה בדברים שנפשו של אדם מחמדתן ובכלל זה קדושת הברית והנוגעים אליה, כשמירת העיניים והמחשבה וקדושת הבית.

אמר **הרבי הקדוש רבי ישראל מרוז'ן ע"ה**, דבר זה רמזה לנו תורה בנועם אמריה: **ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה'**, ללמדנו כי כדי שיבוא האדם לפני ה' יש לו לשחוט ולמעט בדברים הרמוזים כאן. **על ירך רומז על קדושת הברית שבירך. המזבח - קדושת האכילה, שכידוע שולחנו של אדם הרי הוא כמזבח. צפונה - רמז לתאוות הממון וכדכתיב (איוב לז כב) 'מצפון זהב יאתה'. ואז יוכל להיות לפני ה'**, שבכך מתקדש כל גופו ונעשה ראוי להיות לפני ה'.

שמירת הפה והעיניים - הדרך להגיע לדרגת צדיק

קדושת פיו ועיניו של אדם ידוע כי הם המה הדרכים להיות צדיק, וכבר כתב **רבי לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה** בספרו קדושת לוי (ליקוטים ד"ה אותיות), שסדר האותיות הוא: ס' ע' פ' צ', ורמז יש בסדר זה דווקא, כי האות ס' היא האות היחידה הסגורה וחתומה מכל צד, וללמדנו, כי כאשר תסגור עיניך מלהביט ברע חס ושלום, וכן תחתום את פיך מלדבר רע חס ושלום, שהפה והעין רמוזים הם באותיות ע' ופ', תזכה לבוא לדרגת צ'דיק.

כשאינו שומר פיו נעשה בחינת 'מצרים'

אך חס ושלום באם מניח ליצר להיכנס בתוך דיבורו נעשה מכך בחינת 'מצרים', כמו שכתב הרה"ק **רבי נפתלי**

חשיבות ויקרת עבודת ה' בדורות אלו

שאל רבי חיים, מה נענה אנחנו אזובי הקיר אם בארזים נפלה השלהבת והתענו על חטא קטן תעניות למכביר. ענה לו האר"י הקדוש: בזמן הזה בחשכת הגלות אף צעקה ואנחה אחת אמיתית מישראל מעומק לבו נחשב כהתעניות משנים הקדמונים.

הוסיף על כך הישמח ישראל (חנוכה אות נ"ו), את זה אמר האר"י הקדוש בדורו, אם כן בדורנו אנו שירדנו פי כמה וכמה מדורו המופלא של האר"י, על אחת כמה וכמה שכל זעקה אמיתית הבוקעת מעומק ליבו של יהודי, עושה רושם ופועלת יותר מתעניות וסיגופים של דורות הראשונים.

הדור הממעיט שמכוון ליבו לשמים חשוב כמרבה ואף יותר

זהו שאמרו חז"ל במשנה (מנחות קי.): נאמר בעולת בהמה (ויקרא א ט) 'אשה ריח ניחוח', ובעולת עוף (שם פסוק יז) 'אשה ריח ניחוח', ובמנחה (שם ב ב) 'אשה ריח ניחוח', לומר לך, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

וכך נפסק בשולחן ערוך (או"ח סי' א ס"ד): טוב מעט בכוונה מהרבות שלא בכוונה, וכתב המגן אברהם על זה: אף על פי שהמרבה כיוון ליבו גם כן, מכל מקום אם הממעיט לא היה סיפק בידו לעשות, הרי הוא רצוי לה' יתברך כמו המרבה, וכן מוכח מדברי הגמרא שקרבן עולת העוף של עני שנאמר 'אשה ריח ניחוח' הינו כמו עולת בהמה שמביא העשיר.

לכך אף אם אמנם ובדורנו קשה להיות 'מרבה', אך כשנעשים הדברים בכוונה עמוקה שבלב לעשות רצון יוצרי וקוני אף כי טבע העולם מטריד ומבלבל, עליהם נאמר 'טוב מעט בכוונה'. ועוד יותר מכך, שנחשבת עבודת הדורות האחרונים למעלה מעבודת הדורות הראשונים כפי שהתבאר בדברי האריז"ל, והוא הדבר שרצה נותן התורה ללמדנו באמרו נפש כדרשת חז"ל 'מי דרכו להביא מנחה עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו', כי כמו שבזמן שבית המקדש היה קיים נחשב קרבנו של עני כאילו הקריב נפשו כן גם בדורנו דור עני שאין עני אלא בדעת, דור עני במצוות בתורה וברוחניות, מעלה עליהם הכתוב כאילו הקריבו ישראל נפשם.

(אגדות ד"ה ראש השנה) על הכתוב (תהלים קטז ו) 'דלותי ולי יהושיע' ודרשו רבא בגמרא (פסחים קיח: ר"ה יז.): אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, אף על פי שדלה אני במצוות לך אני, ולי נאה להושיע, ע"כ. והקשה הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא ע"ה מדוע 'לי נאה להושיע' אם 'דלה אני במצוות'.

אך היא הנותנת, ודווקא מפני שאני דלה במצוות - לי נאה להושיע, שכן בדורות הראשונים הייתה התורה והיראה במעלה העליונה ובחשיבות גדולה ודבר ה' היה יקר בימים ההם, ואיש שעסק בתורת ה' ועבודתו היו מחשיבים ומחזיקים אותו ומתוך שלא לשמה בא לשמה, ממילא אין חידוש כל כך שהיו גדולים בתורה ויראה, כי מתחילה היו עוסקים בתורה שלא לשמה שייקראו רבי, ומתוך זה הגיעו ובאו ללימוד לשמה.

אבל עתה בעוונותינו הרבים בעקבא דמשיחא שנתקיים בנו מאמר חז"ל (סוטה מח): 'חכמת סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו' בעיני המון עם ואין משען ומשענה, כי גם אם ילמד הרבה תורה לא יחשיבוהו לגדול בשל כך, נמצא שלא שייך מתוך שלא לשמה יבוא לשמה, ועם כל זה אם יתייגע בתורה ועבודה ולא ישגיח על המלעיגים עליו, חשוב ויקר בעיני הקב"ה התורה והתפלה שלו יותר מבדורות הראשונים. ולכן כיוון ש'דלותי' ש'דלה אני במצוות' - שהמצוות שלי הם בללות ובשפל המדרגה למול דורות הראשונים, לכך 'לי נאה להושיע' שלמרות שאיני נחשב בעיני ההמון אני עובד אותך.

זעקה אמיתית מעומק הלב בדורנו פועלת יותר מתעניות וסיגופים של דורות הראשונים

וכך שאל רבי חיים ויטאל ע"ה את רבו האר"י הקדוש ע"ה, על מה שאמרו בירושלמי (שבת פ"ה ה"ד) שפעם אחת יצאה פרתו של רבי אלעזר בן עזריה ברצועה שבין קרניה והושחרו שיניו מרוב תעניות שהתענה על כך. אם כן,

וּנְפֶשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַה' סֵלֶת יְהִיָּה קָרְבָּנוּ וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וַנִּתֵּן עָלֶיהָ לְבִנְהָ (ב א). אמרו רבותינו בגמרא (מנחות קד:): אמר ר' יצחק, מפני מה נשתנית מנחה שנאמר בה 'נפש'. אמר הקדוש ברוך הוא, מי דרכו להביא מנחה, עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני.

חיזוק גדול יש לנו ללמוד מקרבנו של העני הנחשב כאילו הקריב את נפשו, שכמו כן הוא גם בדורות, שיש דורות עשירים ויש את דורותינו האחרונים שבבחינת 'עני' - 'אין עני אלא בדעת' (נדרים מא.), בוודאי מעלה עליהם הכתוב כאילו הקריבו נפשם בעבודתם את ה' עם כל המניעות וקטנות המוחין, וחשובים הם עוד יותר מכל אותם דורות הראשונים כמלאכים.

כי הנה ידועים המה דברי האר"י הקדוש ע"ה שענה לתלמידו המובהק רבי חיים ויטאל ע"ה, ששאלו, איך אומר לי שנפשי מעולה, הרי הקטן שבדורות ראשונים היה צדיק וחסיד שאי אפשר להגיע לעקבו. אמר לו האריז"ל, דע כי אין גדלות הנפש תלויה כפי מעשה האדם רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאוד בדור הזה שקול בכמה מצוות גדולות שבדורות אחרים, כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאוד לאין קץ מה שאין כן בדורות ראשונים, עכ"ל"ק.

בדורות אלו אשר חכמת חכמים תסרח ועם זאת עוסק בתורה ובמצוות חשוב יותר

לתבונה רבה נדרשים אנחנו להבין מהותם של דברים, שכן ידוע גדול הדורות הראשונים אשר היו גדולים בשיעור קומתם מן האחרונים, כאשר אמרו חז"ל (שבת קיב:): 'אם ראשונים בני מלאכים, אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים, אנו כחמורים', וככל שחולפים הדורות כך הם מתמעטים והולכים, אם כך כיצד ניתן לומר שעבודת ה' בדורנו שקולה פי כמה מעבודת דורות הראשונים. אלא הוא הדבר, שדווקא בגלל שאנחנו בדור של הסתר פנים וחכמת חכמים תסרח, משום זה נחשבת כל עבודה קטנה עוד יותר מתעניות וסיגופים ועבודתם הגבוהה של דורות הראשונים.

נבין זאת יותר במובא בדברי יחזקאל

יצא לאור ע"י מכון אור לישראלים © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או להעתיק ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראלים

אֵלֵינוּ

כ"ד, אֵלֵינוּ רפ"ז

לְשִׁמּוֹן שְׂפָתַי

פְּרֻשֵׁת וַיִּקְרָא

עץ יבש רומז על שתיקה ושפלות - שני ענינים המדגושים במיחד בחדש ניסן, שבזו מברכים את האילנות.

חדש ניסן הוא חדש השפלות והענוה, וכך אמר הרב הקדוש רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע בספרו 'זרע קדש' (לפ' החודש, ד"ה או יאמר): חדש ניסן הוא ראש השנה למלכים, שכן חדש זה הוא בחינת המלכות, והמלכות ענינה היא שתיקה.

אמנם בתקוני זהר נאמר (זי). שהמלכות היא הפה ומדת המלכות היא הדבור, אך מי שרוצה להשיג את המלכות - צריך לשותק כאסתר המלכה שזכתה למלכות וקימה בעצמה 'אין אסתר מגדת' (אסתר ב. כ).

ומדת המלכות היא גם מדת הענוה והשפלות, כפי שיתבאר:

שבע מדות הן הנקראות גם ספירות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, ומלכות.

ששת הספירות הראשונות, מכונות כל אחת כנגד מדה אחת בקדושה. חסד היא מדת האהבה והחסד, גבורה היא מדת היראה דין, תפארת היא מדת הרחמים הפלוה משניהם וההתפארות, נצח היא מדת הנצחון, הוד היא ההודאה, יסוד היא מדת ההתקשרות וההמשכה, ואלו המלכות שהיא המדה האחרונה, פוללת את כל ששת המדות ומאחדת אותן.

ענינו של השפע המשפע ממדת המלכות דומה לירח המקבל את אורו מהשמש, ואין לו אור מעצמיותו. וכך אמרו בזהר הקדוש (ח"א רמט), על פי עץ חיים שער ח פ"ה), כי המלכות 'לית לה מגרמה כלום', כמו הירח המקבל אורו מהשמש.

כך היא מדת המלכות המקבלת אורה מששת המדות האחרות. וזו היא בחינת ענוה.

(מתוך הגדה של פסח - ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

בחצרו, והנה הוא מנסה להשתמש מכך. שאל רבי יעקב את בעל הבית: "מדוע לא תרצה שנגברך את הברכה על האילנות שבחצרה?"

נענה בעל הגנה ואמר: "לאמתו של דבר, שמח אני מאד על הכבוד שבפדני הרב בבואו לברך בחצרי, אלא שבשנה שעברה עלינו לטובה, יבשו בארץ פלא אותם אילנות שהרב הביט עליהם בשעת הברכה.

חושש אני שאם יברך הרב על אילנות אחרים, אף הם עלולים להתייבש..."

שמע רבי יעקב את דברי האיש והסביר: "בכל דבר בעולם ישנם, כידוע, ניצוצות קדושים המחיים אותו בכל רגע ורגע, ובברכת האילנות מתקנים את האילן ומעלים את הניצוצות הקדושים לשרשם.

מכיון שהאילנות באו אל תקונם ושוב לא היו בהם ניצוצות, ממילא יבשו ואין עוד צורך בהם..."

ספור קצר זה מלמד על עצמתה של כל פעולה רוחנית, ועל אחת כמה וכמה ברכה - אף ברכה שנגרית קצרה ופשוטה בברכת האילנות.

כמוכן שלא כל אדם יכול לגרם בברכתו להעלות הניצוצות ולתקונם עד שייבש האילן, אף המברך קראוי עם כל הפגנות והיחודים התלויים בה, הרי הוא משפיע בברכתו על האילנות בצורה ישירה.

ראש השנה למלכים

קשר ושכיכות בין עבדה זו בה התייבשו האילנות שבאו על תקונם, לחדש ניסן בו מברכים ברכת האילנות, נמצא בדבריו של הגאון הקדוש רבנו יעקב אביחצירא זי"ע בספרו 'בגדי השרד' על באור הפיוט 'חד גדיא':

"חוטרא הוא עץ יבש, לרמז שיהיה האדם כעץ יבש, מרבה בשתיקה כעץ יבש. יהיה מכנע ושפל וסבלן ועלוב, כעץ הזה שהוא עלוב בעיני כל אדם שהכל שוברים אותו ושורפים אותו".

ברכת האילנות

כעץ יבש

אחד הרבנים המפרסמים ביהדות דמשק המפארה היה הגאון רבי יעקב ענתבי זצוק"ל. רבי יעקב התפרסם בשל הסבל הרב והענויים הקשים שעבר בעת עליית הדם בדמשק.

בנסי נסים נצל רבי יעקב מבזר כלאו ועלה לארץ ישראל בשנת תר"א.

על גדלותו ספר, שכאשר עלה לירושלים, חלם ה'ראשון לציון' - הגאון רבי חיים אברהם גאגין זצוק"ל, שהיה ראש 'ישיבת המקבלים בית-אל' בירושלים, שגוערים בו משמים:

"יעקב אבינו מגיע, ואלו אתה נשאר על מטתך?!"

לא הבין רבי חיים אברהם למה ירמזון דבריו של בעל החלום, ולמחרת, כאשר השכים לבית המדרש, ספר לחכמים על חלומו.

נענה אחד החכמים ואמר: "חושב אני שכונת החלום היא לרבי יעקב ענתבי, כי שמעתי שהוא עושה את דרכו לירושלים אחרי שנצל מהעליה".

מיד יצאו כלם לקבל את פני רבי יעקב, וחלקו לו כבוד גדול כראוי לחכמתו.

ומעשה שהיה בעת שישב רבי יעקב בדמשק, שנים לפני התרגש אסון עליית הדם על ראשם של יהודי העיר:

היה זה בימי חדש ניסן, ורבי יעקב הגיע לחצרו של אחד מיהודי העיר - שם גדלו עצי פרי מלבבים לתפארת, כדי לברך את ברכת האילנות כנהוג.

למרבה ההפתעה, יצא בעל הבית, ובקש מהרב בהכנעה שיואל בטובו לברך את הברכה בחצר אחרת ולא בחצרו.

התפלא הרב מאד. לא בחצפה דבר האיש, ונראה היה שבבקשתו טמון דבר מה.

הלא היה עליו לשמח בזכות שנפלה בחלקו - רב העיר הגיע לברך את ברכת האילנות

חידון אֵלֵינוּ - נושא פרסים - שמו של איזה בעל חיים נכתב בפרשה זו בצורות שונות, אך באותן 3 אותיות?

פתרון החידה - פרשת ויגש:

ש. מי הם הקרובים בפרשתנו שיש להם שם זה?

ת. חצרון. לראובן היה בן בשם חצרון וליהודה היה נכד בשם חצרון. נמצא שליעקב אבינו היה נכד בשם חצרון ונין בשם חצרון.

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחם מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת ויגש:

ה' יהושע העשיל כהן מבני ברק.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו א"ה בגיליונות הבאים

הפתורים נכונה יכנסו להגרלה א"ה על סידור מתיבתא מנחם מעריב בהוצאת "עוז והדר".

את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81

או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.

בראש הדף לציון "עבור חידון לנוער".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון כ"ד

פרשת ויקרא | תשפ"ה

ואני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

את המעשה המרגש הבא סיפר מגיד המישרים ר' יעקב גלינסקי זצ"ל, ויש בו כדי ללמדנו עד כמה בוהקת זוהרת נשמתו של כל איש ישראל ואף מבעד לשכבות והררי החולין המכסים עליה למראית העין, כמו יש בו לקח מהדהד אודות כוחה של תפילה והשפעתה על נפש כל איש ישראל.

ביום מן הימים נקלע ר' יענקל'ה גלינסקי לתל-אביב, עיר של חולין ושממה רוחנית.

השעות התאחרו, הערב החלה לנטות למערב ודמדומי חמה כבר צבעו את הרקיע בשלל גוונים, ואילו ר' יענקל'ה עודנו טרם תפילת המנחה. תר אפוא אחר בית כנסת מקומי, כזה שאפשר למצוא בו מנין בערוב היום, ותל אביב כצפוי אכזבה.

כל מה שמצא היה בית כנסת עממי מזדקן, קומץ קשישים שנתרו בשכונה זכר לימים עבור וכמה פרצופים מיואשים אך כבר מורגלים לנוכח העובדה שגם היום, כתמול כן שלושם, לכאורה לא יעלה בידם לקבץ מנין לתפילה.

לא איש כר' יענקל'ה יסכין לכך, וה'נובהרדוקר' שבו התעורר לפעולה. הוא נעמד בפתח בית הכנסת, מפריח לחלל הרחוב קריאות 'מנחה' ו'צענטער' משל היה במבואת ביתה כנסת איצקוביץ' שבבני ברק. אדם או שניים ניאותו לפנות מזמנם, כאלה שרגש יהודי עוד נותר בהם למוכרת מבית אבא, וביחד עם ר' יענקל'ה עצמו וקוצץ המתפללים הקבועים כמעט הושג היעד. תשעה מתפללים עמדו שם, נועצים מבט מיואש בפתח בית הכנסת ונותנים בר' יענקל'ה מבט של 'אמרנו לך, זה לא יליך'.

בנובהרדוק לימדו הכל, כמעט. רק איך להתיישב ולוותר, אתך זה לא לימדו שם.

'תרצה להצטרף לתפילת מנחה?' האיר ר' יענקל'ה פנים לבעל קיוסק סמוך, 'גדולה תהיה זכותך בעצם התפילה, ועל אחת כמה וכמה הזכות העצומה שתהיה בידך בכך שתאפשר לתפילה להתקיים במנין וברב עם'.

הלה הביט בשעון, פשפש בקופה החלודה והגיע למסקנה העגומה כי לא, אין באפשרותו לנטוש ברגע את החנות ואף לא לשעה קלה. הוא טרם הגיע למאזן הדימי המומלץ. היום קצר והמלאכה מרובה. 'כמה נראה לך שתוכל להרוויח בזמן זה שתעזוב את הקיוסק?' ר' יענקל'ה היה מעשי, והלה השיב על אתר: 'חמש לירות'.

'הצטרף אלינו לתפילת המנחה' הפציר בו בחוס, 'ואני אשלם לך מכיסי את הרווח אותו הייתי אמור להרוויח בשעה זו בעבודה'.

לואת לא יכול היה לסרב, והוא בא בעקבותיו אל בית הכנסת. סידור הגוש לו נפתח בעמוד המתאים, כיפה לבנה נשלפה מאי שם ומצאה את מקומה הראוי על ראשו הגלוי, 'אשרי יושבי ביתך' וקדיש. 'אחד ושמו אחד' סיים החזן והוסיף קדיש יתום, ור' יענקל'ה ניגש לבעל הקיוסק תוך שהוא שולף את ארנקו ומבקש לשלם לו על ה'שירות'. הלה חייך, שלח יד קדימה ודחה את התשלום בכל תוקף. 'לא אמכור את המצוה הזו תמורת אף סכום שבעולם!' בהביר באופן שאינו משתמע לשתי פנים.

מה קרה כאן? פרשתנו עוסקת בעניין הקרבת, וכך מלמדת אותנו התורה הקדושה

(א. ג.): "אם עלה לך רצונך מן הַבְּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרְבֶנּוּ אֵלַי פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרַצְוֹ לִפְנֵי ה'."

מפסוק זה למדים חכמינו ז"ל (משנה ערכין ה, ו): "חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן, אף על פי שאין מתכפר לו עד שיתרצה שבאמר 'לְרַצְוֹ', כפוף אותו עד שיאמר רוצה אני". ועל כך ידוע ביאורו של הרמב"ם (הלכות גירושין ב, כ): "מאחר שהוא רוצה להיות מישאל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו".

הנה לנו יהודי של רצה, ניסה להתחמק מהמלה הטכנית - מבחינתו, של תפילה במנין, אולם בסופו של דבר נכנע ליצרו הטוב ולו אף תמורת רווח כספי. אולם ברגע שעשה זאת, שבריר שניה לאחר שזכתה נשמתו להתעלות ולהתענג באור התפילה, או אז נחשפה האמת הפנימית שלו, זה שצעקה: 'רוצה אני!'

וכאשר ישים האדם את הדברים האלה על לבו תמיד אז לא יוכל לבא לידי חטא, כי אפילו התפללות של צדיקים גמורים שלא טעמו טעם חטא אין יכולים לעלות בלא שבועה הנ"ל, ומכל שכן מי שמלוכלך בחטא, ועל זה הכתוב מתמיה ואומר: 'וְנַפֵּשׁ כִּי תַחַטֵּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים שֶׁל אוֹתוֹ הַמֵּלָאךְ כּו' (שפתי צדיקים בשם ישמח משה).

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א. א.), "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה, לשון שבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר (ישעיהו ו, ג): וַיִּקְרָא אֶל אֱלֹהִים."

איתא (מג"א או"ח ריש סי' מו) שקודם התפילה צריך לקבל על עצמו מצות עשה ואהבת לרעך כמוך, וכן צריך לקבל קודם העבודה, שהתפילה נקראת עבודה (תענית ב, א), וזה הרמז במה שאיתא כאן 'וַיִּקְרָא אֶל אֱלֹהִים', וכתוב 'מֵאֹהֶל מוֹעֵד', שעל ידי שנדבו כל אחד מישאל, זה כסף זה זה, התכנסו כל הרצונות יחדיו ונעשה מזה משכן.

וכמו כן בתפילה כל התפילות של כל ישראל מתכנסים כדאיתא (שמות רבה כ, א, ד) 'המלאך הממונה על התפילות נוטל כל התפילות שהתפללו בכל הכנסיות כולן ועושה אותן עטרות ונותן בראשו של הקדוש ברוך הוא' (אמרי אמת).

היה כל אחד ואחד מתפלל את כל שמונה עשרה הברכות, אלא היה כל אדם בוחר לו את הברכות המתאימות למצבו ולבקשותיו. לפיכך בא שמעון הפקולי וייסד כי על כל אחד ואחד לומר את כל שמונה עשרה הברכות [אכן, אף לדעה זו האחרונה שהזכרנו, יש שהוכיחו אף בדעת התור"י (הפ"ח ה' שם ועוד) כי עיקר תקנת אנשי כנסת הגדולה דווקא כן היתה שכל אחד ואחד יאמר את כל הברכות, אלא שחל רפיון בקיום חובה זו, ונוצו מצב בלתי רצוי בו כל אחד ברר לו את הברכות אשר נראו לו מתאימות למצבו].

דעת היעב"ץ (מקור הברכות עמ' 18) כי עיקר תקנת אנשי כנסת הגדולה לא כללה נוסח מדויק, אלא את עיקרי הברכות ומהותן, וכך נוצרו במהלך הדורות נוסחים רבים ומגוונים, עד שבה שמעון הפקולי וקבע נוסח מחייב לברכות אלו.

אחרונים אחרים (הח"י עירעונין - הגהות לאבודרהם עמ' לט ועוד) הצביעו על העובדה שישנן אי אלו ברכות בתפילת שמונה עשרה אשר אינן תואמות את המצב שהיה בזמן אנשי כנסת הגדולה, כמו בקשות שונות על הגאולה - אשר בזמניהם כבר באה ונבנה בית המקדש השני, ואילו בזמניהם נאמרו ברכות אלו בנוסח בקשה להמשך השראת השכינה בישראל וכיוצא ב. בהתאם לואת הם משערים כי שמעון הפקולי הוא שייסד ברכות אלו בנוסח העדכני יותר והתואם את המצב החדש והעגום שלאחר החורבן.

ניסח תפילות הימים המיוחדים
בנוגע לניסוח התפילה בשבת קודש, כמו גם בראשי חודשים ובמועדי השנה השונים, כתב האבודרהם (עמ' ה) כי אלה נתקנו כבר על ידי אנשי כנסת הגדולה, במקביל לייסוד נוסח התפילה שנקבע על ידם לתפילות היום-יום.

אכן קיימת דעה (ראה אוצר התפילות, מבוא עמ' 20) כי בניגוד לתפילות של ימות החול, אשר נתקנו אכן על ידי אנשי כנסת הגדולה, לעומתן נוסח נוסח התפילה למועדי השנה ובכללם ליום השבת - בדור מאוחר בהרבה, בישיבת סורא ותחת הנהגת הנהיית האמורא רב.

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"וְנַפֵּשׁ כִּי תַחַטֵּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עַד אֵד אֶרְאֶה אֹתוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֹנָו" (ה, א).

איתא בוהר הקדוש (ה"ג י, א) דקאי על נפש האדם ששומע קודם יציאתו לאוויר העולם מה שהקב"ה משיב עליו או לא, והכתוב מתמיה, איך הנפש הזאת יוכל לחטוא ע"ש. ויש לדקדק, הלא בצאתו מרחם אמו בא מלאך וסוטר על פיו ועל ידי זה נשכח ממנו כל מה ששמע, כדאיתא בגמרא (נדה ל, ב).

ונראה לי דקאי על אותו שבועה ששנינו (הגיגה י, ב) שיש מלאך אחד הידוע בשמו מה שהוא קושר כתרים להקב"ה, דהיינו שהוא משיב על תפילת ישראל שיעלו לראש הקדוש ברוך הוא להיות כתר בראשו (תוס' שם ד"ה וקושר).

ולכאורה יש להבין מה ענין של אותה שבועה, ממה נפשך, אם התפלה היא רצויה והוגנת שתעלה למה לי שבועה, ואם אינה הוגנת מה מועיל השבועה. אלא על כרחך צריכין לומר דודאי התפלה היא הוגנת, אך עם כל זה מפני פחד ה' מוהדר גאונו היא חזרת לאחורה ואינה יכולה לעלות במכוון עד שמשביע אותה, ואז היא מוכרה לעלות כדי לקיים השבועה.

צהר לתיבה

הארט מושגים ומתנים בתפילה

שבועה עבר סקרנו במדור זה את השתלשלות סדר התפילה כפי שנתקן על ידי עזרא וסיעתו - אנשי כנסת הגדולה. בשורות הבאות נעסוק במה שהתחדש לאחר מכן, אשר על פי סדר תפילה זה אנו נוהגים עד עצם היום הזה.

סדרו של שטעון הפקולי

בשלהי ימי בית המקדש השני החלה הסנהדרין לגלות ממקום למקום (ראה ר"ה לא, א), ומובא בחז"ל (ברכות כה, ב) כי בשהותה ביבנה הסדרי שמעון הפקולי [אודות משמעות שמו ראה רש"י שם] לפני חכמי הסנהדרין את שמונה עשרה הברכות הנאמרות בתפילת העמידה.

עובדה זו מעלה את התייה המתבקשת, משום מה נדרש שמעון הפקולי לסדר מחדש את הברכות הקיימות ועומדות מאז תקנת עזרא וסיעתו, ועל כך משיבה הגמרא (מגילה יח, א): "שכחום, וחזר וסדרום". פירושו הסבר זה מבואר בכמה דרכים, כדלהלן.

יש שכתבו (הגיה' בשיט"ק ברכות שם) כי אין הכוונה ששכחו את נוסח הברכות עצמן, כי אם שנתכח מהם סדר הברכות, ועל כך נאמר כי שמעון הפקולי הסדיר את הברכות ותיקן אותן מחדש כפי שסדרו מלכתחילה על ידי אנשי כנסת הגדולה.

אחרים הפנו לדברי התוס' (ברכות כב, ב ד"ה ונחזי) כי לא סביר כלל שישתכח אפילו סדר הברכות, שהרי אין טבעם של בני אדם לשכוח דברים אותם הם אומרים מדי יום ביומו. אי לכך היו שחידשו כי היות ואת נוסח וסדר הברכות קבעו אנשי כנסת הגדולה על פי אסמכתאות ממקראות התורה, ודיוקים ומקורות אלו נשתכחו ברבות הזמן, ואת האסמכתאות הללו חזר שמעון הפקולי והסדיר.

דרך אחרת לחלוטין בהבנת הענין הובאה בראשונה (תור"י ברכות שם) לפיה מלכתחילה לא

בעוברו לפני התיבה אך בקושי הצליח להוציא אי אלו שברי משפטים מפיו, כשמרבית התפילה מורכבת מילות ובכיות נוראות שסחפו אחריהן את כל המתפללים בני החבורה הקדושה.

בתום היום הקדוש ניגש התלמיד הגדול לרבו, השפיל מבט והפציר בבושה כי יגלה את אוזנו על מה יצא הקצף, מה רעה מצא בו ובמעשיו וכיצד יוכל לתקן את מעשיו.

'חלילה וחס' השיב הבעל טוב, 'לא מצאתי בך אף פגם!'

'אשבר את אוזניך באשר ארע ביום הכיפורים האחרון' המשיך הבעל שם טוב, 'וכך תבין מה התרחש כאן ותעמוד על סודם של דברים!'

'כאשמורת הבוקר של היום הקדוש נכחתי לראות את הסטרא אחרא בעצמו, במלוא כוחו ועוצמתו, ניצב על אֵם הדרך בְּשִׁבִיל דרכו עוברות תפילות עמך ישראל ועולות למרום, והוא מבקש לחטוף ולחמוס לעצמו את תפילותיהן ח"ו. זו הסיבה לכך שהתעכבתי רבות בבוקר היום הקדוש, משום שפעלתי גדולות ונצורות בענין זה והפכתי עולמות כדי למצוא את הדרך לגבור על כך ולעקוף את חסימתו.

'אולם אף כשכבר מצאתי דרך שכזו' המשיך ואמר, 'חששתי עד למאד שמת יצליח הס"מ להכניס אי אלו מחשבות זרות בליבך בעת התפילה, ובכך יעלה בידו חלילה למנוע את קבלת תפילותינו ברצון.

'לפיכך דאגתי לשבור את ליבך בקרבך, להביא אותך להכנעה ושפלות ולגרום לך שתפילתך תיאמר מוך שברון רוח, וכן תהיה התפילה מזוקקת וזכה ותתקבל ברחמים וברצון לפני אבינו שבשמים.'

בפרשת השבוע מלמדת אותנו התורה הקדושה (ב, ז): 'וְאֵם מִנְחַת מִן־הַקֹּהֵן קָרְבָּן סֹלֶת בִּשְׂמֵן תַּעֲשֶׂה, וְעַל כֵּךְ כֹּתֵב ה'רַק' הַאֲבִיר יַעֲקֹב (בספרו 'פתחי חותם') כי פסוק זה בא ללמדנו תוכחת מוסר ולקח לענין התפילה בכוונה הראויה.

'מִן־הַקֹּהֵן' מלמדנו רבנו - מורה על התפילה, שכן בעומדו לפני קונו מרחש האדם בשפתיו ומכטא בפני קונו את חתינתו. זאת ועוד, יתב 'מִן־הַקֹּהֵן' עולה בגימטריה 'תפלות א-ל'.

זאת מלמדת אותנו התורה, כי אם בא האדם להקריב את נשמתו לפני הקב"ה באמצעות התפילה: 'וְאֵם מִנְחַת מִן־הַקֹּהֵן קָרְבָּן', הרי שעל התפילה להיות נקיה ומבוררת מכל סיג ופגם ומכל מחשבה זרה, בבחינת 'סֹלֶת' שהוא המנופה מכל הקמחים. הדבר אף מרומז בתיבה 'הלב', אשר מילוי אותיותיה - ה"א; ל"מ; ד"ב; ת"ת; עולה בגימטריה 'סולת'.

נמצאנו למדים בפסוק זה כי על האדם להתפלל כמנוה מעות, במתינות ובכוונה רבה, ושלא יעשנה קבע אלא תחנונים שהרי לפני אביו שבשמים הוא עומד!

נוהג היה מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש להתפלל את תפילת שחרית ביום הכפורים בהשכמה, להתחיל בעבודת הקודש ממש עם שחר ולהתלהט בתפילות היום בצוותא חדא עם בני החבריה קדישא עד ערבו של יום.

עד כמה היתה אפוא גדולה פליאת התלמידים, כשבאחת השנים התייצבו הכל השכם בבוקר לתפילה עם רבם, אולם למרבה ההפתעה הבעל שם טוב טרם הופיע בבית הכנסת.

ידעו בני החבורה הקדושה כי אף פעולה של מרן הבעל שם טוב אינה נעשית מבלי משים, והניחו כי בוודאי ישנה סיבה מוצדקת לאיחורו, דבר מה הנשגב מהבנתם וגלוי אך ורק לעיניו הצפויים של רבם הקדוש. המתינו אפוא כולם ביראת כבוד ודרך ארץ לרבי, כשאף לא אחד מהין להפר את הדממה וחדרת הקודש שאפפה את בית הכנסת.

חלפו השעות, השמש החלה להעריב, ורק כעבור זמן רב הופיע הבעל שם טוב בפתח בית הכנסת וניגש למקומו. אולם אף כעט טרם ניגש הבעל שם טוב לתפילתו, ואף החזן הרה"ק ר' דוד פורקעס ז"ע מגדולי תלמידי הבעש"ט נמנע מלגשת לעמוד אלא המתין בדרך ארץ לרבו שיורה כן.

כך ניצב הבעל שם טוב שעה ארוכה במקומו, ושיען את ראשו על הסטנדר ומדי זמן-מה מרים את ראשו, מתנער ממחשבותיו ושב ומניח את ראשו על הסטנדר. כך שוב ושוב וחוזר חלילה. התחושה בקרב התלמידים היתה ברורה, בידועם כי שיג ושיח לרבנו הקדוש בשמים, והם חרדו לנוכח המתרחש.

רק כעבור שעות ארוכות ננער הבעל שם טוב משרעפו, תוך שהוא מורה לר' דוד פורקעס בניע ראש כי הינו יכול לגשת לעמוד.

פסע ר' דוד פסיעה או שניים לכיוון העמוד, התקרב אל התיבה וכבר התכונן בסילודין לפתוח בתפילה, אולם אז עצר בעדו הבעל שם טוב והחל לשאת דברי כיבושים לעורר את הציבור לשובה, כשהמקום הופך לחרדת אלקים והרהורי תשובה סוחפים את כולם.

ר' דוד, בראותו כך, תלה את הקולר בצווארו.

בגודל ענוותנותו, הבין כי מן הסתם ראה בו ובמעשיו רבו הגדול פגם, וכי הוא אינו ראוי לעבור לפני התיבה ולשפוך שיח כשליח הציבור. לבו נשבר בקרבו והוא החל לפשפש במעשיו, והוא אף סב על עקביו וביקש להימנע מלגשת לעמוד. אולם רבו הקדוש שנכח בכך הביט בו בחומרה, תוך שהוא מורה לו נחוצות: 'עמוד והתחל להתפלל!'

למותר לציין כי לנוכח זאת, באותו יום הכיפורים נבעו תפילותיו של ר' דוד מלב נשבר ביותר. הוא פרץ בכי תמרורים ומיאן להיגע, וכך במהלך היום הקדוש

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

על הפסוק הפותח את ספר ויקרא: 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לְאֹמֶר, מוֹבֵא בְּמִדְרֵשׁ (ויקרא רבה א, א) הפסוק (תהלים קג, כ): 'פָּרְכוּ ה' מִלְאֲכָיו גְּבַרְי כַח עֲשֵׂי דְפָרוּ לְשִׁמְעֵי קֶבֶל דְּפָרוּ, וכבר תמהו רבים מה לפסוק זה ולפתחת ספר ויקרא.

ענין זה מבואר היטב על ידי הרה"ק בעל תולדות יעקב יוסף זי"ע, בהקדם משל לכיבוש מדינה במהלך מלחמה.

הנה כשניצב חיל המלחמה אל מול חומות העיר הנצורה וברצונו לכבוש אותה, התהליך מתנהל באופן הבא. ראשית פורצים גיבורי החיל את חלקיה המבוצרים של החומה, אלה הקשים ביותר לפריצה. לאחר מכן מסתערים אף החיילים הבינוניים ומסייעים להשלים את מלאכת הפריצה. לאחר שאלו וגם אלו תרמו את חלקם למערכה, באים המון העם ונוהרים פנימה אל העיר כדי לבוז את אוצרותיה.

כן הדבר גם בענין התפילה, מבאר ה'תולדות!'

הנה ישנה מחיצה גבוהה ובצורה של ברזל המפסיקה בינינו לבין אבינו שבשמים, הלא היא מחיצת העוונות המבדילים והוסמים, כמובא בחז"ל (ברכות לב, ג): 'מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים'. אולם מאידך ידוע מאמרם ז"ל (פסחים פה, ב): 'אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים!'

כיצד אם כן ניתן לפרוץ את אותה חומת ברזל ולגרום לכך שיעלו תפילותינו לרצון?

לשם כך קיימת תפילת הצדיקים, המשמשת כאותם גיבורי חיל הפורצים את החומה תחילה. הם שנושאים שבח והודיה להשי"ת ובכך יוצרים בקע ראשון בחומת הברזל, לאחר מכן פועלת תפילת הבינוניים - אלו החסידים ואנשי המעשה. או אז יש בכוחו של כל יהודי, ואף פשוטי העם שבישראל, לפעול בתפילתם.

הרי לנו שתפילת הצדיקים שבכל דור, כמו גם תפילת החסידים ואנשי המעשה שבדור, הן שפותחות את הפתח לקבלת תפילות כל עמך ישראל ברחמים.

קרבת אלוקים

לאורם של גדולי החזרות

את הכרטיס עם התמונות!'

אין סיכוי' ביטלה אחותה המחי יד את התקוה הקלושה, 'מאז הספקנו לעבור דירה, ובמהלך המעבר חיפשנו שוב ושוב בכל ארגז ובכל פינה בבית את הכרטיס, ואיננו. נראה לך שיש סיכוי למצוא אותו כאן, בדירה חדשה אליה עברנו לאחר שכבר הספקנו לאבד את הכרטיס בדירה הקודמת?'

'אני מתפללת! פסקה הקטנטנה נחרצות. הדי ה' תקצר?'

שיחת הטלפון שהגיע למחרת הפתיעה את כולם. בעצם, כמעט כולם. את הילדה הקטנה זה כלל לא הפתיע, משום שהיא מצידה דווקא צפתה את המהלך מראש, גם אם לא לפרטיו המדויקים.

'עד עכשיו התעכבתי עם זה' התנצלה השכנה מהבנין הקודם, ורק כעת ניגשתי לטפל בענין, לכן אני פונה אליכם!'

כמה משפטים נוספים הבהירו במה דברים אמורים.

מסתבר שהשכנה מצאה לפני כמה שנים כרטיס זכרון לא מוכר, מהסוג המשמש למצלמות, וברצונה להשיב את האבדה לבעליה ביקשה מכתה המתבגרת שתבדוק בתמונות שבכרטיס האם היא מזהה אי מי מהמצולמים.

משום מה נשרך הדבר, בתה זו פרחו זה מכבר מהקן ונישאה בשעה טובה, והדבר פרח מזיכרונה של השכנה לחלוטין. היום, משום מה, נזכרה בכך והחליטה לבדוק זאת בעצמה. עד כמה שמחה לראות כי לא תצטרך לעשות מחקר מעייף בדרך לאיתור בעלי כולם הינם שכניה הנחמדים מימים עברו...

המעשה הבא הובא בגיליון 'השגחה פרטית', והוא ממחיש באופן מופלא עד היכן מגיע כוחה של תפילת כל פה, עד כמה לא ניתן לשער את עוצמתה של תחינה אמיתית לבוא עולם וכמה מופלאות דרכי השגחה העליונה. יסבו לידי משפחה פלונית במהלך שעה של קורת רוח משפחתית והווי מאחד ונעים, ונהנו להתבונן יחדיו בתמונות משפחתיות. יחד סקרו את תיעוד שנותיהם המוקדמות, הטיולים שכבר נשכחו זה מכבר והשמחות המרגשות שזה עתה קמו לתחייה של

הם חייכו למראהו השובב של ילד החלאקה המתולתל שכבר הספיק לבוא בעול מצוות, הצביעו בשעשוע על תמונותיו של בן הישיבה המתבוסס להנאתו בערמת שוקולד על כיה-כסא ישן, ואז שמה הילד הקטנה לב לכך - תמונותיה שלה נעדרות, חסרות.

'אין לי תמונות?' פנתה לאמה בטון עגום, 'לא צילמתם אותי?'

'צילמנו גם צילמנו, ולא מעט' ציינה האם את המובן מאליו, אולם הוסיפה בעצב: 'בשלב מסוים נעלם כרטיס הזכרון בו אוחסנו תמונותייך, ועד כמה שחיפשנו אותו - לא עלה בידינו למצוא אותו!'

'אתפלל על כך' הילדה, בקול רם ובתמימות מתוקה של בת ישראל, העלתה תיכף ומיד את הצעה המעשית, ואף ציינה כדבר פשוט את העתיד להתרחש, 'הקדוש ברוך הוא ימצא לי

לאמירת 'אלקי נצור' גופא, אשר נקבעה בתפילה, אין מניעה לאומרה קודם 'יהי לרצון', ובלבד שיאמר לאחריה פסוק זה.

לעומתם סבורים ראשונים אחרים (ריטב"א ע"ז שם ועוד) כי אף שאר תחנונים אין מניעה לאומרם קודם 'יהי לרצון', ונחשב הכל כתפילה אחת ארוכה.

הוספה מעין כל ברכה

כמו כן הוסיפו חז"ל (ע"ז שם) וקבעו כי בנוסף ל'שומע תפילה' ואחר תפילתו, מותר להוסיף בכל ברכה מברכות האמצע שבשמונה עשרה בקשות פרטיות מעין אותה ברכה, בסופה וקודם חתימתה. דוגמאות לכך הובאו בגמרא (שם) וברמב"ם (הלכות תפילה ג, ב), כמו למשל להתפלל על חולה טרם חתימת 'רפאנו', לבקש על פרנסה בברכת השנים וכן הלאה.

הראב"ד (ע"ז שם) מוסיף ומדגיש כי אין זה רק היתר להוסיף בכל ברכה וברכה בנוסף להיתר הנאמר לגבי ברכת 'שומע תפילה', אלא חובה על האדם הזקוק לכך להוסיף בקשות מעין אלו דווקא בכל ברכה מעין עניינה, ואינו רשאי להמתין לברכת שומע תפילה.

ארבעה חילוקים

יש מהראשונים (תור"י ברכות שם) שהגדיר את ההיתר להוסיף בקשות בתפילה, תוך שהוא קובע ארבעה חילוקים בענין, כדלהלן:

בברכת 'שומע תפילה' ניתן להוסיף כל בקשה שהיא, היות וברכה זו אינה מתייחדת לבקשה מסוימת. בברכה זו מותר להוסיף הן בתחילתה והן בסופה, בין כשהבקשה הינה לצורך יחיד ובין כשמדובר בבקשה לצורך רבים.

בברכות האמצע מותר להוסיף ולבקש בקשות, אולם אם בקשות אלה אינן נוגעות למתפלל עצמו באופן ישיר - עליו לבקשן בלשון רבים, כעין נוסח התפילה הקבוע שנתקן בלשון רבים. כמו כן, בברכות אלו ניתן להוסיף בקשות אך ורק קודם חתימתן, כיון שאם יערב אותן בתוך נוסח הברכה עצמה יהיה בכך משום שינוי ממטבע הלשון שטבעו חכמים.

מאידך, אם שואל על צרכיו שלו ממש, לדוגמה כשמתפלל על חולה שיש לו, אומר בלשון יחיד. היות ובמקרה זה אומרה בלשון יחיד, מותר לדעה זו הוסיף את הבקשה אף באמצע הברכה ואין נראה הדבר כמשום ממטבע הלשון שטבעו חכמים.

בסוף התפילה, בין קודם 'יהי לרצון' ובין לאחריו, בין לצרכי רבים ובין לצורך יחיד וכך גם אין הבדל בין אם יאמר זאת בלשון יחיד או בלשון רבים, יכול להאריך ולהוסיף כרצונו.

הגבלות שונות

פסק הרמב"ם (הלכות תפילה ג, ב) כי במה דברים אמורים שמותר להוסיף בקשות בתפילה, בתפילת יחיד. אכן כשמתפלל עם הציבור אין להוסיף מאומה על נוסח התפילה המתוקן, וכן נהג התנא רבי עקיבא (ברכות לא, א): "כשהיה מתפלל עם הציבור - היה מקצר ועולה" (עיי' כסף משנה שם שכתב שזוהו המקור לדעת הרמב"ם הנ"ל).

קיימת דעה בראשונים (ריטב"א תענית כט, ב ד"ה ירושלמי) כי מה שאמרו להוסיף בכל ברכה וברכה מעין תוכנה, זהו דווקא ביחיד השואל את צרכיו. אכן בקשות הנוגעות לכלל ישראל יש להוסיף דווקא בברכת העבודה - 'רצה'.

עוד הובא סייג באחרונים (ט"ז או"ח קכב, ב), לפיו כל האמור אינו אלא לעתים, אולם אין היתר להוסיף בקשה באופן קבוע באף חלק של התפילה.

מילתא חדת"א

עניי תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אבחיצ'רא שליט"א

ההכנה באמירת תהלים ויפשפש במעשיו

על היהודי הקדוש רבי יעקב יצחק מפרשיסחא ע"ה מספר, שהיה אומר תהלים קדם התפלה, שאלוהו תלמידיו מדוע אינו עוסק בנמרא הלא שנינו בדרוש המלך ע"ה שבקש מהקדוש ברוך הוא שתחשב אמירת התהלים פלמוד נגעים ואהלות, אם כן מוכח שתחשוב יותר הוא לעסק בלמוד נגעים ואהלות ואלו תהלים יחשבו פמותם. ענה להם היהודי הקדוש, אמת שהעסק בנגעים ואהלות חשוב עד למאד, אך כבר אמרו 'כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו', ובשביל שיוכל לראות את נגעי עצמו יש לו לומר תהלים שאז יאורו עיניו לראות נגעי עצמו ובכך יהיה בבחינת 'סור מרע', שפאשר רואה את נגעי עצמו מתבשר ושב בתשובה שלמה. לאחר מכן יפשיעו עליו שיוכל להיות 'אהלות' בבחינת 'אהל שכן באדם' (תהלים ע"ו), שתשרה בו השכינה ויהיה מרובה בבחינת 'עשה טוב'. כך למדנו הרה"ק רבי יצחק איזיק מקאמרנא ע"ה בספרו היכל הברכה (כ' תשא רעו), שהרה"ק החוזה מלובלין הנהיר שצריך להשפיל את עצמו ולעשות תשובה קדם כל תפלה, וכך שמע ממנו תלמיד אחד שאחר חצות קדם ללמוד אמר, רבנו של עולם, אפשר אני מן אותן שכתוב בהם (תהלים נ טו) 'ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי' והתמרמר מאד, והאריך בדברי רצוי ובכיה ותחנונים בתשובה שלמה. ואם צדיקים גדולים ועצומים עמלו כך להחזיר בלבם פי כל אשר יעשו לא ישוה לערך החסדים שמעניק לנו בורא עולם, ודאי מטל פן גם עלינו לשוב ולפשפש במעשינו, וגם כשעושה דבר מה טוב וכי יודע אדם אם נתקבלו מעשיו לרצון, ושוא לא עשהו כראוי או שוא חטא וחסאינו מסתירים ומונעים ממציאותו להתקבל ברצון.

פרשה ופשרה
נידון במרשה בעניי תפילה

סדר התפילה הראוי

פרשת ויקרא עוסקת בעבודת הקרבנות, ועל היבט מסוים בעבודה קדושה זו נוכל ללמוד מתוך העיסוק הרב של חז"ל בסדר העבודה.

חשיבות יתירה מיוחסת לסדר עבודת הקרבנות, שאפילו בנוגע להולכת האיברים לכבש נקבע בחז"ל סדר מוקפד (משנה יומא ב, ג): "הראש והרגל ושתי הידיים העוקף והרגל החזה והגרה ושתי הדפנות והקרבים והסולת והחביתין והיין, שלשה עשר חכמים זכו בו".

עד כדי כך שנחלקו התנאים (עיי' גמ' יומא י"א, א - ב) בסדר המדויק בו אמורים להתנהל הדברים - האם 'דרך הילוכו היה קרב', 'דרך הפסטר', 'דרך עילוי' או שמא 'דרך ניתוח' (ראה שם בהרחבה ביאור הדעות).

מתוך ההקבלה בין עבודת הקרבנות לעבודה שלב זו תפילה, ראוי לעמוד על ההקפדה היתירה שהקפידו הקדמונים לסדר התפילה הראוי והנכון, ושלא להפך חלילה את סדר התפילה אף בעת הצורך.

לצד ההוראה ההלכתית מעיקר הדין (עיי' משנה ברורה ס"ג נב ס"ק א) לאחד שנאלץ לאחר לבית הכנסת - לדלג על אי אלו קטעים במטרה להצטרף מוקדם ככל האפשר לתפילת הציבור, יש שפסקו בתוקף (ראה אהרת המגיד למרן הבית יוסף - מגיד מישרים פרשת בשלח, וראה משנ"ב שם) כי אף במצב שכזה אל לאדם לשנות את סדר התפילה או לדלג על חלקים ממנה, משום שבכך חלילה מהתפכים צינורות התפילה.

אם כי הלכה למעשה נחלקו הפוסקים, היו שצידדו לדלג בעת הצורך והיו שנטו לדעה כי אין לדלג בשום אופן, אולם אין ספק שלכולי עלמא גדולה ועצומה מעלת התפילה כסדרה, ואין לשער את רום מעלתה בשמים.

תחת הכותרת הכללית 'תפילה', המבטאת למעשה את הרגעים היקרים מפרו בהם מתייחד היהודי עם קונו ושופך צקון לחשו לפניו, מתפצלים למעשה שני חלקים המהווים יחידו את התפילה כיחידה שכל כולה עבודה ה' שלב: שבח והודיה, לצד בקשת צרכים.

בענין נחלקו התנאים רבי אליעזר ורבי יהושע (עבודה זרה ז, ב - ה, א), האם נכון יותר לפתוח בתפילה ורק אז לעבור לבקשת צרכים פרטיים, או שמא אדרבה יש להקדים לבקש את צרכי האדם ורק לאחר מכן לעבור לגוף התפילה עצמה.

למעשה נפסק כדעת חכמים, שאינם סוברים לא כדעת רבי אליעזר ולא כרבי יהושע, אלא שעל האדם להתפלל כפי שנתקן לדורות ונקבע בנוסח התפילה, ואילו את בקשת צרכיו הפרטיים של המתפלל יש להוסיף בברכת 'שומע תפילה'. להלכה נפסק כדברי חכמים, ובשורות הבאות נתייחס לכך ביתר הרחבה.

בקשות בשומע תפילה

מובא בראשונים (מאירי ע"ז שם) בשם תלמוד המערב, היינו תלמוד ירושלמי (אלא שלא נמצא מקור הדבר בירושלמי) כי הסיבה לכך שאפשר להוסיף אמירת דברים נוספים בברכת 'שומע תפילה', היא משום שברכה זו 'אין לה פנים', היינו - אין היא מתייחדת בבקשת ענין מסוים אלא היא בקשה כללית שתתקבל התפילה.

בהתאם לדעה זו, אין ההיתר מתייחס אך ורק לבקשת צרכים פרטית, כי אם אף לשאר דברים כגון הזכרות ששכח האדם לומר במקומן - כדוגמת 'הבדלה'.

יש ראשונים (תוס' ברכות כט, א ד"ה מפני) המגדירים זאת אחרת, וסבורים כי התייחודה ברכה זו מבחינת ההיתר להוסיף בה דברים - אך ורק לענין בקשות ותחנונים פרטיות, ולא לשאר דברי שבח והזכרות שונות.

ישנה מחלוקת לענין ההוספות בברכה זו, האם מותר להוסיף אך ורק קודם חתימתה או שמא אף באמצע הברכה או בתחילתה (עיי' בי"ח או"ח ק"ט).

הוספות לאחר שמונה עשרה

ההיתר מורחב בהרבה ביחס לקטע התפילה המכונה 'תחנונים', הלא הוא החלק שאחרי סיום ברכת השלום. על כך מובא בחז"ל (ברכות לא, א, ע"ז שם) כי אף אם בא אדם להוסיף ולומר אחר תפילת שמונה עשרה וקודם שעקר רגליו כווידי של יום הכיפורים - רשאי ואין בכך משום חסרון כלל.

וכתב מאירי (עבודה זרה שם), שלא תאמר כי כיון שאמר זה עתה את ברכות השבת, הרי זו הכבדה כלפי שמיא להוסיף ולהרבות בדברי תחנונים, שהרי כבר אמרו (ברכות כא, א): "ולוואי שיתפלל אדם כל היום כולו".

בנוגע למקום הנכון להוסיף בקשות לאחר תפילת שמונה עשרה, נחלקו הראשונים.

יש שכתבו (ריטב"א בשם הראב"ד ברכות יז, א ועוד) כי את כלל הבקשות והתחנונים שלאחר תפילת שמונה עשרה, כולל 'אלקי נצור', יש לומר רק לאחר סמיכת אמירת פסוק (יט, טו): "יהי לרצון אמי פיי", שחובה לאומרו תיכף לאחר שמונה עשרה - שהרי אף דוד המלך אמרו לאחר י"ח מזמורים.

אחרים חולקים (ריטב"א בתשובה - הובא בב"י או"ח קיב, מאירי ברכות לא, א בשם י"א) וסבורים כי הגבלה זו תקפה אך ורק לגבי שאר בקשות, אולם בנוגע

במסגרת מדור זה עסקנו עד עתה בסקירת תפילותיהן של אבות האומה, הנביאים והמלכים כפי שהובאו בתנ"ך. בשבועות הקרובים נקדיש את המדור לסקירת תפילות אותן נשאו התנאים והאמוראים הקדושים בהזדמנויות שונות, תוך התייחסות לכל מקרה לגופו.

התפילה הראשונה עליה מסופר בש"ס (ברכות ג, א), היא זו של התנא הקדוש רבי יוסי בעודו מהלך בדרך. באותה שעה נאלץ רבי יוסי להתמודד עם המצב הבעייתי הבא - אם יתפלל בדרך תוסח דעתו על ידי הולכי הדרך. לשם כך פנה רבי יוסי לצד הדרך, שם נכנס לחורבה והתפלל ביישוב הדעת.

בא אליהו הנביא זכור לטוב, המתין בפתח החורבה עד שסיים רבי יוסי את תפילתו ואז נכנס עמו לדין ודברים אודות הנהגתו בענין.

"לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי, שלום עליך, רבי. ואמרתי לו, שלום עליך, רבי ומורי. ואמר לי, בני, מפני מה נכנסת לחורבה זו. אמרתי לו, להתפלל. ואמר לי, היה לך להתפלל בדרך. ואמרתי לו, מתיירא הייתי שמא יפסיקו בי עובדי דרכים. ואמר לי, היה לך להתפלל תפלה קצרה" [אודות תפילה זו ראה מדור 'לשכנו תדרשו' פרשת ויחי].

מסכם רבי יוסי את תוכן שיחתם, בחלק המתייחס להלכה והנהגה: "באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים. למדתי שאין נכנסין לחורבה, ולמדתי שמתפללין בדרך, ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה".

לאחר מכן מובא בגמרא המשך שיחתו עם אליהו הנביא, וכך נאמר שם: "ואמר לי, בני, מה קול שמעת בחורבה זו. ואמרתי לו, שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת, אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות.

"ואמר לי, חייך וחי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך. ולא זו בלבד, אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יאה שמה הגדול מבורך הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר, אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם".

נאמר בפרשתנו (ב, יג): "וְכָל קָרְבָּנוּ מִנְחָתְךָ בְּמִלְחָתְךָ וְלֹא תִשְׁבֵּית מִלְחָתְךָ וְלֹא תִשְׁבֵּית מִלְחָתְךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלְחָתְךָ".

המלח, כתבלין המצוי כמעט בכל דבר מאכל, תכונה ייחודית יש בו. אם יבזוק האדם מלח במידה ויתבל את התבשיל במיניו הנכון, יוכל המאכל לעלות על שלחן מלכים והכל יתענגו עליו. אולם במידה וימעט במינון - יהיה המאכל תפל וחסר טעם, ולהיפך אם ירבה בו - יימאס המאכל מאכילה.

התפילות נתקנו כנגד הקרבנות, ואף לענין התפילה מצאנו התייחסות מעניינת תוך משל מתכונות המלח. כך אומרים חז"ל (ברכות לד, א): "העובר לפני התיבה - צריך לטרב, ואם אינו מסרב - דומה לתבשיל שאין בו מלח, ואם מסרב יותר מדאי - דומה לתבשיל שהקדיחתו מלח". לאחר מכן מבהירה הגמרא בפרוטרוט כיצד ההנהגה הראויה: "כיצד הוא עושה - פעם ראשונה יסרב, שניה מהבהב, שלישית - פושט את רגליו ויורד".

כך אכן נפסק בשלחן ערוך (א"ח נג, טז), תוך סייגים מסוימים להלכה זו: "מי שאינו שליח ציבור קבוע צריך לטרב מעט קודם שירד לפני התיבה, ולא יותר מדאי, אלא פעם ראשונה מסרב וכשיאמרו לו פעם שניה, מכין עצמו כמו שרוצה לעמוד, ובפעם שלישית יעמוד. ואם האומר לו שירד הוא אדם גדול, אינו מסרב לו כלל".

ביאו לפניו - בדיעה
הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שו"ת והדר

יש הנוהגים לומר קודם 'הודו' את מזמור ט"ו בתהלים, הפותח בפסוק: "מִזְמוֹר לְדָוִד ה' יְגִיד בְּאֵלֶיךָ". מקור מנהג זה בספר אור צדיקים למהר"ם פופרש (תיקון התפילה אות טז), וזאת על פי דברי זהר הקדוש (זהר חדש ויצא) כי במזמור זה מרומזות עשרת הדברות [וכבר כתב המהרש"ל (שו"ת מהרש"ל סי' טז) כי יש לומר עשרת הדברות קודם 'ברוך שאמר']. עוד כתב מהר"ם פופרש כי במזמור זה יש סודות נפלאים, וכי הוא מסוגל להעלות חן על האומרו כסדר עשרת הדברות [ראה באריכות בסידור המבואר מתיבתא אודות רמזי עשרת הדברות וסדרן במזמור זה].

יד ושם
פסקי שמות והטמן בהם

מנשה

"מַחֲשָׁבוֹת בְּעֵצָה תִּכְוֶן וּבְחֻבָּלוֹת עֲשֵׂה מַלְחָמָה" (משלי כ, יח).

רבנו יונה בפירושו לפסוק מבאר כי הפסוק בא ללמדנו אורחות חיים, ומדבריו נלמד הן להנהגתנו בענייני העולם והן לעבודת השי"ת.

ואלו דבריו: "נכון הדבר שיחשוב האדם במעשהו לפני הפועל, ושייועץ על מחשבתו עם אחרים, ואז תכון מחשבתו ותכשר ותצלח לפועל. אמנם לא יסמוך על הענין בלא הקדמת מחשבות לבו... כי האדם יטרח לחשוב במחשבה במעשיו, יותר מאשר יטרחו אחרים לחקור עליהם, אמנם יכחן מחשבתו בעצת אחרים, כי השגת שכל האדם קצרה, ואולי ישגה ונעלם ממנו דבר, ומה שגה - יבינו לו, ויחכם עוד לחשוב בענין ההוא".

הפלא ופלא

שאלות וחיזוק בבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

בברכת 'וצור אור' אנו משבחים את הקב"ה על כך שהוא 'משוגב בעדנו'. מה משמעות ביטוי זה?

- א) מפלט לצרותינו.
- ב) מקור חוזק עבורנו.
- ג) נשגב מאיתנו לאין ערוך.

בברכת 'אהבת עולם' אנו מבקשים כי רחמי יתברך לא ינזבנו 'צַחַת, סֶלָה, וְעַד'. מה פשר ביטויים אלה ומהותם?

- א) אלו מורים על העבר מאז היותנו לעם, ההווה, והעתיד הצפון לנו בגאולה השלימה.
- ב) הכוונה שירבו רחמי הקב"ה הן בעולם הזה, הן לימות המשיח והן בעולם הנשמות.
- ג) ביטויים אלה מייצגים אינסופיות, וכל מקום שנאמר אחד מהם אין לו הפסק לעולם.

בפסקי 'מה טובו' אנו מפילים תחינה: 'ענני באמת ישעך'. מה מבין הפירושים הבא נכון?

- א) שיעננו השי"ת בישועה אמיתית ומתקיימת.
- ב) שיאמת את הבטחתו לנו בכך שיושיענו ויגאלנו.
- ג) שתי התשובות נכונות.

תשובות מגילון קודם פר' פקודי:

1. תשובה ב, הדורות הראשונים והקדמונים, וכך גם הדורות האחרונים והמאוחרים.
2. תשובה א, שיחוק' ה את בריחי שערי ירושלים, כדי למנוע מכל השפעה זרה לבוא בשעריה.
3. תשובה ג, שלום שהקב"ה משכין בין האש והמים, מהם בלולים השמים.

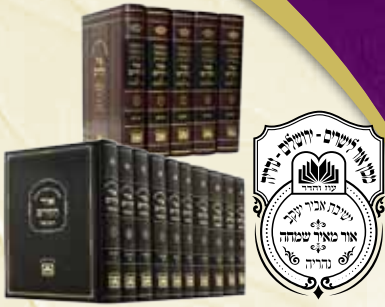
פטרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב
לכתובת מייל: m028039999@gmail.com
או בפקס 02-5385689 או ב'גדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרסס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובהרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

בדבריו על הפסוק (א, ב): "אָדָם פִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַה' וְגו'", מזכיר רבנו את מאמר חז"ל (בבא מציעא קיד, ב): "אתם קרויין אדם, ואין נכרים קרויין אדם".

סוגיית הגמרא עוסקת במעשה מעניין שאירע כאשר פגש האמורא רבה בר אבוה באליהו הנביא, בעודו בבית הקברות, ונכנס עמו לדין ודברים הלכתי. בין הדברים תמה הוא באוזני אליהו לפשר נוכחותו בבית הקברות, הלא 'פנחס זה אליהו' (עיי' פדריא מו, וראה רש"י על ב"מ שם ד"ה לא), ואם כן ככהו אסור לו לשהות במקום זה ולהיטמא למתים.

על כך השיב לו אליהו בדרשתו של רבי שמעון בר יוחאי: "קבריהן של נכרים אין מטמאין, שנאמר (יחזקאל לה, א): 'וְאֵתֵן צִאֲנֵי צֶאֱן מִרְעִיתִי אָדָם אֲתֵם' - אתם קרויין אדם, ואין נכרים קרויין אדם".

אם כי לענין טומאת אוהל נפסק בגמרא שאין קבר עובד כוכבים מטמא, אולם נחלקו הדעות בקרב הראשונים והאחרונים בנוגע לטומאת מגע ומשא - האם אף אית הנוגע בהם או הנושאם אין קבריהם מטמאים.

למעשה פסק המחבר בשלחן ערוך (יו"ד שעב, ב): "קברי עובדי כוכבים, נכון לזיהר הכהן מלילך עליהם", ועל כך הוסיף הרמ"א: "אף על פי שיש מקילין, ונכון להחמיר".

גידון מרתק שעלה על שלחנם של גדולי פוסקי דורנו, הוא ההוראה הנכונה לסטודנטים לרפואה הנמנים על שבת הכהונה, אשר זכו זה עתה להתקרב לאור התורה והמצוות, ושאלתם בפיהם - האם מותר להם להתעסק לצורכי מחקר בגופות של נכרים, וכבר האריכו בכך הפוסקים לכאן ולכאן.

תוך כדי ציפייה חסרת תוחלת לאור הירוק המיוחל, תפסה את תשומת לבו של מיכאל אשר מצא את עצמו - כמה נחמד, תקוע באותו פקק לצד יידו משכבר הימים, אותו לא ראה מזה עידן ועידנים.

שיחת רעים ידידותית החלה להתפתח, קרמה עור וגידים, מרגע לרגע שכחו השניים היכן הם נמצאים, שקעו בהעלאת זכרונות נוסטלגיים וחלקו זה עם זה את שחלף עליהם במהלך השנים.

הרמזור, כמה מפתיע, לא המתין להם. אדום התחלף לכתום, בעקבותיו בהק אור ירוק והעלה ניצוץ אופטימי באישוני הנהגים כולם. הנה זה זז, הם חשבו, אך התבדו. יונתן ומיכאל עודם בעיצומה של שיחה, מתלהבים מזוטות שאינן מעניינות איש מלבדם ומנופפים בידיהם בהתלהבות. כשהחל מיכאל לשלוף תמונות ולספר בדיוק מה צולם, היכן ומתי, מי ולצד מי, זה כבר עבר כל גבול.

המיקום האסטרטגי שלהם בראש שיירת הרכבים ובדיוק בכניסה לצומת, תרם אף הוא לאווירה הכללית. כאן התחלפו הרטינות השקטות בבלייל צעקות נזעמות, נאצות ואיחולים בשפות שונות, אולם גם זה לא עזר. אוזניהם של השניים, מסתבר, לא פעלו כמצופה.

רק הצפירה העזה של ג'קי, נהג המשאית שהחל את סדר יומו בשעות הקטנות של הלילה ועצביו עמדו להתפקע, הצליחה לגרום לזוג השקוע בשלו לצאת לרגע מהקונכייה, להביט סביב ולראות במה דברים אמורים ועל מה הרעש, תרתי משמע.

'שמעונו!' רטן מיכאל ומשך בכתפיו בחוסר הבנה. 'כן, שמנו לב שצפרת' הוסיף יונתן הסבר משלו לנעשה, מניח למילים לפרוח באוויר.

בזאת חזרו השניים באחת לשיחתם הנרגשת, מתעלמים לחלוטין מהנעשה סביב.

'זו - שמיעה?!' תמה המשגיח, 'אם אין תוצאות לאותה שמיעה, אם היא לא מביאה בעקבותיה את השינוי הנדרש, כיצד ניתן אפוא לכנות אותה 'שמיעה'?

יש שמיעה - ויש שמיעה

חומש ויקרא פותח במילים: "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר", ועל כך כבר תמהו רבים - על מה ולמה לא נזכר בפסוק מי הקורא, הלא לכאורה היה נכון יותר לומר: "וַיִּקְרָא ה' אֶל מֹשֶׁה".

רבנו מתייחס לנקודה זו, ומיישב באופן נפלא.

"ואולי שִׁכְּחוּ הַכְּתוּבִים הַהוֹדִיעַ תְּעִצוּמוֹתָיו וַתִּבְרָךְ, שִׁיקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִשְׁמְעוּנוּ וְזֹלַת אֵת אֲשֶׁר יִחְפֹּץ, וְהָאָמְרוּ 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה' - שֶׁהֵגַם שִׁיקְרָא לֹא נִשְׁמַע הַדְּבָר אֶלָּא אֶל מֹשֶׁה וְלֹא לְמִי שֶׁלִּפְנָיו.

'ולפי זה, אם היה אמר הכתוב 'וַיִּקְרָא ה' אֶל מֹשֶׁה', תבין שֶׁה' קָרָא בְּקוֹל גְּדוֹל, אֲבָל הִגַּעַת הַקּוֹל לְמֹשֶׁה הָיָה בְּקוֹל נְמוּךְ, שֶׁיִּשְׁעַר מֹשֶׁה בְּדַעְתּוֹ שֶׁאֲפֹשֶׁר שְׂאוֹתָם שֶׁרְחוּקִים קָצַת וְאֵינָם בְּסֻמוֹךְ לוֹ לֹא יִשְׁמְעוּ, וְאֵין כָּאן חֲדוּשׁ פְּלֵא ה'. לְזֶה אָמַר 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה', פְּרוּשׁ, כִּי גַם

שולחן שבת עם האור החיים

ניגש גאון המוסר המשגיח ר' לייב חסמן זצ"ל לתלמיד פלוני, הצביע בפניו על הנהגה קלוקלת מסוימת בה לקה התלמיד והבהיר לו כי עליו לשפר את דרכיו ולשוב לתלם הישר.

אצל ר' לייב לא היה מושג של שיחת-חולין, רצף משפטיים אקראי שנועד בין השאר להעביר מסר כזה או אחר. כשהוא בחר להביע את דעתו באוזני מאן דהו, כשנכח לראות כי דבריו נדרשים וכי מתפקידו בזו העת לחנך, הוא עשה זאת כמקשה אחת של אהבת ויראת ה', וכך הפכה כל הערה ביקורת קלה לתלמיד - לשיחת מוסר של ממש.

כך אירע גם הפעם. פניו הרצינו אף מעבר לכובד הראש אשר נסוך היה עליהן דרך קבע, הבעתו כולה אמרה חרדה מפני המדרון החלקלק אליו עלול התלמיד להביא את עצמו במידה ולא יפעל תיכף לתיקון מידותיו, ודבריו נאמרו בלהט אש שלהבת.

התלמיד מצידו עמד בתנוחה כנועה, הנהג בבושת פנים וקיבל את האמת ממי שאמרה. אמת, עליו לשפר דרכיו, וכך אכן יעשה.

דא עקא, הימים הבאים הוכיחו כי הקבלה לא היתה איתנה דיה. אף אם לא היה זה מן השפה ולחות ממש, אולם ארשת פניו המיוסרות ומבע החרדה של התלמיד לא ממש שידרו את שעתיד להתרחש, קרי: נפילה נוספת, מוקדם מהצפוי.

ככלב שב על קאו שנה התלמיד באיוולתו, משל לא זכה אך לפני ימים ספורים לשיחת מוסר אישית מאת ענק המוסר שבדור. אולם המשגיח מצידו לא ויתר.

בשנית, ניגש ר' לייב לבחור והחל לנאום לו מרישא ועד גמירא על חובתו כאדם וכיהודי, על המידות שעליו לתקן והמעשים מהם יש להימנע, כביכול לא התקיימה מעולם השיחה הקודמת, המאכזבת בתוצאותיה.

'אני מבין שישנם דברים הצריכים חיזוק חוזר ונשנה' פנה הבחור אל המשגיח, אולם העז לתהות, 'האם המשגיח לא חשב לחדש קצת? לרענן? לשנות מעט את אופי השיחה ולפנות לאפיקים מעט שונים? לשם מה לו לחזור על אותם דברים אותם כבר שמעת?'

'שמעת כבר?' המשגיח נתן בו עיניים חכמות, 'הבה אסביר לך למה אתה קורא 'שמיעה'. וכאן נשא ר' לייב את משלו - משל מתוק שיש בו כדי ללמדנו פרק או שניים בנבכי הנפש בכלל, וקבלת תוכחה ומוסר בפרט. יום עבודה רגיל, שגרה צפופה ולחוצה במרכזו העסקים במנהטן.

מכל עבר ניבטים אנשים אצים, נחפזים לדרכם, חנוטים בחליפות ותחת שכמם תיקים בעלי גוון כבד. בתווך, נחיל כמעט אינסופי של מכוניות, תופס את מרחבי האופק עד תום וכמעט שחוסם את שדה הראייה. רק מדי פעם מתחלף הרמזור בצד זה או אחר של הצומת, מאפשר לצפיפות המעיקה להשתחרר מעט ולנהגים להתקדם אל עבר מחזו חפצם.

'מה נשמע?' הקריאה שיצאה מחלון רכבו של יונתן,

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

הזו, מקעקע אותה מהיסוד, שניהם שווים. כולם אהובים, כולם ברורים, ואם הם רק עומדים בתנאי הבסיסי: 'ובלבד שיכוון לבו לשמים', אזי הם שווים ללא שמץ של הבדל ביניהם: 'אחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון לבו לשמים'.

רבנו מתייחס (א, יז) למאמר חז"ל זה, ובדבריו הוא מחדד נקודה יסודית וקריטית בהבנת המאמר, ואלו דבריו, אותם ננתח בשורות הבאות אחד לאחד.

"פרוש, שבא הכתוב להודיענו שאין הפרש בין המועט למרבה. שלא תאמר שאין זה אלא לצד שה' מצד רחמי' מתרצה בקרבן העני, הגם שאינו חשוב כקרבן העשיר, ועל כל פנים אין המוחש נכחש כי זה מביא פר וזה מביא עוף".

היה מקום להיכנס לפלפולים למדניים, לנוסף באגודל כפוף ולהכות באצבע צרדה בהתלהבות, להצביע בלהט ובתחושת ניצחון על העובדה שלמעשה - העשיר מביא קרבן גדול ואילו העני אינו דומה לו בפרט זה. מה שמוכיח לכאורה כי לאמיתו של דבר יש כן איזשהו הבדל בין השניים.

"לזה נתחכם הכתוב ואמר 'ריח ניחוח' בבהמה, ולא הספיק לו במה שאמר בעוף, ללמד ממנו להעריך ולהראות כי לא פחות הוא מקרבן בהמה ללמד ממנו, וצריך הוא להודיע גם בקרבן בהמה 'אשר ריח ניחוח'. והוא מה שדקדק התנא באמרו 'אמר ונאמר' וכו', פרוש, ולא הספיק לו לומר הדבר במדרגה הקטנה, נתפנו לומר לה בזה 'אחד המרבה ואחד הממעט', פרוש - בהשוואה הם.

"ולזה לא אמר התנא לומר 'המעט כמרבה' שאז בטלה לה הפונה שפרש בדבריו, כי כשנגיע לומר 'זה כזה' יתחייב לומר כי הנלמד קטן מהמלמד, כמשפט הרב ותלמידו. ומדקדוק לשון אמרו 'אחד ואחד', הרי זה מראה באצבע השכל כי אין הדרגה לאחד מחברו".

אין כאן דירוג כלשהו, מבהיר רבנו למען הסר ספק, אין מעמדות ולא הבדל כזה או אחר, אלא הרי העשיר והעני, המרבה והמעט - שווים הם לכל דבר וענין! יתירה מכך, מעלה יתירה יש לו ללב הנשבר של העני, הנוכה שלא זכה להשתייך למעמד הבכיר יותר, והרי הוא כקרבן תמים לפניו יתברך, שהרי כך נאמר (תהלים נא, ט): "זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה".

אם כן, אל לו לאדם להישבר, להיכנע לתכתיבי היצר וליפול למלכודת אותה הוא טומן לו באמצעות תזכורת תמידית אודות פחיתות ערכו ושפל דרגתו.

על כך התבטא הרה"ק הישפת אמת מגור, כי אף היצר הרע בעורמתו רגיל לשאול את האדם את השאלות אותן שטח לפנינו התנא עקביא בן מהללאל (אבות ג, א): "הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", אלא שהוא עושה זאת כדי לדאג, להפיל לזרועות הייאוש.

על כך יש לאדם להשיב לו בעוז ותעצומות, כלשון רש"י בפרשה: "מי דרכו להתנדב מנחה, עני, אמר הקדוש ברוך הוא מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו", ולהבהיר ליצר כי אכן כן - כל התגברות בסור מרע עשה טוב, ולו מועטת ביותר, הנובעת ממסירות נפש - הרי היא כקרבן מנחה לפניו יתברך!

בפרשת השבוע הוזכרו בין שאר הקרבנות עולת העוף, עולת הבהמה וקרבן מנחה, ואודות כך ידוע מאמר חז"ל במשנה (מנחות ק, א): "נאמר בעולת בהמה 'אשה ריח ניחוח', ובעולת עוף 'אשה ריח ניחוח', ובמנחה 'אשה ריח ניחוח', לומר לך: אחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון לבו לשמים".

המאמר ידוע, המסקנה מתבקשת והיא מרעיפה טללי נוחם על לבו של כל איש ישראל באשר הוא המצר על כך שאין בכוחו להעפיל לפסגות הרוחניות הנשגבות אליהן זכו להגיע גדולי עולם ובעלי מדרגה למיניהם.

אולם דומה שהמאמר הכה בסיסי, המנחה ועם זאת המחייב כל כך, נתפס בעינינו לעתים קרובות באופן שגוי למדי ונתון על ידינו לפרשנות שהאמת רחוקה ממנה.

הבה ננתח זאת.

באותו בנין, דלת מול דלת, מתגוררים שני שכנים אשר כל היכרותם מתבטאת בפגישות חפוזות במעלית והנהון לא מחייב במעבר בחדר המדרגות. הם באים מרקע שונה לחלוטין, משתייכים לקהילות שונות בתכלית ועם זאת חותרים לאותה מטרה, אותה היטיב לנסח דוד המלך בזמירותיו (תהלים מ, ט): "לעשות רצונך אלקי חפצתי".

יחד עם זאת, פעורה ביניהם תהום בלתי ניתנת לגישור בכל הנוגע להגדרות תדמית כאלה ואחרות המונחות על ידי מוסכמות חברתיות קשיחות.

האחד הינו אברך משי המסתופף בין כתליו של אחד הכוללים הנחשבים בעיר, הוא חובש את ספסלי בית המדרש במשך שניים או שלשה סדרים ביום ומקומו בתפילה ממוקם אי שם בכותל המזרח, לצד כלי הקודש ובעלי אצטלא רבנית משתפלת. אין הדבר סוד שהוא כבר נקרא לא אחת, וסירב, להתעטר במשרה תורנית נחשקת, ובכל מקום בו הוא נמצא הוא מותיר שובל של כבוד התורה.

האחר, לעומת זאת, נמנה על המעמד הפשוט יותר ומכונה כיתר בני מעמדו 'עמך'. כך, סתם, בלי תואר נלווה וללא הילה נוצצת כלשהי. הוא אכן עושה את רצון קונו השכם והערב, ביתו מתנהל על אדני התורה והעבודה וילדיו כולם הולכים בדרך המסורה וגדלים לשם ולתפארת, אולם הוא חסר את הברק, הניצוץ המניע אי אלו נערי תשחורת להתייצב בשורה כל אימת שהוא מגיע ולפצוח בשירת 'ימים' סוערת. נו, מה נגיד?

על פניו, הראשון הוא העונה על ההגדרה הנכונה, האמיתית והמדויקת ביותר של 'עבד השם' בכל מהותו, ואילו האחר משתרך אי שם מאחור. אי אפשר לפסול אותו, בטח שלא לבוז לו, אך עדיין, מביך לכלול אותו באותה קטגוריה יחד עם השכן ממול.

איך להגדיר זאת בעדינות? אותו אומלל שלא זכה להתעלות למדרגה הנכונה, להצטרף ללגיון העילית הרוחני, משמים עושים לו סוג של 'הנחה' ומאפשרים לו לחיות עם זה, להשלים עם היותו סוג ב' וללטף אותו בחיבה, ללחוש לו 'אתה גם שווה משהו'. אז זהו, שלא.

לאמיתו של דבר, וכאן מטלטל אותו האור החיים הקדוש בפרשתנו ומערער את נקודת המבט השגויה

לגבי משה היתה קריאה בקול גדול - ששמע קול גדול, והן הן נוראותיו יתברך שלא שמע זולתו, עד כאן דבריו.

בביאורו זה מיטיב רבנו להסביר כי כוונת מכוון היתה בכך - להדגיש כי הגם שקרא ה' בקול גדול ולא ניתן היה לטעות בכך, מכל מקום שמע זאת רק משה רבנו.

התורה נדרשת בשבעים פנים, ודומה שאף כאן בין השיטין, אם כי על פי פשוטם של דברים מבקש רבנו ליישב את הפסוק בדרך הפשט, ניתן למצוא מוסר חודר כליות בדברי רבנו.

הקב"ה קורא למשה. לא זו בלבד, אלא שהקריאה הזו - האלקית והנשגבה בה אין לנו שמץ של הבנה, היתה בקול גדול. אך למרות זאת, רק משה רבנו שמע זאת. הסיבה לכך פשוטה, והיא נעוצה בעובדה שזה היה רצונו יתברך, כי רק משה ישמע את הדיבור.

אולם מה בנוגע לקריאה בה המטרה שונה?

בת קול יוצאת מהר חורב

"בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב" מלמד אותנו רבי יהושע בן לוי, "ומכרות ואומרת אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה" (אבות ו, ב). אמרה דומה מצאנו בזהר הקדוש (זהר חדש כרך ב איכה נו, ב), אודות השכינה הציוחת בכל יום ואומרת: "שובו בנים שובבים", ואין מי שמשגיח בה. אז היכן היא אותה בת קול? תהה מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש ז"ע. אם אכן יוצאת אותה בת קול מדי יום, מה מטרתה אם לא כדי שישמעוה הבריות שישבו למוטב? אם כן מדוע אין אנו שומעים זאת?

על כך השיב הבעל שם טוב, כי בת קול זו אלו הרהורי התשובה שבלב כל איש ישראל. כשאדם נתקף בהרהור תשובה המתדפק על שערי לבבו ומבקש להיכנס, להשפיע, בידו הבחירה אם להיענות לו, ובעיקר - אם להאזין לו.

בנוגע לקריאה רוחנית זו, אין כלל ספק באשר למטרתה וכלפי מי היא מכוונת. עלינו לשמוע אותה, להקשיב בה ולהטמיע אותה עמוק בליבנו, ובהתאם להיטיב את דרכנו ולשוב אל אבינו שבשמים בלב שלם. הבה לא נהיה כאותם כסילים במשל האמור, אלא אכן נאזין באמת ובתמים לשכינה הציוחת ומייללת וקוראת לנו: שובו בנים שובבים.

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

מן הענוותנים ושפלי הברך היה רבנו, ככל שנגע הדבר לכבודו שלו. הוא לא היה מן הרודפים אחר השררה והכבוד, וככל שמדובר היה בתורתו העמוקה מני ים - כגדלותו התורנית העצומה כך היטה אוזן לכל למדן או צורב, צעיר ובא בימים כאחת, אשר בא לדון בדבריו ואף להטיל בהם ספק.

מלחמתה של תורה - גרס רבנו, זהו גופה של תורה, ומשכך לא ראה פחיתות כבוד בכך. אדרבה, הוא פנה לכל החפץ לעמוד על טיב דבריו ולתהות על קנקנם, לבוא ולשאלו, לחקור ולהתבונן עד שיבוארו לו דבריו דבר דבור על אופניו.

לצד זאת, לא אבה רבנו בשום פנים ואופן לאפשר לקנטרנים כאלה ואחרים, כאלה שתורתם נעשתה בידם קרדום לחפור בה, לנגח ולפקפק רק לשם הקנטור גרידא.

שילוב מיוחד זה בא לידי ביטוי בהקדמתו לספרו, כשבחדא מחתא הוא מציב מול הלומד אזהרה חריגה בחריפותה לכל יהין בנפשו לקנטר שלא לשם שמים, בעוד שמאידך הוא דווקא מעודד בכל פה לבוא ולהעלות את לבטיו וספקותיו בנוגע לתורת רבנו, ככל שחפצו הוא ללמוד, להבין ולקנות את קנייני תורתו של רבנו.

"והיו דברי אלה מול כל קורא, שאם לקפח בדברי הוא בא, ואין צריך לומר לקנטרני, נגיידים אדבר להמיתו בעקיצת ולחישת נחש ואוסר אני עליו פריי למאכלו ותוארו לעיניו, ואם דחקו שכלו באיזה דבר הנני בחיים כו' יסדר טענותיו בכתב אמת וישלחנו אל המקום אשר בחר ה' למשכן תורה הן בעודני חי, ואף כי אחרי מותי בית מדרשי שפת אמת יכון לעד הגה הנם תלמידי שותי מימי ישיבוהו על כל אשר תשאל נפשו היקרה, ולפני יושב על כסא מלוכת עולם עליון ב"ה נועדה יחד מי בעל דברים, ואז יכיר אדם תורה טעמה מקור חיים".

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

על כל יהודי, כך לימדנו רבותינו, לפעול ככל יכולתו לקרב רחוקים וקרובים גם יחד, להשפיע על זולתו ולהפיץ את אור התורה ועבודת השי"ת סביבו.

אולם דווקא בתחום זה יש להיזהר, להישמר ולנקוט בדרך הנכונה ביותר כדי שלא להיכשל חלילה בסילוף הכוונה והחטאת המטרה. יש דרכים לקרב, אך לא כל הדרכים כשרות ואין המטרה מקדשת את כל האמצעים.

בפרשת כהן משיח נאמר (ד. ט): "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, ועל כך כותב האור החיים הקדוש: "יִתְבָּאֵר עַל דְּרַךְ אֱוִמְרָם וְלֹא אֲבוֹתָם הֵן יָחִי: "הַמְזִכָּה אֶת הַרְבִּים אֵין חָטָא בָּא עַל יְדוֹ". וּבְרֵאוֹת כִּי כִּהֵן הַמְּשִׁיחַ חָטָא, זֶה יִגִּיד שְׁלֹא זְכוּ הַזּוֹכִים עַל יְדוֹ כְּדֵי שְׁלֹא יָבֵא חָטָא עַל יְדוֹ בְּשִׁבְלֵם, וְהוּא אֲמָרוֹ לְאַשְׁמַת הָעָם".

בכך מציב לפנינו רבנו את אמת המידה, האופן בו נוכל לבחון עד כמה נכונה דרכינו והאם איננו חוטאים לאמת חלילה ומעוותים במקום לתקן. מבחן התוצאה הוא - עד כמה אנו עצמנו זוכים להתקרב ולהתעלות לאחר שעשינו זאת במישורים השונים אצל אחרים.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

בנוהג שבעולם, רוכש האדם ביטחון עצמי מוצק יותר ויותר ככל שדיעותיו מקיפות ובהירות יותר. הדבר נכון כשמדובר בעניינים שבחולין כמו מקצועות שונים, וכך גם בכל הנוגע לידיעת הלכה על בוריה.

אדם שהספיק בימי חייו לשנן מסכת או שניים, להיבחן על כמה סימנים בשלחן ערוך ואף לעיין בדברי הפוסקים ולהחכים בקריאת מאמרי אקטואליה הלכתיים בנושאים כאלה ואחרים, חש ביטחון בהליכותיו והנהגותיו.

קשה עד מאד יהיה להציע בפני אדם כזה את האפשרות הבלתי מסתברת, לטעמו, כי ייתכן והוא טעה. לא רק שיהיה לו קשה להודות בכך בפני אדם זר, אלא שאף בינו לבין עצמו הוא יהיה משוכנע כי אכן הצדק עמו, וכי ידיעותיו ההלכתיות מקיפות דיין וברמה מספקת כדי להעמידו בכור המבחן במציאות בשטח.

אולם לא כך רואה זאת רבנו האור החיים הקדוש.

"כִּי הַעוֹשֶׂה בְּהַעֲלֵם דְּבַר וְהוּא חָכֵם מְפֹאֵל, שְׂגָה זֶה עוֹשֶׂה רֶשֶׁם גָּדוֹל בְּנִשְׁמָתוֹ וּמְרַחֵק נַפְשׁוֹ מִשְׂרָשָׁה" מלמדנו רבנו (ד. ג), ובכך בעצם שומט את הקרקע מתחת לטענה זו אותה טוען האדם, כי ריבוי ידיעותיו ועומק הבנתו מעניק לו את האפשרות לצאת מתוך נקודת הנחה שהוא יודע את אשר לפניו.

אדרבה, היא הנותנת - כפי עומק הבנתך ושיעור ידיעותיך, כך גדלה התביעה שבעתים במידה ולא עמדת בסטנדרטים הנדרשים ממך מתוקף זאת!

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

הישועה שנפתחה בלב

שלום רב למזכי הרבים,

שנים ארוכות הרגשתי תקוע, הייתי בן 19, אבל לא הצלחתי לקרוא מתוך הספר, היו לי קשיים גדולים בקריאה, כשניסיתי לשבת וללמוד, פשוט לא הצלחתי. המילים היו חסרות משמעות בעיני, הרגשתי רחוק מאד מהעולם של החברים שלי, שהיו שקועים בלימוד.

יום אחד, מתוך תסכול עמוק, החלטתי לעלות לציונו של האור החיים הקדוש זיע"א בהר הזיתים. עמדתי שם ליד הציון, עם לב פתוח, ודיברתי אל ה'. "ריבונו של עולם, בזכות הצדיק, תפתח לי את העינים והראש שאוכל לקרוא ולהתחבר לתורה! אני רוצה ללמוד, אני רוצה להבין, אבל אני לא מצליח!"

לא עבר זמן רב, ובדרכי חזרה הביתה בלילה, קראו לי ההורים בהתרגשות. "קרה משהו מדהים!" אמרו לי. "היום הגיע אלינו אדם מיוחד, שכבר עשר שנים שפיתח שיטה בקריאה ומלמד איך לקרוא, והוא בדיוק מה שאתה צריך!"

נדהמתי. רק לפני כמה שעות עמדתי ליד קברו של האור החיים הקדוש וביקשתי ישועה - וכבר עכשיו היא התגלגלה אליי בדרך שלא העליתי על דעתי. באותו רגע הבנתי, בעומק הלב, שזכות הצדיק פעלה בשבילי.

מאז, הכל השתנה. הקריאה הפכה קלה יותר, הלימוד הפך למשמעותי, והעולם של התורה, שפעם נראה רחוק כל כך, נפתח בפניי. אני מודה לה' על החסד הגדול שעשה איתי, ועל שהראה לי בדרך כל כך ברורה שהוא תמיד שומע את התפילות שלנו, במיוחד כשהן יוצאות מכל הלב.

מודה לכם על כל פעלכם להפצת תורתו של האור החיים הקדוש

א.מ.מ.

מתיבתא אור החיים

של יצחק, שלא יהיה לבטלה. נמצא כי היה שופר של מתן תורה שופר אילו של יצחק. אמנם עיקר דבר האיל שנברא בין השמשות, ואיך היה בא תמורת יצחק, ואיך הדברים מקושרים ומסודרים, אין כאן מקום להאריך, רק שתבין דברי חכמים שאמרו שהיה שופר אילו של יצחק. אך קשה מאד הבנה שלמה בכתב לכמו אלו הדברים העמוקים, רק יוסיף חכמה ודעת.

ובפרסד יוסף (וירא את קטז) הקשה על מה שאמרו שלעתידי יתקע בשופר של יצחק, והרי אמרו (ר"ה כח.) שאסור לתקוע בשופר של עולה. והביא שכבר הקשה כן מהר"ם חביב בספר יום תרועה (ר"ה שם). וזה לשונו בפרסד יוסף שם: בכתבי יודי זקני הגאון הצדיק ר' צבי הכהן ז"ל האבד"ק זגירוש ראייתי שהקשה, הא דלעתידי יתקע בשופר של יצחק, הא בשופר של עולה לא יתקע (עיין ר"ה כח.) וכן הקשה בספר יום תרועה (ר"ה שם ד"ה משי"כ). ונראה דאיתא בכל בו (ס"ד) והובא בבית יוסף (או"ח ס"ו תקפו) דמודר הגאון משופר אחר תוקע והוא שמע, אבל הוא בעצמו אסור לתקוע דאיכא הנאה בהדי מצוה, דמתגאה מזה שהוא תוקע, עיין שם. וכתבו המפרשים, משום הכי בשופר של עולה לא יתקע, דיש הנאה רוחנית דמתגאה, עיין שם. וכתבי (קהלת ז כ) 'אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא', ופירושו דמצוה צריך להיות רק לעבודת ה' ולא להתערב ג"כ הנאת עצמו, וזה הפירוש אשר יעשה טוב ולא יחטא בהטוב המצוה, רצה לומר שלא יחטא בכוונה אחרת, אבל לעתידי יבטל היצר הרע ויעשה מצות בשלימות, ובכהאי גוונא במצות לאו להנות נתנו כולי עלמא מודים דמותר לתקוע בשופר של עולה. ובני הר"ר דוד נ"י העיריני מאור החיים ויקרא (א ט) על הפסוק את הכל אתי שפיר. ע"כ.

ובברכת שמעון כתב בשם הרה"צ האדמו"ר הר"מ מפילאב זצ"ל, שאמר לתרץ עפ"י רז"ל הובא ברש"י (בראשית כב יג) עה"פ ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו, מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יה"ר שתהא זו כאילו היא עשויה בבני כאילו בני שחוט, כאילו דמו זרוק, כאילו בני מופשט, כאילו הוא נקטר ונעשה דשן ע"כ, וא"כ קרנים שאין כנגדן בבני אדם לא היה לו ענין להקריבו, שאין בזה משום הקרבה שתהא תחת בנו, ודפח"ח. וכתב שראה אח"כ כע"ז באמרי שפר להגאון מהר"ש קלוגער זצ"ל. וראה עוד כע"ז בדברי דוד (להג"מ חנוך דוד גרינגלאס אבד"ק לענטשענא).

הרמב"ן ז"ל, וכי אדם בעולם שסובר שהיה השופר הזה, שיוצא ממנו הקול במתן תורה, שופר טבעי, שמקשה על המדרש (ז"ל) שהקרנים של איל שהקריב אברהם נשרף, לא עלה על דעת אחד מעולם. ולפיכך אף אם נשרף האיל, לא נשרף רק מה שראוי לשריפה, אבל שאינו ראוי לשריפה - לא נשרף. ומפני כי האיל הזה הוא דבר שאינו בטבע במה שהוא נברא בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו), והוא בלתי טבעי, שאילו היה דבר טבעי היה נברא בששת ימי בראשית בטבע, ומפני שההפסד על ידי הקרבה ראוי לדברים הטבעיים, והוא להם בטבע, וכאשר מגיע הפסד להם אין לומר שהיו אותם הנבראים לבטלה, כי לכך נבראו, והגיע להם הפסד. אבל דבר שאינו בטבע, היה לבטלה אם היה להם הפסד, לפי שאין הפסד כזה, על ידי הקרבה, לדבר שהוא שלא בטבע, אם היה מגיע הפסד לדבר שהוא שלא בטבע - היה לבטלה, אחר שאין מטבעם הפסד. לכך אמר (פרקי דר"א פ"א) 'האיל שנברא בין השמשות' שהוא שלא בטבע, 'לא יצא מאתו דבר לבטלה'. שהרי השופר של מתן תורה לא היה דבר טבעי, וכן השופר שהוא לעתיד, וכן הכינוי של דוד וכו'. ומעתה, כאשר היה בעולם דברים בלתי טבעיים המתייחסים אל הדברים שנבראו בין השמשות - לא היו לבטלה, וכמו אילו היה קרב יצחק על המזבח, שהיה הגוף נשרף והרוח שב אל אשר נתן אותו, לפי שהוא בלתי טבעי, כך באיל הזה - נשרף מה שראוי להיות נשרף, ואם בשביל שהיה בלתי טבעי, ואין ראוי בו הפסד, כיון שבעולם דברים מתייחסים אל הדבר שהוא בלתי טבעי שנברא בין השמשות, הרי לא היה לבטלה. הלכך אמר שהיה שופר אילו של יצחק. שכשם שהוא היה בלתי טבעי, כך שופר זה בלתי טבעי. ומאחר כי היה שם שופר במתן תורה, והוא היה שופר שאינו טבעי, ואילו שנברא בין השמשות גם כן היה שלא בטבע, לכך אמר שופר של מתן תורה - שופר של אילו

כתב רבינו (ויקרא א ט) וזה לשונו: 'את הכל'. אמרו ז"ל (ת"כ כא) לרבות הקרנים והטלפים. וקשה למה לא הקריב אברהם את השנה לעולה בקרניו וגו' והניח קרניו לשפירות כמאמרם ז"ל (פדר"א לא). ואולי שהקריב הכל ופקע מעל המזבח, כדתנן (זבחים פ"ו) וכולן שפקעו מעל המזבח לא יחזיר. או אפשר שנתלש מעליו קודם זריקה, ולא נתרבו הקרנים וכו' להקרבה אלא בעודן מחוברים אבל נתלשו אפילו עלו לראש המזבח ירדו דכתיב (דברים יב כז) ועשית עולתך הבשר וגו', ומותר בהנאה, וכדברי זירא שאמר בפרשת המזבח מקדש (שם) נתלש קודם זריקה שרי למעבד מנייהו אפילו קתא ושכניי. או אפשר שעדיין לא נתנה תורה, והגם שאמרו ז"ל (יזמא כח) קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, כבר כתבתי בפרשיות אבות שזה היה לרצון כל שאין הכרח בדבר לאיזו סבות זכות, כמו שתאמר נישואי תמר ליהודה נישואי שתי אחיות ליעקב, וכמו כן קרני איל עמדו לנס בהודעת נביאים, ולזה לא קיימו מצות העתידות להקטיר קרניו.

והוא דרשת חז"ל בתורת כהנים: 'את הכל'. לרבות העצם והגידים והקרנים והטלפים והצמר שבראשי כבשים השער שבזקן תישים. יכול אפילו פרשו, תלמוד לומר (דברים יב כז) 'ועשית עולותיך הבשר'. אי 'ועשית עולותיך הבשר והדם', יכול יתלשו הגידים והעצמות ויעלה הבשר. תלמוד לומר 'את הכל' ריבה. הכיצד, בזמן שהן מחוברין יעלו, פרשו אף על פי שהן בראשו של מזבח ירדו.

וכן דרשו בזבחים (פ"ו): דתניא, 'הוקטיר הכהן את הכל המזבחה', לרבות העצמות והגידים והקרנים והטלפים אפילו פירשו וכו'. רבי אומר, כתוב אחד אומר 'הוקטיר הכהן את הכל המזבחה' ריבה, וכתוב אחד אומר 'ועשית עולותיך הבשר והדם' מיעט, הא כיצד, מחוברין יעלו, פירשו אפילו הן בראש המזבח ירדו.

וקושיית רבינו כבר הקשו כן הראשונים, ראה ברמב"ן (שמות יט ג), וז"ל: 'במשוך היובל המה יעלו בהר', הוא שופר של איל, ושופר אילו של יצחק היה. לשון רש"י. ולא הבינותי זה, כי אילו של יצחק עולה הקריב אותו, והקרנים והטלפים הכל נשרף בעולות. אולי גבל הקדוש ברוך הוא עפר קרנו והחזירו למה שהיה. אבל לפי דעתי האגדה הזו יש לה סוד, ואמרו שזה הקול הוא פחד יצחק, ולכן אמר (שם פסוק טו) 'ויחדר כל העם אשר במחנה', ולא השיגו דבור בגבורה הזאת וזלתי קול (דברים ד יב). והמהר"ל בגור אריה שם כתב: ואני תמה על

רבנו מפרש דרך דרש את לשון הכתוב (ה, א): 'וַיִּנְפֹשׁ פִּי תַחַטָּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים', באחת הדרכים הבאות. התדע מהי?
 (א) 'חטא' מלשון חסרון, ובא ללמדנו שבעצם שמיעת דבר-איסור נחסרת הנפש ונפגמת.
 (ב) כנגד חטאה של נפש האדם, אשר הושבע טרם שירד לעולם 'היה צדיק' ועבר על כך.
 (ג) כנגד אוזניו של האדם, הפתוחות לשמוע דברים אסורים ובכך מטמאות את הנפש.

תשובה מגליון קודם: תשובה א'

מצא חיים חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

לפתוח החידות יש לעיין בהרחבה
באור החיים המבואר ובמדויק מבית מתיבתא

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com
 או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה. 3. בני חז"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.
 בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה
 בגיליון פר' וארא:
 הרב אליהו
 הולצמן,
 בית שמש

מחברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

הקנת המצות לבחורים המסבים על שולחן אביהם

מצה כל שבעת ימי הפסח וכמו שהובא במעשה רב (סימן קפה) ו"ל: 'שבעת ימים תאכל מצות' (שמות יג ו), כל שבעה מצוה, ואינו קורא לה רשות אלא לגבי לילה ראשונה שהיא חובה, ומצוה לגבי חובה רשות קרי ליה, אעפ"כ מצוה מדאורייתא הוא, וכן פירשו במנחות (לו): יום טוב אין צריך אות, פסח במצה, סוכות בסוכה. וכן הביא במשנה ברורה (סימן תעה קס"ה) בשם הגר"א שמצוה איכא לאכול מצה כל שבעה אלא שאינו חיוב. וחדש הגר"ש אלישיב (הערות הגר"ש אלישיב פסחים לה): כי גם כדי לקיים המצווה כל שבעה על פי דברי הגר"א, צריך את כל התנאים של כזית ראשון, כך שגם כדי לקיים מצווה כל שבעה בעיני דין 'לכם' ואינו מקיים מצווה במצה שאינה שלו.

אמנם בספר משנת יעב"ץ (או"ח סימן טו) כתב הגר"ב ז'ולטי רבה של ירושלים, שיש שני דינים במצות אכילת מצה. א. קיום דין אכילת מצה. ב. קיום מצות אכילת 'לכם' עוני'. ודין 'לכם' נאמר רק בקיום מצות אכילת 'לכם' עוני' ולא בקיום דין אכילת המצה, וכך כתב: דהא דגמרינן גזירה שוה לחם לחם מחלה, מה להלן משלכם אף כאן משלכם, זה נאמר רק לקיום מצות לחם עוני, שהרי הגזירה שוה היא מלחם עוני. אבל לקיים מצות מצה, גם כשאינה לכם הוא מקיים מצות מצה, שהרי לא כתיב מצתכם, שנאמר שהוא דין בקיום מצות מצה, אלא דגמרינן גזירה שוה לחם לחם מחלה, אם כן זה נאמר רק בקיום מצות לחם עוני, אבל בקיום מצות מצה לא צריך שיהיה לכם. עכ"ל.

אורחים על שולחן אחרים

והנה דנו הפוסקים לגבי כל אורח הסמוך על שולחנו של המארח וקיבל רשות לאכול האם האוכל המונח נעשה שלו ממש לכל דבר והוא יכול לקדם בזה אשה, או שהאוכל שייך לבעל הבית ורק לאחר האכילה כאשר אין דרך להחזירו נעשה של האורח.

ובנדרים (לד): איבעיא לן באחד שאסר על חבירו בנדר את כיכרו ולאחר מכן נתנה לו במתנה, האם נאסר באכילתו גם לאחר שנתנה לו. והספק הוא שמא לא הייתה כוונתו לאסור רק באופן שיזמינו לאכול בביתו, אבל לא התכוון לאסור לאחר שיתנו לו במתנה

המשך בעמ' ב'

בחורים המסבים על שולחן אביהם בליל הסדר, מכיוון שכדי לקיים מצות אכילת מצה בליל הסדר נדרש המצות תהינה בבעלות האוכל מדין 'לכם', האם על האב להקנות את המצות לבניו כדי שייצאו ידי חובתם?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

מבואר בפוסקים כי כשם שיש דין 'לכם' לעניין נטילת ארבעה מינים ביום טוב ראשון של סוכה, כן גם במצות אכילת מצה בליל יום טוב ראשון של פסח יש דין 'לכם' כדי לצאת ידי חובה. אלא שבעוד שבארבעה מינים כאשר אחד נותן לחבירו לצאת בהם בוודאי צריך שיעשה בהם מעשה קניין, וזאת משום שנוטלן ומחזירן לאחר שמקיים מצוותו, באכילת מצה כאשר בעל הבית נותן לו לאכול את המצב, יתכן שעצם נתינת הרשות לאכול מספקת לדין 'לכם' ואין צריך שיקנה לו שיהיה שלו לכל דבר. ואכן יש פוסקים שהעלו כי די בנתינת הרשות כדי שייחשב 'לכם', וכן דעת ה"אמרי בינה" (דיני פסח ס"ח סד). אך הרבה פוסקים אינם מסכימים, ודעתם כי מדין 'לכם' צריך שהאוכל יקנה ממש את המצות כדי שיהיה בעלים עליה.

מקור הדין שצריך 'לכם' באכילת מצה בליל הסדר, הוא מדברי הגמרא בפסחים (לה). ובסוכה (לה), שלפי רבי מאיר הסובר שמעשר שני הוא ממון גבוה אין אדם יוצא ידי חובתו במצות מעשר שני בירושלים, שאף שלא נאמר בתורה 'מצתכם', כמו שנאמר בארבעה מינים 'ולקחתם לכם' וכן בחיוב הפרשת חלה 'עריסותיכם', מכל מקום למדו בגזירה שווה 'לחם לחם' מחלה. וכתב הרא"ש (פסחים פ"ב ס"ח) שמוזה למד שאין יוצאין במצה גזולה, וכן פסק הרמב"ם (פ"ה הל' חו"מ ה"ז), וכן נפסק בשו"ע (או"ח סימן תנד ס"ח), ובפשוטו דברי הראשונים הטעם הוא מפני שהמצה צריכה להיות שלו ומצה גזולה אינה שלו.

דין לכם באכילת מצה של שבעה

והנה שיטת הגר"א שמלבד חיוב אכילת מצה בלילה הראשון יש קיום מצוה באכילת

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א

משחק בועות סבון בשבת

בתי חזרה מהגן עם מקלות משחק לעשיית בועות סבון, והיא רוצה לשחק בזה בשבת, האם צריך למנוע זאת ממנה?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

יש להימנע לשחק עם משחק בועות סבון משום חשש איסור נולד, אולם אין צריך למנוע זאת מילדים קטנים, כיון שהבועות לא מתקיימות. ¹ אמנם ילדים שהגיעו לגיל חינוך יש למנועם. ²

אכילת דגים ובשר על שולחן אחד

שניים שאוכלים ביחד על שולחן אחד, אחד אוכל דגים והשני בשר, האם צריך לעשות היכר כדן שניים שאוכלים זה חלב וזה בשר?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

בפוסקים מצאנו מחלוקת בזה, אך לא ראינו שהקפידו

על כך, ואין חשש סכנה רק אם אוכלים יחד. ³

מצות ערב פסח בשנה שחל בשבת

שילמתי כסף לרכישת מצות בחבורה האופה מצות בערב פסח, אולם לאחר שזוכרתי שהשנה לא אופים בערב פסח רק מקדימים לערב שבת, ובעקבות המחיר היקר של מצות אלו אני רוצה לבטל את ההזמנה; האם יש בכך איסור לחזור לאחר שכבר סיכמתי ושלמתי כסף? תשובת מורנו הרב שליט"א:

א. מצד עצם המנהג לאפות בערב פסח אחר חצות, אין חילוק בין שנה זו לשנים אחרות כמו שכתב בשו"ע: (סימן תנח ס"א) ובי"ד שחל להיות בשבת, לשין בערב שבת אחר שש שעות. ובמשנה ברורה (סק"ו מהגר"א) הטעם זכר לשאר שנים.

ב. לענין חזרה: הדין הוא שאסור לחזור לאחר נתינת כסף והחזרו אין עושה מעשה ישראל ומקבל קללת 'מי שפרע' (ס"ד ס"א). אך כאן שעדיין מצות אלו א"א לאפותם רק בערב פסח, נחלקו הפוסקים אם יש עליו 'מי שפרע'. ⁴

להשתמש בחוזה של אחר

רציתי למכור יחידת דיור והגעתי למשא ומתן עם קונה פוטנציאלי והוא שלח לי כבר את החוזה שערך אצל עו"ד, לבסוף העסקה נפלה מסיבות מסוימות, האם אני יכול להשתמש עם החוזה ששלח לי בשביל קונה אחר, אך ברצוני לברר אם יש כאן איסור גזל?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

ניתן להשתמש בחוזה ואין בכך גזל. ⁵

ילדי השוכר שהזיקו

ילדי השוכר שזיקו והשתכחו בבית המושכר ושברו במרוצתם דלת זכוכית. האם השוכר חייב לשלם על הנזק?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

מצד חיוב מזיק ודיני שומרים אינו חייב; ⁶ לפי שאין האב חייב על נזק בנו קטן, וגם מצד דיני שומרים אין חיוב במחובר לקרקע, אמנם באופן שכתוב בחוזה שהשוכר צריך להשיב את הבית כמו שקיבל, כפי שבדרך כלל מופיע בכל החושים, הרי הוא חייב לעמוד בהתחייבותו ויש לו לתקן כל דבר שנשבר.

1 בהם בשינויים קלים, ולא ברור שזה פרי יצירתו של אותו עו"ד]. ומצד הקונה ששילם על החוזה, אין חיוב לשלם לו, וזאת משום שאינו נחסר ע"י מה שמשמש חבירו בחוזה. וגם מצד זכויות יוצרים ובעלות עליו נראה שאין איסור, כיון שהקונה אינו מתכוון להרויח ע"י החוזה ואינו מפסיד כלום.

2 ראה בהרחבה מכתלי בית הדין (ח"י סימן ד),

3 להלכה אין שמירה בקרקעות, ופסק הרמ"א (ס"א ש"א ס"א) שגם במחובר לקרקע אין חיובי שומרים.

שפרע במוכר דבר שאינו ברשותו, שכל שאין בו קניין אין גם מי שפרע. וכיון שיש בזה מחלוקת הפוסקים אוליין לקולא לנתבע ואין בו מי שפרע (פת"ש ס"א) בשם ה"ב"ה ס"ו רד). אולם מדין מחוסר אמנה' ודאי שאין לחזור לאחר שהיה מעשה קניין, (ראה מנחת פיתים ס"ו ר"ט ו"ב שכתב שדין מחוסר אמנה בדשלב"ל הוא רק בנעשה קניין, ובמשפט שלום ס"ו ר"ט ס"ד בדעת תוס' ב"מ סו: שיש מחוסר אמנה בדשלב"ל).

4 העו"ד כבר קיבל תשלום מלא מאת הקונה. [יש לציין שברוב המקרים מדובר בחוזים שחוזרים ומשתמשים

1 כן הורה הגר"ש"א (שמירת שבת כהלכתה פ"ז ס"א).

2 ראה קובץ מבית לוי (ח"י עמ' מד) בשם הגר"ש וואנר.

3 בהלכות בשר בחלב כתב בשו"ע (סימן פח טע"ב א) דאפילו בשר חיה ועוף אסור להעלותו על שולחן שאוכל עליו גבינה, שלא יבא לאכלם יחד וכו'. ובדרכי תשובה (סימן קט"ז סק"ג) מביא בשם ספר קהל יהודה (הספדי, סימן פח) דה"ה אסור להעלות דגים על שולחן שאוכלים עליו בשר, ודמירא סכנתא מאיסורא, מיהו יש לדחות. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן ק"א אות א) כתב דאין לחוש ונהגו כל הדרות להעלות בשר עם דגים

אך הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה ח"א סימן נח אות ב) דוחה את דברי בצל החכמה, דדוקא כשיש מקודם קנייני גזילה, הוא דמהני שינוי מעשה (ראה נתיבות סימן שטא סק"א שאין קונה בשינוי רק כאשר יש חיוב השבה עיי"ש). מה שאין כן בבן האוכל משל אביו, אם אינו מתכוון לקנות, איך יוכל לקנות. נהי דלא עשה שום עבירה, אבל הרי אין לו קנייני גזילה, ושפיר יתכן דחשיב כל הזמן כאוכל מצה של האב.

בחורים הסמוכים על שולחן אביהם

לגבי בניו ובני ביתו הסמוכים על שולחנו, צידד בפסקי תשובה (להגרא"ר פירוטקובסקי, סימן שטא) אחר שהביא את דברי השפת אמת, שאפשר לומר שמאחר שמחויב במזונותיהם נחשב המזון לגביהם כאילו הוא שלהם, וכמו שמצאנו במגן אברהם (סימן קעה סק"ד) לגבי ברכת הטוב והמטיב, שכששותה עם בניו ובני ביתו אינו נחשב 'מטיב לאחרים' כי חייב במזונותיהם ויש להם חלק ביין שלו, אך כתב דשם דין זה הוא דוקא בבניו עד גיל שש שהוא חייב במזונותיהם מדין תקנת אושא. ועוד הוסיף לרונן באברך האוכל על שולחן חמיו, שאם חמיו נתחייב לכלכלו, יתכן שלא יצטרך לעשות קנין במצות גם לפי השפת אמת.

קניין בשבת וביום טוב

והנה מעיקר הדין אין קונים ומקנים בשבת וביום טוב כמבואר בעירוויין (עא). דמיקנא רשותא בשבת אסור. וכן הוא ברמב"ם (הל' מכירה פרק ל הל' ז) ובשולחן ערוך (ח'י"מ סימן רלה סכ"ח), ואף שלצורך מצווה כתבו הפוסקים להתיר כמבואר בט"ז (או"ח סימן ש"ק ב) ובמג"א (שם ס"ק טו), מכל מקום, מכיון שאפשר להקנות מבעוד יום עדיף לעשות כן ולהקנות מערב יום טוב, וכן מובא בספר ימי הפסח (עמ' קיב) בשם הגרי"ש אלישיב שיעשה זאת מערב יום טוב, כדי שלא יצטרך לעשות קנין ביום טוב לצורך מצווה, דלא דמי ללולב, שאי אפשר להקנות מערב יום טוב, כיון שצריך את זה לעצמו לצאת בו.

וראה עוד בתשובות והנהגות (חלק ה"ט קמד) שכתב שמצא בירחון 'המאור' (אב אלול תשס"ח), שמביא שהגאון רבי אליעזר סילבר זצ"ל נהג להכריז בדרשת שבת הגדול שאותם הסמוכים על שולחן אביהם או אורחים שאין להם מצות משלהם, יזהרו להגביה את המצות שרוצים לצאת יד"ח ג' טפחים, [וכשיטת רש"י (קידושין כו)] ודלא כשיטת ר"ת דהגבהה קונה אף בפחות מג' טפחים, שהרי בדיני תורה מחמירים כשיטת רש"י]. וסיפר שהוא בעצמו אכל בלילי הסדר אצל גאוני דווינסק בעל האור שמח זצ"ל והרצוג'בר זצ"ל והם בעצמם הורו לו לעשות כן. ולכן אף ששמע שהגאון מברסק לא ס"ל להחמיר להקנות המצות, מ"מ הרי יש לנו עדות מגדולי עולם דנהגו להקנות המצות וכמ"ש.

להלכה:

נחלקו הפוסקים בדין 'לכם' במצות אם צריך לעשות מעשה קניין או שדי בנתינת רשות לאכול: א. דעת האמרי בינה (דיני פסח ס"ס כד) שכיון שלא נאמר 'לכם' או 'מצתכם' בפירוש בפסוק והדין נלמד מגזירה שוה, די במה שיכול לאכול ואין מוחה בידו. ב. דעת השפת אמת (סוכה לה. ד"ה את"א) ועוד פוסקים שצריך לעשות מעשה קנין לקנות המצות שיהיו בבעלות האוכל.

ולכן כשאוכל על שולחן אחרים לכתחילה נכון לקנות את המצות, ועדיף שהקניין יעשה בערב יום טוב כיון שאפשר לעשותו מבעוד יום. אמנם הפוסקים הרחיבו לתת טעם למנהג העולם שאין מקפידים על כך, והרבה כתבו בטעמו של דבר, שמאחר שדעת המארח להקנות המצות, אף שלא סיכמו על כך במפורש, הרי כוונת שניהם היא לקניין.

מצה ששאל מחברו, וז"ל: שאני גבי אתרוג דהדר בעיניה, על כן אפילו כל זמן שהוא בידו מיקרי אינו שלו, דהוי שאול בעלמא בידו. אבל מי ששואל מצה מחברו נתכוין לאוכלה, ודמים הוא שחייב לו בעדו או מצה אחרת. נמצא שזו עכשיו שלו ממש, אלא דחוב יש לו בידו לשלם לו. ודומה למי שלוה מחברו מעות דלהוצאה ניתנה וקידש בהם אשה, דודאי מקודשת לו, כיון שאינה חוזרת בעין ומעות בעלמא יש לו בידו. כן נראה לע"ד דיוצא במצה שאולה, ולא דמי לאתרוג כזוה. וכך פסק המשנה ברורה (סימן תנ"ד סקט"ו): אם שאל מצה, יוצא בה. דהא שאלה על מנת לאכולה, ולא להחזירה בעין, אם כן הרי היא שלו ממש.

דעת הראשונים שלדין לכם סגי בהיתר אכילה

עוד כתבו ליישב על פי דעת המהר"י קורקוס והכסף משנה בדעת הרמב"ם (הלכות ביכורים פ"ו ה"ד) שיוצאים ידי חובה במצת מעשר שני, ואף שמעשר שני ממון גבוה הוא, מכיון שלדעתם דין 'לכם' במצה אין פירושו שצריך שהמצה תהיה של האוכל ויהיו לו בה זכויות ממון, אלא די במה שיש לו במצה היתר אכילה בגלל שהיא אינה ממון גבוה, והיתר האכילה מחשיב את המצה כשלו, ושפיר נחשב 'לכם'. והטעם שכתבו הראשונים הנ"ל שאין יוצאים במצה גזולה אין זה משום דין לכם אלא מדין מצוה הבאה בעבירה.

ועל פי זה מיישב הגרש"ז אויערבאך את מנהג העולם (ספר הליכות שלמה פ"ט הערה ט): דסומכים על דעת מהר"י קורקוס והכסף משנה בדעת הרמב"ם (הלכות ביכורים פ"ו ה"ד) דלענין לכם דמצה, סגי בהיתר אכילה, ולא בעינן שיהיה ממש שלו.

לפי זה, אף אם לא הקנו את המצה לאורחים ולבני הבית קודם ליל הסדר, אין באכילת מצה של חברו אין כל חסרון ב'לכם'. וחסרון של 'מצוה הבאה בעבירה' הרי אין כאן, שהרי בעל הבית ודאי מרשה להם לאכול מהמצה.

קונים המצות בקניין חצר שלא מדעתם

בדרך נוספת יישב הגרש"ז אויערבאך את מנהג העולם שקונים את המצות בקניין חצר המועיל לקנות גם שלא מדעתו, והיינו שמצד בעל הבית יש אומדנא מוכחת שרוצה להקנות, ולכן האורח קנה על בלא דעתו, כדין כל קנין חצר שקונה גם שלא מדעת בעל החצר. ולכן כאשר האורח נוטל את המצה בידו הרי הוא קונה אותה בקניין יד והיא נחשבת כ'לכם'.

האורח קונה בהכנסת המצה לפיו - ובשנוי

בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן קעב) מלבד מה שכתב שאפשר לסמוך על הראשונים שהאורח קונה בכך שבעל הבית נותן לו רשות לאכול, הוסיף וכתב כי גם לדעת הסוברים שהאוכל שמגשים לאורח נשאר של בעל הבית, זהו דווקא עד שהכניס האורח את האוכל לתוך פיו, אך משעה שבא האוכל לתוך פיו של האורח, פקעה בעלותו של בעל הבית, והאוכל נחשב של האורח. ולפי זה כתב בצל החכמה כי בנדון ידיו, בשעה שנותן המצה לתוך פיו זכה בה, ושפיר יוצא ידי חובתו.

עוד כתב בשו"ת בצל החכמה על פי דברי המקור חיים על הלכות פסח (סימן תנ"ד ס"ק א) שמפרש את פסק השולחן ערוך שאין יוצאים ידי חובה במצה גזולה, שאין האיסור בגלל חסרון בדין 'לכם', כיון שבלעיסת המצה נעשה קניין גמור מטעם שינוי, וכיון דקיימא לן בלע מצה יצא, הקניין שעל ידי לעיסה הוי קודם עשיית המצוה, והוי כגזול קמח ועשאו מצה דיצא כמבואר בשו"י, אלא הטעם שאינו יוצא במצה גזולה היא רק מדין מצוה הבאה בעבירה. ולפי זה בנוהג מצה לבנו על שולחנו, קנאה הבן על כל פנים בשעת לעיסה, ומצוה הבאה בעבירה אין כאן, שהרי נתן לו מדעתו, ושפיר יצא גם אם נאמר דבעינן במצה 'לכם' ואינו יוצא בבלע מצה משום גזול, בנדון ידיו שפיר יצא.

ויהיה הכיכר של חברו. וביתא הר"ן (ד"ה אמר ליה) שכאשר מזמינו אליו ואוכל את הכיכר בביתו, עדיין הכיכר שייך לבעל הבית. ומחילוק זה נראה, שההזמנה לאכול אינה מספקת כדי להקנות את הכיכר לאורח עוד קודם האכילה, דאל"כ הרי זה כמו שנתן לו את הכיכר במתנה. אולם מדברי המפרש שם (ד"ה לא לאפוקי עיי"ש) מבואר שחולק על הר"ן וסובר שהאוכל המוגש לפני האורח שייך לו.

והנה כתב הרמ"א (אבהע"ז סימן כח ס"ז מהגהות אלפסי) אורח שיושב אצל בעל הבית, ונוטל חלקו וקידש בו אשה הוי מקודשת. ותמה ה"ט"ז (סקל"ד) על בעל הרמ"א מכן דברי הגמרא בחולין (זב). שאין האורחים רשאים לתת ממה שלפניהם לבנו ובתו של בעל הבית ללא נטילת רשות מבעל הבית, וכך נפסק בשולחן ערוך (אור"ח סימן קע סעיף ט), ומבואר לכאורה שהאורח אינו זוכה באוכל שהוזמן לאוכלו, ואינו שלו. ואמנם דעת ה"ט"ז שאין כוונת הרמ"א אלא לקידושי ספק, וכך פסק גם בשו"ת מהר"י"ט (ח"א סימן קב) באופן דומה, והביא ראייה מדברי הרמב"ם (הל' אישות פ"ה ה"ח) שהמקדש בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו כגון תמורה או אגוז מקודש רק מספק.

ואולם בשיטת רמ"א נראה שיש לחלק בין מי שהזמינו בעל הבית לאכול מנה זו שקנאה לכל דבר ומקדש בה את האשה בוודאי, ובין מי שנטל בלי רשות דבר שבעל הבית אינו מקפיד עליו שאין קידושו אלא קידושי ספק, ובספר המקנה (אהע"ז ט) יישב את קושיית ה"ט"ז, שהאיסור שנאמר שלא לתת לבנו ובתו של בעה"ב אינו מדין גזול אלא רק מהלכות דרך ארץ.

ומעתה נמצאנו למדים שנחלקו הראשונים והפוסקים בדין זה, אם האוכל המיועד לאורח מוגש לפניו על השולחן נקנה לו קודם האכילה או רק לאחר שיאכלנה. ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן קעב) כתב שאף אם לא הקנו את המצות לאורחים לפני ליל הסדר ניתן לסמוך על שיטת הראשונים שהאורחים קונים את האוכל המוגש לפניהם, ובכך מתקיים במצה דין 'לכם', ומציין לדברי הרשב"א בשיטה מקובצת בבבא מציעא (פח) והתוספות בפסחים (כס. ד"ה בדין) הסוברים כן, וכן מדברי הרמ"א הנ"ל.

קניין האורחים במצות מצווה כדין שואל מצות

אכן רבינו השפת אמת (סוכה לה. ד"ה את"א) תמה על מנהג העולם שאין מקפידים להקנות לאורחים את המצות במתנה על מנת שייצאו ידי חובה וז"ל: צריכים להזהר במצה של מצוה שיהיה המצוה שלו דוקא, ולאורח על שלחן בעה"ב צריך ליתן המצוה במתנה, ולא סגי מה שהרשהו לאכול דצריך להיות שלו ממש שיוכל למכרו ולהקדישו, דמתנה שאין יכול להקדישה לא שמה מתנה, והעולם אין נוהגין בזה. אכן אפשר העולם סומכין על דעת הרא"ש שהתיר לקדש בטבעת שאולה דאדעתא דהכי יחיב ליה שיוכל לצאת בו. עכ"ל. ומבואר בשפ"א שצריך להקנות את המצות, אך יישב גם מנהג העולם. וכבר דנו הפוסקים הרבה בדבריו, ויש בזה כמה דרכים ויישובים בדבר: השפת אמת עצמו כתב שיתכן להסתמך על דברי הרא"ש שהתיר לקדש בטבעת שאולה דאדעתא דהכי יחיב ליה שיוכל לצאת בו, וכשם שבקידושין פסק הרא"ש שהמקדש אשה בטבעת ששאלה כדי לקדש בה שהאשה מקודשת, והטעם לפי שהמשאלי ידע שכונת השואל היא לקדש בטבעת אשה והסכים לכך. כך גם בנתינת מצה לאורחים, ודאי שכונת בעל הבית היא שהאורחים יצאו בה ידי חובת מצות אכילת מצה, ועל כן בנתינת הרשות לאורחים לאכול מהמצות כלולה כבר הקנאה שיהיו המצות שלהם, כדי שיוכלו לצאת ידי חובה כדת וכדין.

והרבה פוסקים דימו את דין האורחים לדין שכתבו הפוסקים במי ששאל מצה שיוצא בה ידי חובה, כן כתב ה"ט"ז (סימן תנ"ד סק"ד) שיוצא ידי חובה באכילת

